

Masteroppgåve i meistring og myndiggjering

MEI 305

Fullt og helt eller stykkevis og delt?

En undersøkelse av bakgrunn for hvorfor saksbehandlere i barneverntjenesten iverksetter familieråd

45 studiepoeng

Randi Mortveit
Mai 2017

Sammendrag

Familieråd er en beslutningsmetode som brukes i kommunale barneverntjenester i Norge. Metoden handler om å gi barn og familier mulighet til å delta i beslutninger som handler om dem. Metoden er basert på verdier som empowerment, maktforskyvning og deltakelse.

Barne- og likestillingsdepartementet har besluttet at familieråd skal implementeres i hele landet. Styringsdokumenter fra departementet og direktorat omtaler denne implementeringen de siste ti årene. Allikevel er det kun rundt to prosent av barna som får tiltak fra barneverntjenestene som har hatt familieråd.

Denne undersøkelsen handler om hva som er begrunnelsene for at saksbehandlere i barneverntjenestene i kommunen iverksetter familieråd. Begrunnelsene er sett opp mot styringssignalene fra departementet og direktoratet samt metodens kjerneverdier.

Undersøkelsen bygger på kvalitativ metode med intervjuer av 29 saksbehandlere som har iverksatt familieråd i løpet av det siste året. Utvalget er representativt for ansatte i barneverntjenestene i Norge. Analysen er en temasentrert tilnærming, satt i en hermeneutisk kontekst.

Styringssignalene for bruk av familieråd handler om i hvilke områder av barnevernsarbeidet metoden skal brukes. Funn fra undersøkelsen viser at familierådene som er iverksatt samsvarer med styringssignalene. På den andre siden retter styringssignalene fokus mot resultatet av familieråd, ikke prosessen familieråd. De grunnleggende verdiene og ideologien som ligger bak metoden, kan gi grunnlag for endringer i en persons opplevelse av mestring, myndiggjøring og kan beskrives som en empowermentprosess. Begrunnelsene som er gitt i undersøkelsen viser at det ikke alltid er et bevisst forhold til de grunnleggende verdiene i metoden. Selv om metoden brukes uten et bevisst forhold til verdier og ideologi, vil metoden allikevel sikre medvirkning gjennom en deliberativ prosess.

Summary

Family Group Conferencing is a decision-making method used in the municipal Child Welfare Services in Norway. The method is based on giving children and families the opportunity to participate in decisions that are about them. The method is based on values such as empowerment, the offsetting of power, and participation.

The Ministry of Children and Equality has determined that Family Group Conferencing must be implemented throughout Norway. Management documents from the Ministry and Directorate reflect documentation of this implementation over the last decade. Nevertheless, only two percent of children that are administered measures from Child Welfare Services have participated in Family Group Conferencing.

This study investigates the reasons why case workers in Child Welfare Services in the municipalities of Norway initiate Family Group Conferences. The reasoning of the study is set against governing signals from the Ministry and the Directorate, as well as the core values of the method.

The study is based on qualitative methods, including interviews with 29 case workers who have initiated Family Group Conferences during the past year. The interviewee group is representative of employees within Child Welfare Services in Norway. The analysis is a thematic approach, set in a hermeneutic context.

The governing signals for the use of Family Group Conferences focus on in which areas this child-welfare work method should be used. Findings from the study show that the Family Group Conferences that have been implemented correspond to the governing signals. However, the governing signals focus on the outcome of Family Group Conferences, not on the Family Group Conference process. The basic values and ideologies behind the method can provide the basis for changes in a person's experience of coping and mastery, and can be described as an empowering process. The reasoning that is provided in the study shows that a conscious relationship with the basic values of the method does not always exist. Although the method is used without a conscious relationship with its values and ideology, it will still ensure participation through a deliberative process.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag.....	2
Summary.....	3
1. Bakgrunn for oppgaven.....	7
Oppbygging av oppgaven.....	8
Begrepsbruk.....	9
2. Forskningsstatus familieråd.....	9
Tre viktige prosjekter i Norge.....	10
Andre sentrale funn.....	11
Innføring av familieråd.....	11
Familieråd som verdsett.....	13
Erfaringer med familieråd.....	16
Foreldrenes opplevelser.....	16
Barns erfaringer.....	17
Mulige effekter.....	18
3. Metodevalg og gjennomføring.....	19
Kvantitativ versus kvalitativ metode.....	20
Utvalg.....	22
Proessen med å finne utvalget.....	22
Gjennomføring av datainnsamling.....	27
Transkripsjon.....	27
Dokumentanalyse.....	28
Etikk og habilitet.....	30
Vurdering av utvalget.....	30
Geografisk spredning.....	31
Ulike barneverntjenester.....	31
Kjønnsfordeling på saksbehandlere.....	31
Frafall.....	32
Forskningsspørsmål.....	32
Analyseverktøy.....	33
Temasentrert analytisk tilnærming.....	35
Kvalitetssikring av materialet.....	36
Generaliserbarhet og overførbarhet.....	38
Vitenskapelig ståsted.....	38
4. Teoretisk perspektiv.....	39
Beslutninger i barnevernet.....	39
Teorier familieråd bygger på.....	42
Empowerment.....	43
Makt.....	51
Skjønnsutøvelse.....	53
Deliberativ teori.....	56
Etikk.....	57
5. Familieråd i sentrale styringsdokumenter.....	58
6. Presentasjon av data.....	62
Hvilken type familieråd?.....	62
Begrunnelser for bruk av familieråd.....	66
Kategorisering av begrunnelsene.....	67
Kartlegging av ressurser.....	67

<i>Barnets behov</i>	69
<i>Informasjon</i>	69
<i>For å finne tiltak</i>	70
<i>Ytre krav og forventninger</i>	71
<i>Samarbeid/ relasjon</i>	72
<i>Ideologisk utgangspunkt</i>	73
<i>Ekskludering</i>	74
<i>Samlet oversikt</i>	74
Tilføyer	76
<i>Egen opplevelse av familierådsprosessen</i>	76
<i>Fortolkning av barnets eller familiens opplevelser</i>	77
<i>Strukturelle sider/ satsningsområder</i>	78
<i>Metodens ideologiske sider, deltakelse, medvirkning, etc</i>	78
<i>Barns deltakelse</i>	79
<i>Oppfølgende familieråd</i>	80
<i>Hindringer</i>	80
Skriftlige begrunnelser	80
7. Analyse	81
Analyse 1: Er det samsvar mellom begrunnelsene for bruk av familieråd og sentrale styringsdokumenter?	81
<i>Implementering</i>	82
<i>Medvirkning og samarbeid, inkludere familier i beslutningsprosesser og sikre samarbeid mellom barnevern, familie og nettverk</i>	85
<i>Metode for å rekruttere fosterhjem</i>	87
Analyse 2: Er det samsvar mellom begrunnelsene for bruk av familieråd og metodens teoretiske kjerneverdier?	89
<i>Empowerment</i>	90
<i>Makt</i>	93
<i>Skjønn</i>	97
<i>Deliberativ teori</i>	99
<i>Etikk</i>	101
<i>Svaret som mangler</i>	102
8. Konklusjon	103
Oppsummering av resultatene	103
Refleksjon rundt forskningsprosessen	105
Oppgavens tema	105
Betydning for praksis	106
Videre forskning	107
Referanseliste	108
Offentlige dokumenter	112
Vedlegg	113

Figur 1: Plan for rekruttering av informanter	22
Figur 2: Skjematisk oversikt over plan for rekruttering av informanter	23
Figur 3: Uønsket omvei i rekrutteringsprosessen	25
Figur 4: Frafall	32
Figur 5: Styringsdokumenter i statlig forvaltning.....	59
Figur 6: Fordeling av type familieråd i oppgavens utvalg	65
Figur 7: Fordeling av typer familieråd i Norge.....	66
Figur 8: Fordeling av begrunnelser.....	75

1. Bakgrunn for oppgaven

Jeg er utdannet sosionom og er ansatt i Barne-, ungdoms- og familietaten (heretter kalt Bufetat), den statlige delen av barnevernet i Norge. Jeg har arbeidet med barnevern i over tjue år. I arbeidet mitt i dag, er en av arbeidsoppgavene familieråd. Bufetat har ansvar for implementering av metoden overfor alle kommunale barneverntjenester. I dette ligger ansvaret for å utøve de føringene som er gitt av Barne- og likestillingsdepartementet og Barne-, ungdoms- og familiedirektorat (heretter kalt Bufdir).

Gjennom arbeidet mitt har jeg erfart at det er mange ulike årsaker til bruk av familieråd. Jeg treffer saksbehandlere i barneverntjenesten og møter familier som kanskje skal ha familieråd. Samtidig er jeg en del av en hierarkisk organisasjon som har tydelige styringssignaler for sitt arbeid. I tillegg har jeg en faglig og teoretisk bakgrunn i dette studiet. I dette skjæringspunktet har jeg begynt å undre meg over hvorfor holder vi på med familieråd? Hva blir lagt til grunn når denne beslutningsmetoden vurderes iverksatt? Og blir oppdraget Bufetat er satt til å implementere fulgt i henhold til styringsdokumentene? Jeg er kjent med styringssignalene fra departement og direktorat, men er det samsvar mellom hva barneverntjenestene gjør, det Bufetat sier de skal gjøre og den teorien som familieråd er tuftet på? Hvilke begrunnelser blir lagt til grunn for å iverksette familieråd? Disse undringene danner grunnlaget for oppgaven og jeg vil etter hvert utlede forskningsspørsmål ut fra disse undringene.

Kort beskrivelse av familieråd

Familieråd baserer seg på en tanke om at familie, slekt og nettverk har en kunnskap om det enkelte barnet som de offentlig ansatte mangler, og derav kan gjøre dem rustet til å fatte beslutninger og også ta ansvar for barnet (Sundell & Hæggen, 1999, s. 11). Familieråd er en arbeidsmåte for å sikre involvering av barn, familie og nettverk i beslutningsprosesser (Havnen & Christiansen, 2014, s. 9). Modellen brukes i ulike sammenhenger, men er særlig knyttet til barnevern i norsk sammenheng. Metoden tas i bruk i situasjoner der en familie enten ønsker hjelp eller det offentlige ikke vurderer at barna i familien ivaretas godt nok.

Familieråd baseres på noen hovedprinsipper eller hjørnesteiner (Falck, Havnen, Vik, Hyrve, & Figenschow, 2006, s. 20). Første prinsipp er at det er den utvidede familien som inviteres inn i familierådet, både slekt og betydningsfulle andre. Andre prinsipp er at det er familien skal i del to av

selve familierådet drøfte spørsmålene uten profesjonelle til stede. Tredje prinsipp er at det er en nøytral koordinator som bistår familien til å planlegge og gjennomføre familierådet. Drøftingene i familierådet skal munne ut i en handlingsplan. Det fjerde prinsippet er at handlingsplanen skal godkjennes så sant barnets sikkerhet er ivaretatt.

I løpet av de siste 10 årene er det i Norge tatt til orde for at også et femte prinsipp skal legges til grunn: barnets deltakelse (Strandbu, 2006). FNs barnekonvensjon artikkel 12 viser til at barn har rettigheter til å bli hørt i saker som gjelder dem. Barnevernloven hjemler også barns rettigheter til å bli hørt, Lov om barneverntjenester § 6-3 gir barn fra 7 år rett til å uttale seg i sin sak. Gjennom systematisk arbeid med meningsdannelse, informasjon og forberedelser for barnet, skal barnet ha mulighet til å delta i alle typer familieråd.

Familieråd er en modell som følger en fast struktur. Fasene i et familieråd består av tre deler: planlegging av familieråd, gjennomføring av familierådsmøtet og oppfølging av familierådet (Falck, Havnen, Vik, Hyrve, & Figenschow, 2006, s. 22). Handlingsplanen som blir laget i familierådet skal følges opp i et oppfølgende familieråd. En handlingsplan er familiens svar på spørsmålene som er stilt samt deres ønsker for hva barneverntjenesten skal bidra med i familien.

Oppbygging av oppgaven

Hovedoverskriften jeg har jobbet ut fra er: ”Begrunnelser for bruk av familieråd”. Jeg har tatt utgangspunkt min egen, altså i en barnevernfaglig kontekst. Spørsmålet er utvidet til å være: I hvilken grad blir familieråd brukt i barnevernet i dag i henhold til departementets implementeringsintensjoner og metodens kjerneverdier?

For å kunne besvare dette spørsmålet, vil jeg se på hva familieråd er, både i en global og norsk kontekst gjennom et systematisk forskningssøk. Deretter vil jeg gå gjennom valg av metode og forskningsopplegg, før jeg presenterer sentrale teoretiske perspektiv som er kjerneverdier i familierådsmetoden. Oppgaven skrives i en barnevernfaglig kontekst, og jeg vil gå gjennom de styrende dokumentene i Norge. Datainnsamling vil bli presentert før jeg går over i analyse, mulige konklusjoner og en avslutning.

Jeg har valgt å gjøre noen begrensninger. Utgangspunktet for oppgaven handler om saksbehandler i barneverntjenesten, om rammevilkår rundt rollen og relasjoner til barnet og familien. Andre sider ved familierådet, for eksempel koordinatorrollen, har jeg valgt å utelate. Jeg har heller ikke gått inn i hvilken metodestøtte eller opplæring saksbehandlerne får fra Bufetat.

Begrepsbruk

Jeg velger å bruke betegnelsen *saksbehandler* på personen i barneverntjenesten som har kontakt med barnet og familien. I denne sammenhengen er jeg interessert i beslutninger og begrunnelser, og da vurderer jeg saksbehandler som en del av et beslutningsapparat. I andre sammenhenger vil andre betegnelser være aktuelle som kontaktperson eller barnevernsarbeider. Slike betegnelser vil i større grad romme relasjonelle elementer mer enn beslutningstaking.

Når jeg bruker begrepet *barneverntjeneste* gjelder det kommunal barneverntjeneste. Jeg bruker begrepet *barnevern* om hele fagfeltet, både statlig og kommunal virksomhet.

2. Forskningsstatus familieråd

Hovedoverskriften jeg har satt på oppgaven ”Begrunnelser for bruk av familieråd” må ses i en forskningskontekst. Hvilken forskning finnes i forhold til familieråd? Hvilken type forskning er dette og hva er styrker og eventuelle svakheter med forskningen?

For å danne meg et inntrykk over hva som er gjort av forskning, har jeg gjort systematiske litteratursøk. Litteratursøkene er gjort høsten 2016. Relevante artikler som har kommet siste halvår er også tatt med.

Jeg har gjort systematiske litteratursøk i følgende databaser:

Database	Antall treff på søkeordet <i>Family group conference</i>	Antall treff på søkeordene " <i>Family group conference</i> " pluss " <i>child protection</i> "
Academic Search Premier	18	
Cinahl	42	
Cochrane	0	
Idunn	31	
SAGEpremier	96750	39
Social care online	188	64

I litteratursøket startet jeg med søkeordet "family group conference" og familieråd. Antall treff var svært høye i SAGEpremier og social Care online. Forskning fra andre land har hatt mye fokus på andre velferdsområder enn barnevern. I disse databasene har jeg i tillegg tatt med søkeordet "Child protection" eller "Child welfare". Listen over aktuelle artikler var henholdsvis 39 og 66 artikler. Jeg har gått gjennom denne listen for å finne de mest relevante artiklene. Kriteriene jeg har brukt da er om artiklene har hatt fokus på familieråd i barnevernsarbeid samt implementeringsfokus. Artiklene er fra ulike land, hovedsakelig i Europa. Jeg har latt fagfelleverdert litteratur ha forrang.

Flere litteraturfunn gir kryssreferanser til hverandre, og jeg har utelatt noen av disse. Noe av litteraturen er fra tidlig 2000-tall. Denne litteraturen kan ses på som kjernelitteratur, og jeg vurderer at det er hensiktsmessig å ta dette med ettersom nyere litteratur viser til denne litteraturen.

Tre viktige prosjekter i Norge

En av de viktigste funnene i søket mitt er Havnen og Christiansen sin kunnskapsstatus om familieråd – erfaringer og effekter. Denne kunnskapsstatusen er laget på bestilling fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) i 2014, og er en gjennomgang av relevant forskning innen familierådsfeltet. Min tilnærming til å få en oversikt over forskningsstatus på familierådsområdet har vært å selv å gå gjennom relevante databaser før jeg gikk i dybden på Havnen og Christiansens kunnskapsstatus. Jeg ser at mange av artiklene som legges til grunn i kunnskapsstatusen også er blant dem jeg vurderte som mest relevante. En forklaring på dette kan være at forskningsfeltet knyttet til familieråd er relativt komprimert og oversiktlig.

Videre har jeg funnet at det i norsk sammenheng er to større forskningsprosjekt knyttet til familieråd. Det første munner ut i en rapport fra Nova "Hva er det med familieråd?" en samler rapport fra 2006. Rapporten baserer seg på prosjektet "Nasjonal satsing for utprøving og evaluering av familieråd i Norge", et prosjekt som er finansiert av Barne- og likestillingsdepartementet. Prosjektet ble gjennomført i perioden 2003 -2006. Rapporten har flere forfattere og redaktør er Sturla Falck.

Det andre norske forskningsprosjektet som handler om familieråd, er knyttet til bruk av familieråd i fosterhjemsarbeid (Saus, Jensen, & Strandbu, 2017, s. 56). Datainnsamlingen ble påbegynt i 2011 og avsluttet i 2016 (Sending, Strandbu, & Thørnblad, 2015, s. 14). Artikler fra forskningen publiseres fortløpende. Dette prosjektet er et samarbeid mellom Universitetet i Tromsø og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), og henger sammen med styringssignalene som er gitt i tildelings- og disponeringsbrev som jeg vil gå nøye gjennom i kapittel 5.

Andre sentrale funn

Havnen og Christiansen viser til at litteraturen innen familierådsfeltet grupperer seg i tre deler: 1) innføring i familieråd som modell og verdimelessig grunnlag 2) evalueringer, erfaringsbaserte og beskrivelse av praksis 3) forskningsartikler og rapporter som beskriver mulige effekter (Havnen & Christiansen, 2014). I gjennomgangen jeg har gjort, finner jeg de hensiktsmessig å benytte samme inndeling. Mye av litteraturen er fra slutten av 1990-tallet og begynnelsen av 2000-tallet. Jeg vurderer at mange tema som kommer fram i litteraturen belyser problemstillingen min på ulike måter, og kan gi innspill til drøfting om hvilke begrunnelser brukes i anvendelsen av familieråd.

Innføring av familieråd

For å sette bruken av familieråd i Norge i dag inn i en kontekst, vurderer jeg det som viktig å se på innføringen av metoden. Jeg vil her gi et kronologisk bilde på implementeringen, først globalt, deretter i en norsk kontekst.

Familieråd er en metode som ble etablert i New Zealand på 1980-tallet. Bakgrunnen er at det var en overrepresentasjon av urinnvånere blant barnevernsklienter og unge lovbrøyttere. De gamle skikkene fra maorifolket ble tatt i bruk der storfamilien ble invitert med for å hjelpe å løse problemene. Fra 1989 ble familieråd lov hjemlet til bruk i barnevernssaker og overfor unge lovbrøyttere (Havnen &

Christiansen, 2014, s. 20). Fra dette tidspunktet har metoden blitt overført til andre land, særlig i Europa og i Nord-Amerika.

Etter hvert som implementeringen har blitt gjort i andre land, kan man se at det i hovedsak har vært to hovedretninger i organiseringen: om det er et initiativ gitt av myndighetene eller om det er et grasrotinitiativ. Browns artikkel "Mainstream or margin? The current use of family group conference in child welfare practice in the UK" (Brown, 2003) har en oppsummering av status for implementering av familieråd i Storbritannia ti år etter metoden ble startet implementert. I artikkelen viser hun til myndighetene som har vært skeptiske til å ta i bruk metoden. Hun peker på at familieråd derfor må være en "bottom-up"-bevegelse, at det er fagmiljøene selv som å implementere modellen. Brown viser til at flere undersøkelser viser at implementeringen av familieråd i flere land har vist seg å være problematisk og ustrukturert, og at holdninger til familieråd er avgjørende for resultatene. Forfatteren påpeker i artikkelen ulike barrierer for hvorfor familieråd ikke blir implementert. Hun viser til at det er mange krav og fokusområder som de ulike kontorene skal forholde seg til og at andre metoder ble prioritert framfor familieråd. Videre er det hyppige utskiftninger av personell samt dårlige økonomiske betingelser. Den tredje barrieren hun identifiserer er at det har vært mangel på entusiastiske fagfolk til å drive prosjektene. Konklusjonene fra undersøkelsen viser at utbredelsen av familieråd er marginal. Brown vurderer at så lenge evidensbaserte metoder er foretrukket, vil mangel på ytterligere forskning kunne være en hindring for implementering i seg selv. Dersom ikke det er et grunnleggende mandat fra lovgiver, vil implementeringen kunne bli fragmentert og usammenhengende.

Myndighetenes holdninger til familieråd i Storbritannia står i kontrast til andre land som har lovfestet retten til familieråd. Som nevnt tidligere, har New Zealand lovfestet retten i 1989. I Nederland ble det i 2011 forankret i lov at familien har anledning til å komme med en egen plan før det offentlige griper inn (Havnen & Christiansen, 2014, s. 21).

I tillegg til ulik implementering, har ulike land ulik organisering knyttet til metoden. I flere land har frivillige organisasjoner tatt metoden til seg og bruker den aktivt. I Storbritannia har bl.a. Family Rights Group vært viktig for bruken av familieråd (Brown, 2003, s. 332). I Nederland gir organisasjonen Eigen Kracht Centrale tilbud om familieråd (FGC European network, 2016). I en oversikt på nettsiden til det europeiske nettverket for familieråd www.fgcnetwork.eu, finner jeg ulike

organisasjoner fra 14 forskjellige land i Europa. Hoveddelen av disse er frivillige organisasjoner som arbeider med familieråd.

Familieråd sett i en global sammenheng har utviklet seg til et mangfold av metoder. Metoden har tatt ulik form fra den opprinnelige Family Group Conference (FGC) i New Zealand til blant annet Family Group Decision Making (FGDM) som er den varianten som brukes mest i Nord-Amerika (Havnen & Christiansen, 2014, s. 23). Brown viser til Family Unity Meeting (Brown, 2003, s. 339) som en av retningene familieråd har tatt i USA. En av hovedforskjellene mellom metodene som er utviklet, er om familien har alenetid når drøftingene skjer i familierådets del to.

I Norge har innføringen av familieråd blitt beskrevet i samlerapporten ”Hva er det med familieråd?” som ble utgitt av NOVA i 2006. Denne rapporten gir en oppsummering over arbeidet med innføring av familieråd i Norge. I perioden 1994 – 2001 ble det prøvd ut familieråd i Trøndelag, Bodø og Harstad. NOVA iverksatte et prosjekt i 1999-2001. I etterkant av dette prosjektet søkte NOVA Barne- og familiedepartementet om en landsomfattende implementering og forskningsbasert evaluering av metoden. Den ovennevnte samlerapporten oppsummerer erfaringene som er gjort.

Familieråd som verdisett

Familieråd som metode kan ses i en sosialpolitisk kontekst. Utviklingen fra New Zealand handler om misnøye i deler av befolkningen, og familieråd er en metode som framheves både av ny-liberalistiske samt mer sosialistiske politiske ståsteder. Der ny-liberalister legger vekt på finansielle hensyn og familiens integritet kan sosialister vektlegge medbestemmelse, solidaritet og maktforflytning (Thørnblad, Strandbu, Holtan, & Jenssen, 2015). I NOVA-rapport 9/02 viser Einarsson til at kritiske røster har hevdet at familieråd er et tilbakeskritt for velferdsstaten og at implementering av familieråd ble blant annet gjort fordi det gir økonomisk billigere løsninger enn tradisjonelle metoder (Einarsson, 2002, s. 22).

Implementeringen av familieråd handler om holdninger og verdisett. Sundell, Vinnerljung og Ryburns artikkel ”Social workers’ attitudes towards family group conferences” (Sundell, Vinnerljung, & Ryburn, 2001) har tatt utgangspunkt i at saksbehandleres holdninger til modellen er avgjørende for hvordan implementeringen blir. Forfatterne har gjennomført en sammenlignende studie mellom Sverige og Storbritannia på to ulike tidspunkt (1996 og 1997). Studien har tatt sikte på

å undersøke saksbehandleres holdninger til familieråd samt antall henvisninger om familieråd. Studien viser at det er store variasjoner i holdninger hos saksbehandlere, og at variasjonen var større innad landegrensene enn mellom nasjonene. Studien viser også at selv om saksbehandlere overveiende har positive holdninger til familieråd, er det påfallende få henvisninger. Artikkelforfatterne drøfter om dette kan ha sammenheng med hvordan implementeringen har foregått, om det er en metode som oppleves som styrt fra ledelsen, eller om man har vært delaktig i implementeringen selv. Videre viser forfatterne til at selv om familiene fikk tilbud om familieråd, ønsket de ikke å ta imot. Dette kan forklare diskrepansen mellom holdninger og antall henvisninger. Forfatternes siste poeng er at saksbehandlere i barneverntjenesten har det endelige ansvaret for barnet, og at det kan være vanskelig å gi fra seg beslutningsmyndighet samtidig som det er umulig å gi fra seg ansvar eller skyld dersom noe går galt.

I artikkelen ”Mellom entusiasme og anvendelse” (Saus, Jensen, & Strandbu, 2017) drøfter forfatterne hva som kan være årsaker til diskrepansen mellom utbredelse av metoden og de positive holdningene der fleste barnevernsarbeidere har til metoden. Datagrunnlaget er hentet fra forskningsprosjektet familieråd i fosterhjemsarbeid. Det er gjort intervjuer med 16 barnevernsarbeidere ett år etter avholdt familieråd. Sju av barnevernsarbeiderne var den samme som deltok i familierådet, andre er nye i saken. Forfatterne viser til at barnevernsarbeiderne i hovedsak er svært fornøyde med beslutningsprosessene i familierådet. Med beslutningsprosessene legges det til grunn et demokratiserende arbeid der ønsket om å gi muligheter til å påvirke eget liv er sentralt. På den andre siden hevder forfatterne at organiseringen av barneverntjenestene følger lineære saksforløp, noe som kan være til hinder for å bygge samarbeids- og samhandlingsrelasjoner i beslutningsprosessene. Familieråd følger i større grad sirkulære forløp som ikke alltid passer inn i organiseringen eller saksbehandlingsforløpene i barneverntjenesten. Forfatterne hevder at denne forskjellen kan være med på å forklare forskjellene mellom entusiasmen og anvendelsen.

I NOVA-rapporten som oppsummerer første utprøving av familieråd i perioden 2003-2006, oppsummerer Geir Hyrve at familieråd er en metode som utfordrer rollen som saksbehandler i et tradisjonelt saksbehandlingsforløp (Hyrve, 2006). Han hevder at det er viktig å se på saksbehandlerrollen, og det å trygge saksbehandlerne i denne nye tilnærmingen som familieråd innebærer. Artikkelen ”Saksbehandlers dilemma” er et av resultatene fra forskningsprosjektet knyttet til Universitetet i Tromsø (Jenssen, Strandbu, Thørnblad, & Holtan, 2014). I oppsummeringen hevder

forfatterne at ”familieråd krever høy faglig kompetanse og dyktighet, i tillegg til at tilstrekkelig tid i arbeidet er nødvendig” (Jenssen, Strandbu, Thørnblad, & Holtan, 2014, s. 79). Familierådsmodellen utfordrer en tradisjonell saksbehandlerrolle og forfatterne viser blant annet til at skjønnsutøvelsen saksbehandler gjør, må være basert på solid fagkunnskap.

Et verdsett vi ser innen offentlig sektor er New Public Management (NPM). Denne sekkebetegnelsen har blant annet fokus på mål- og resultatstyring. Innen barnevernsfeltet har evidensbaserte metoder hatt stort fokus. Innen barnevernsfeltet har metoder som MST (Multi Systemisk Terapi) og PMT (Parent Management Training) fått stor utbredelse (Natland & Malmberg-Heimonen, 2016). Familieråd har en standardisert struktur, men kan ikke sies å være en evidensbasert metode. Natland og Malmberg-Heimonen (2016) viser i sin artikkel til at familieråd kan ses som en ”evidence-informed” modell, altså en modell som innenfor en gitt ramme gir muligheter for faglig skjønn og refleksjon. Natland og Malmberg-Heimonen viser også til at det i dag er for lite forskning til å kunne si at familieråd er en ”best practise”. Forskningen som er gjort understøtter at man kan si at det er en ”promising practice” (Natland & Malmberg-Heimonen, 2016, s. 47). Det mangler blant annet longitudinelle forskningsprosjekter som kan antyde virkningen av familieråd, samt forskning med referansegrupper. Denne artikkelen kan være med på å beskrive noen av hindringene i en større utbredelse av metoden.

Familieråd ble etablert som metode i New Zealand som en følge av misnøye blant urbefolkningen. Samtidig er det også en erkjennelse i flere land at tradisjonelt hjelpearbeid ikke har ført fram slik som ønsket. I artikkelen ”Family group conferences: from Maori culture to decision-making with late modern families in Norway” viser forfatterne til at familierådsmetoden kan fungere som en bro mellom det Habermas kalte livsverden og systemverden (Thørnblad, Strandbu, Holtan, & Jenssen, 2015, s. 5). Disse begrepene brukte Habermas til å beskrive forholdet mellom aktører som lever sine liv i møte med eksperter som representerer systemverden eller strukturer i samfunnet (Aakvaag, 2008, s. 181). Dette perspektivet viser hvordan familieråd åpner opp skillet mellom barn og familier på en ene siden, og barneverntjenesten på den andre siden.

Et verdsett som utdypes i artikkelen ”Saksbehandlers dilemmaer – utfordringer vedrørende barns deltakelse i familieråd om fosterhjem” er en respektfull dialogisk praksis (Jenssen, Strandbu, Thørnblad, & Holtan, 2014). Forfatterne viser til Seikkula og Arnkils bok fra 2013, og beskriver en

slik praksis som samhandling basert på en ”uforbeholden anerkjennelse av den andres stemme”. I dette ligger det begge parter må anerkjenne verdien av det den andre parten sier, selv om det er uenighet om temaet. Gjennom denne måten å kommunisere på, vil saksbehandleren anerkjenne enkeltmennesket. Og ved å anerkjenne barnets familie og nettverk, blir også barnet anerkjent. Forfatterne hevder at familieråd har et stort potensiale nettopp gjennom denne dialogiske praksisen.

Erfaringer med familieråd

Mine litteratursøk rettet seg primært mot innføring av metoden og implementering. Samtidig kan det vært nyttig å vise til ulike brukererfaringer som er gjort. Her vil jeg lene meg til kunnskapsstatusen til Christiansen og Havnen, og oppsummere kort hvilke hovedfunn de har (Havnen & Christiansen, 2014, ss. 61-81).

Flere studier har hatt som målsetning å finne fram til de private deltakernes opplevelser av familieråd. Studiene er fra flere land, noe som også innebærer at det har vært ulik struktur på familierådet, jamfør ulik utvikling av metoden slik jeg har vist til ovenfor. Studiene har tatt for seg ulike faser av familierådet, både beslutning om å iverksette, selve utformingen av spørsmålene, gjennomføring av møtet, informasjon fra hjelpeapparatet samt samhandling med familie og hjelpeapparat.

Foreldrenes opplevelser

Oppsummert viser undersøkelsene som er gjort at foreldres erfaringer med bruk av familieråd er overveiende positive. En undersøkelse gjort i Sverige (Sundell & Hæggman, 1999) viser at to tredjedeler av alle foreldre som hadde deltatt i et familieråd opplevde det utelukkende som positivt, mens seks prosent opplevde det utelukkende som negativt.

Videre oppsummerer Havnen og Christiansen at foreldre i all hovedsak er fornøyd med familieråd som metode til å finne løsning på de problemene som var aktuelle. Her viser en undersøkelse i Norge at 79% av foreldrene er fornøyd, en dansk undersøkelse at 76% av foreldrene var fornøyd mens en undersøkelse fra Miami viser at 99% av foreldrene opplever familieråd som et egnet metode til å finne løsninger.

I oppsummeringsrapporten fra første implementeringsforsøk i Norge vises det til at ett år etter gjennomført familieråd, anbefaler 92% av alle foreldre som deltok familieråd til andre (Havnen K. , 2006, s. 161). I den svenske undersøkelsen er det 72% som anbefaler familieråd.

Havnen oppsummerer sine funn med ulike synspunkt som foreldrene har kommet med i undersøkelsen (Havnen K. , 2006, ss. 156-161). De oppsummeres her:

- Det var et godt forum for å luften problemer selv om de ikke alltid kunne løses her.
- At det er fokus på barna som er hele formålet med familierådet, og hvis en mislykkes her, er det tvilsomt om det kommer noe ut av familierådet.
- Familierådet har bedret kontakten med far og resten av nettverket.
- Nettverket fikk informasjon fra de offentlige som saklig oppsummerte familiens problemer og ressurser.
- Familierådet medførte forpliktende avtaler om hjelp og støtte.
- Foreldre opplever det som bedre at hjelpen kommer fra slekt og nettverk enn fra det offentlig.
- Noen profesjonelle hadde regien på møtet.

Ikke alle foreldre opplever alt som positivt. Men som hovedfunn er de aller fleste foreldre godt fornøyde.

Barns erfaringer

Som tidligere nevnt regnes den femte hjørnesteinen eller det femte prinsippet i familieråd som barnets deltakelse. I løpet av forberedelsene til selve familierådet får barnet en støtteperson. Denne personen er en som barnet skal ha tillit til, helst fra det private nettverket. Oppdraget til støttepersonen er å forberede barnet til familierådet, drøfte problemstillingene med han eller henne og sørge for at barnets synspunkt kommer fram under selve møtet (Bufdir, u.d.).

I forskningslitteraturen er det særlig i Norge dette prinsippet er vektlagt, og det er levert to doktorgrader med tema om barns deltakelse i familieråd av Horverak i 2006 og Strandbu i 2007. Barns deltakelse og rett til medvirkning følger av FNs barnekonvensjon som er inkorporert i norsk lovverk (Forente Nasjoner, 2000). Videre har det vært et felles nordisk forskningsarbeid som har tatt utgangspunkt i barns opplevelse av familieråd (Heino, 2009). Barns opplevelse er også omtalt i evalueringsrapporten fra NOVA 18/06, er Karen Havnen viser til ulike erfaringer (Havnen K. , 2006).

Forskningen knyttet til barns deltakelse i familieråd viser at eldre barn deltar oftere enn yngre barn (Havnen K. , 2006, s. 131). Mens de under 10 år er til stede i cirka halvparten av familierådene, er de over 10 år med i nesten 90% av familierådene. Ikke alle barn er til stede under hele møtet. Havnens forskning samstemmer med forskning fra andre land.

Oppsummert viser blant annet disse arbeidene at barn stort sett har en positiv opplevelse av familieråd. Havnen og Christensen har oppsummert hva som er viktig for barn ved deltakelse i familieråd (Havnen & Christiansen, 2014, s. 81):

- Alle voksne, både profesjonelle og private, er forberedt og innforstått med målsetningen om at barnet skal være i sentrum for familierådet.
- For barn er det viktig at informasjon, oppmerksomhet og diskusjon om dem ikke bare er problemorientert.
- Barnets støtteperson er viktig både for å sikre deltakelse, og som en støtte og samtalepartner.
- Det relasjonelle – at mange voksne møtes for deres skyld – og det prosessuelle – at de blir sett og hørt i en positiv atmosfære – er viktigere enn hva som blir nedfelt i handlingsplanen.

Mulige effekter

Kunnskapsstatusen fra Havnen og Christiansen har også en grundig gjennomgang av mulige effekter av familieråd (Havnen & Christiansen, 2014, ss. 28-49). Jeg har valgt å ta utgangspunkt i denne oppsummeringen av flere årsaker. Det er interessant for oppgaven å skissere effekter av familieråd som beslutningsmetode, og derfor viktig å si noe om det. Arbeidet til Havnen og Christiansen er allerede gjort og har en god oversikt. For å avgrense denne oppgaven, har jeg valgt å lene meg på arbeid som allerede er gjort.

Utgangspunktet for vurdering av effekter basert på en sammenstilling av tidligere forskning, er at studiene brukte en sammenligningsgruppe eller har tatt utgangspunkt i en større populasjonsgruppe. Til sammen er 10 studier tatt med i arbeidet. Sju studier er fra USA, en fra Canada, en fra Norge og en fra Sverige. Studiene er fra perioden 2000-2010.

Åtte studier viser positive utfall, to studier nøytrale eller blandede utfall. Et av de sterkeste positive utfallene er:

”familieråd fører til økt bruk av slektplasseringer, både som alternativ til plassering i offentlige fosterhjem og ved tilbakeføring fra offentlig omsorg, samtidig som bruken av offentlige fosterhjem og adopsjoner blir redusert” (Havnen & Christiansen, 2014, s. 43).

Av andre funn oppsummerer kunnskapsstatusen:

- *”Familieråd gir lettere tilgang til hjelpetjenester utenom barnevernet på kort sikt, men ikke på lengre sikt.*
- *Familieråd blir brukt like ofte blant afro-amerikanere som blant hvite, men innbyrdes bruk er forskjellig.” (Havnen & Christiansen, 2014, s. 46)*

Av funn som er uklare eller mangler forskning, er det ikke entydige svar verken om familieråd kan forebygge mishandling og overgrep, ei heller om det er mindre behov for oppfølging av barn som bor i fosterhjem. Forskningen gir heller ikke svar på familierådets betydning for kommunikasjon og samhandling mellom familien og barnevernet. Eller hvilken effekt familierådet har på barns fungering og trivsel.

Oppsummeringen av forskningen viser ingen negative eller skadelige effekter ved bruk av familieråd.

3. Metodevalg og gjennomføring

Hovedspørsmålet mitt i oppgaven er hvilke begrunnelser brukes i forbindelse med iverksettelse av familieråd. Spørsmålene videre er om det er samsvar mellom begrunnelser og metodens teoretiske grunnlag og den Bufdirs implementeringsstrategi i Norge.

Min primære interesse i denne oppgaven er å få et oversiktsbilde over hva som legges til grunn for å bruke familieråd i Norge. Jeg ønsker samtidig å ha et rikholdig spekter over ulike begrunnelser som kan gjenspeile hvorfor metoden blir brukt i Norge. Et oversiktsbilde gir sjelden en dypere forståelse for et fenomen, så jeg vil ha med meg i prosessen at svar på spørsmålene mine vil kunne ha et overflatisk preg. Samtidig ønsker jeg å få fram et representativt utvalg av saksbehandlere som har hatt familieråd, nettopp med tanke på at det skal være så rikholdig som mulig. Flere studier har hatt fokus på hvorfor saksbehandlere ikke bruker familieråd mer enn det de faktisk gjør (Saus, Jensen, &

Strandbu, 2017). Her har forskerne brukt kvalitativ metode med intervju av 16 saksbehandlere. Sundell har også gjort en tilsvarende studie (Sundell, Vinnerljung, & Ryburn, 2001) i 2001, der metodedesignet var basert på spørreskjema. Jeg vurderer at et oversiktsbilde vil være interessant både for meg, men også for andre kolleger i Bufetat som har tilsvarende oppgaver som jeg.

For å kunne finne svar på spørsmålene mine, er det først viktig å vite hvem som besitter svarene. Å iverksette familieråd er en beslutning som skal tas i den kommunale barneverntjenesten. I 2016 ble det iverksatt ca 1140 familieråd i Norge. Noen barneverntjenester benytter metoden ofte, andre barneverntjenester aldri. Totalt er det ca 280 kommuner som tilbyr metoden, men jeg har ikke oversikt over hvem det er. Jeg vet imidlertid at det i all hovedsak er Bufetat som har ansvar for koordinatorbankene.

Havnen og Christiansen beskriver det i Kunnskapsstatus om familieråd: ”Saksbehandler har avgjørende betydning for om familier blir tilbudt familieråd” (Havnen & Christiansen, 2014, s. 86). Da blir mitt spørsmål: hvilke begrunnelser ligger til grunn når saksbehandlere sitter i denne portvaktfunksjonen?

Beslutningen om iverksettelse av familieråd blir tatt i barneverntjenestene, men det er også et samspill mellom barneverntjenester og Bufetat når tema er rekruttering av fosterhjem, planlegging av tiltak etter institusjonsopphold, korte ned oppholdstid i beredskapshjem og i akutte situasjoner, se for øvrig kapittel 5 der dette beskrives grundigere. Se også kapittel 4 vedrørende beslutninger i barnevernet.

De som kan besvare spørsmålene mine, er altså saksbehandlere i barneverntjenestene.

Kvantitativ versus kvalitativ metode

Hovedretningene innen metodefaget går mellom kvalitativ metode som i hovedsak baseres på ”*hva slags og kvantitative metoder hvor mye av en slags*” (Kvale & Brinkmann, 2012, s. 132). Mine spørsmål besvares best med en kvalitativ metode. Jeg ønsker å få en forståelse for hvorfor blir familieråd brukt. Samtidig ønsker jeg å få en oversiktskunnskap som muligens kan gjenspeile fenomener som kan være representativt for flere. Jeg ønsker også å se på hvor mange av de ulike begrunnelsene. Denne måten å gjøre en studie på, kan komme inn under det Kvale og Brinkmann

kaller blandede metoder. Metoden jeg velger har elementer både fra kvalitativ eller kvantitativ metode. Ved å ta med flere informanter, kan jeg få muligheten til å få inn en rekke ulike begrunnelser. Min hypotese er at hver enkelt informant besitter et sett med begrunnelser eller variabler, og at hver informant vil være unik. For å få en bredde i variabler, må jeg både ha mulighet til å høre ut hva informantene legger i begrunnelsene og ha et utvalg som kan gi stor nok bredde i variablene. Kvale og Brinkmann viser til at om man velger en vei der man tar i bruk elementer fra ulike metoder, er det viktig å ikke blande metodenes grunnleggende logikk (Kvale & Brinkmann, 2012, s. 133). Jeg vil gjøre en analyse av svarene jeg får ut fra kvalitative analyseredskaper. Samtidig vil jeg da vite at kunnskapen kan være overflatisk, og ikke belyser alle sider ved beslutninger som tas i barneverntjenestene. Vurdering av utvalget vil kunne vurderes ut fra en mer kvantitativ retning. Dermed kan jeg gjøre en vurdering om utvalget er representativt for saksbehandlere som bruker familieråd i Norge.

I boken "Skapte virkeligheter" viser forfatterne undersøkelser på en skala fra ekstensiv til intensiv (Aase & Fossåskaret, 2007, s. 22). Min undersøkelse har flere informanter enn det som er vanlig innen kvalitativ metode, men langt færre enn det som er krav til en ekstensiv kvantitativ undersøkelse. Dette perspektivet tar jeg også med i arbeidet.

I utgangspunktet ønsket jeg å få tak i skriftlige begrunnelser for hvorfor barneverntjenesten hadde iverksatt familieråd, altså en dokumentanalyse. Om ikke et familieråd er et tiltak, vil det allikevel alltid medføre utgifter for barneverntjenesten, og for å få betalt ut dette, må det fattes et vedtak eller en administrativ beslutning. Ved å analysere disse begrunnelsene, ville det vært mulig å vurdere bakgrunn for beslutninger fra tekster som er skrevet for sitt opprinnelige formål, ikke i forskningsøyemed. Før jeg besluttet metodedesign, har jeg sett i alle fall to hindre for å kunne gjennomføre en datainnhenting på denne måten. Første hinder er å få tilgang på slikt skriftlig materiale. Etter å ha drøftet med ulike lokale barneverntjenester, kommer det fram at det er mange forskere som er interessert i data fra barnevernsfeltet, og barneverntjenestene opplever at de ikke har kapasitet til å imøtekomme alle henvendelser. Hinderet kan være at jeg ikke vil kunne få tak i data. Andre hinder er at begrunnelser i vedtak kan blir standardiserte tekster, som ikke nødvendigvis vil kunne gi svar på spørsmålet.

Jeg er imidlertid også interessert i de begrunnelsene som er skriftliggjort, og vil ha dette med som et spørsmål til informantene, om de kan sende en anonymisert versjon av den begrunnelsen som er laget. Dette er for å få en større bredde i informasjonsinnhenting.

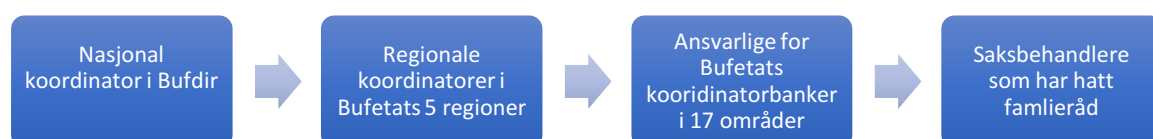
I valget om metode, har jeg derfor vurdert at korte intervjuer med åpne spørsmål vil kunne gi god informasjon slik at jeg kan på svar spørsmålene mine. For å få et datamateriale som kan gi en oversiktskunnskap, er det nødvendig å ha mange beskrivelser. Dersom jeg har mange informanter, vil vurderingen av representativitet være lettere.

Utvalg

For å finne et intervjuutvalg som kan svare på spørsmålene mine, har jeg vurdert flere faktorer. Malterud viser til at det i kvalitative studier er viktig at datamaterialet ”inneholder data om det fenomenet vi vil utforske, og grunnlag for overveielser om kunnskapens gyldighet og rekkevidde” (Malterud, 2011, s. 55). Hun hevder videre at det er viktig at datamaterialet er rikt og variert slik at det er mulig å si noe om de spørsmålene man hadde i utgangspunktet. For å kunne få svar på spørsmålet om hvilke begrunnelser som legges til grunn for bruk av familieråd, vil det derfor være nødvendig å intervjuer de saksbehandlerne i barneverntjenestene som har avholdt et familieråd. Dette vil være et *strategisk utvalg* slik Malterud beskriver det (2011, s. 57). For å få tak i de saksbehandlerne som har avholdt familieråd, har jeg tatt utgangspunkt i hvor jeg selv er plassert i organisasjonen Bufetat. Bakgrunnen for å velge dette, er at da er jeg sikker på å få tak i informanter som har hatt familieråd, og som kan svare på spørsmålene mine.

Proessen med å finne utvalget

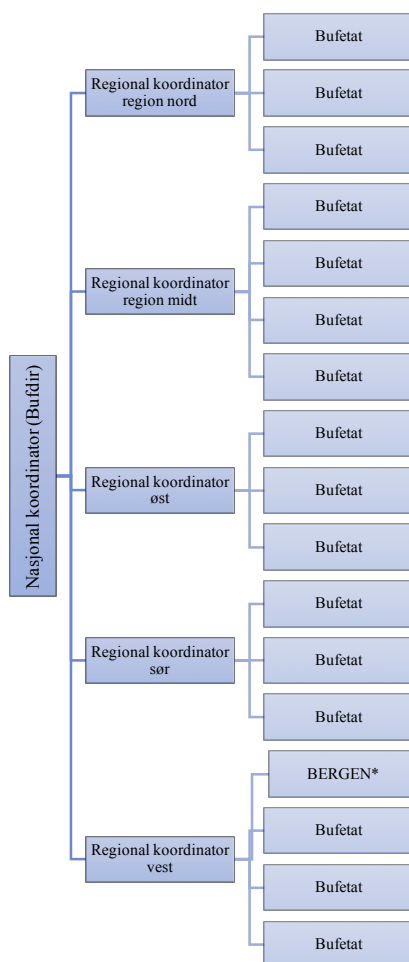
Metoden min for å finne fram til et utvalg er kort skissert slik:

Figur 1: Plan for rekruttering av informanter

Dette er en metode der jeg er avhengig av flere ledd, mange personer som jeg må få informasjon fra. Noe som kan skape utfordringer. Og utfordringer ble det.

Strukturen i arbeidet med familieråd følger ansvars- og oppgavedeling mellom Bufdir og Bufetat. Bufetats fem regioner er selvstendige i å avgjøre ressursbruk og organisering innen alle fagfelt, så lenge oppgavene gjennomføres etter styringsdokumentene, se kapittel 5. Samtidig er det etablert et nettverk for alle som arbeider med familieråd, som kan vises slik:

Figur 2: Skjematisk oversikt over plan for rekruttering av informanter

Nettverket ledes av Bufdir, og det er et nasjonalt nettverk der de regionalt ansvarlige har en oversikt over arbeidet i hele Norge. Hver region har også sitt nettverk for å samordne opplæring, metodestøtte og andre oppgaver. Organiseringen er kanskje ulik i de forskjellige regionene, men hovedlinjene er slik.

Jeg har tatt kontakt med de regionale koordinatorene for å få navn på de som har ansvar for de lokale familierådskoordinatorbankene. Disse personene (meg selv inkludert) har oversikt over hvilke saksbehandlere som har iverksatt familieråd, og vil kunne gi meg navn på aktuelle informanter som har hatt familieråd. På dette stadiet opplevde jeg det fenomenet som Katrine Fangen kaller ”portvakt” (Fangen, 2010, s. 67). For å få tak i de personene som har ansvar for koordinatorbanken, var jeg avhengig av respons fra fem personer. Noen ga svar med en gang, andre måtte purres på, men til slutt hadde jeg en god, men ikke fullstendig oversikt. Jeg vurderte at alle regionene var representert, og skjevheten i utvalget ikke ville bli altfor stor selv om jeg manglet den fulle oversikten. Her er det viktig å nevne at det finnes et unntak fra denne organiseringen som er beskrevet i figur 2, og det er Bergen kommune som drifter en koordinatorbank selv. Bufetat region vest har en avtale med Bergen om bruk av denne banken.

Etter å ha fått denne oversikten over de som har ansvar for familierådskoordinatorene, sendte jeg mail til alle der jeg beskrev prosjektet mitt, og ba om bistand fra hver av dem til å finne fram til 5 informanter, altså saksbehandlere som har hatt familieråd det siste året. Mailen ble sendt i ulike omganger. I mailen har jeg prøvd å selge inn interesse for prosjektet mitt samt at jeg er avhengig av bistand for å få tak i informanter. Den første mailen jeg sendte var muligens utydelig, for i 3 av 5 svar fikk jeg navn på familierådskoordinatorer – ikke saksbehandlere. For å prøve å rette opp i denne feilen valgte jeg to løsninger: Den første var å rette en ny henvendelse og be om navn på saksbehandlere. Dette ga positivt utslag hos 1 av 3. Den andre måten var å rette en forespørsel til de familierådskoordinatorene jeg har fått oppgitt, om de kunne gi meg navn på informanter. Av de 14 familierådskoordinatorene jeg fikk oppgitt, svarte tre. Veien for å finne informanter fikk da en ekstra runde:

Figur 3: Uønsket omvei i rekrutteringsprosessen

Jeg ser det som utfordrende å få inn dette ekstra leddet, og er ikke overrasket over lav svarprosent når jeg etterspurte informasjon fra familierådskoordinatorer. Familierådskoordinatorer er ikke ansatt i Bufetat, men tar oppdrag som en oppdragstaker på fritida. Dette kan forklare hvorfor svarprosenten var så lav.

Mailene som ble sendt i etterkant har derfor vært veldig tydelige på hvilken informasjon jeg ønsker. Samtidig viser denne erfaringen at kommunikasjon er vanskelig i seg selv.

En annen utfordring som oppsto, var at Bergen kommune som har ansvar for en koordinatorbank, har eget meldeskjema for alle som ønsker å hente forskningsdata fra ansatte i kommunen. For å få tilgang til saksbehandlere som har fått tildelt familierådskoordinator fra denne banken, måtte prosjektet meldes inn og godkjennes av Bergen kommune. På dette tidspunktet vurderte jeg at dette var arbeids- og tidkrevende, og ville kunne ødelegge det tidsskjemaet jeg hadde satt opp. I stedet tok jeg kontakt med Bufetat i Bergen for å høre om de hadde navn på saksbehandlere som hadde hatt familieråd. Jeg vurderte at denne måten å finne informanter på fremdeles var innenfor den opprinnelige planen og nettverksstrukturen for å finne et strategisk utvalg. Navn på informantene jeg fikk, var saksbehandlere i Bergen kommune. Da vurderte jeg at det ikke er aktuelt å omgå rutinene i Bergen kommune, og har valgt å ikke ta kontakt med disse saksbehandlerne.

Opprinnelig hadde jeg 14 navn på ansvarlige for familierådskoordinatorbanker. Jeg har valgt å ta ut eget område fra utvalget for å hindre egen påvirkning på informantene. I kontakten med de ansvarlige for familierådskoordinatorbankene, fikk jeg et inntrykk av at måten familierådskoordinator tildeles en barneverntjeneste er ulik. Noen uttrykte hadde ikke oversikt over hvilke saksbehandlere som hadde

iverksatt familieråd, kun oversikt over familierådskoordinatorene. En av forutsetningene jeg la til grunn, viste seg da å ikke medføre riktighet.

Etter hvert, og etter flere purringer, hadde jeg fått navn på 37 saksbehandlere som jeg hadde fått opplyst var tildelt familierådskoordinator, og dermed hadde iverksatt familieråd.

Opprinnelig hadde jeg satt en hypotese om at det ville være mulig og ønskelig med om lag 50 korte intervjuer. Da ville antall informanter omfatter omlag 4 % av alle iverksatte familieråd. Teoretisk så jeg muligheten til å kunne få tilgang til 80 informanter, altså en god margin. En stor datamengde er i følge Malterud en tradisjon fra epidemiologisk forskning for å kunne har troverdig kunnskap (Malterud, 2011, s. 59). Hun hevder at det ikke er antall informanter som er avgjørende, heller kompleksiteten på spørsmålene samt det materialet en sitter igjen med. Et stort antall informanter, kan gi inntrykk av overflatiskhet, slik jeg har drøftet ovenfor. Samtidig vil bredden i informanter gi en bredde i variablene som legges til grunn for beslutninger om familieråd. En overflatisk analyse kan også ses som en eksplorerende analyse (Malterud, 2011, s. 60), og min ambisjon for dette arbeidet er å få et oversiktsbilde, ikke beskrive et heldekkende felt.

Målsetningen om 50 intervjuer måtte revurderes. Jeg vurderte på et tidspunkt å fravike modellen for å innhente flere informanter, blant annet ved å ta direkte kontakt med barneverntjenester. På den andre siden, ville et avvik fra utvalgsmodellen min kunne gi skjevheter i utvalget. Så jeg besluttet at informantgrunnlaget var tilstrekkelig, og at styrker og svakheter med utvalget må vurderes ut fra denne situasjonen.

Metning er et begrep som Malterud bruker for å vurdere avgrensningen av utvalget (Malterud, 2011, s. 60). Metningspunktet inntreffer når nye data ikke lenger tilfører ny kunnskap. I vurderingen av opprinnelig forslag om størrelsen til faktisk størrelse, hadde jeg en foreløpig gjennomgang av svar og ulike type begrunnelser som er lagt til grunn for å iverksette familieråd. I denne foreløpige gjennomgangen kunne jeg se at det var en stor bredde i begrunnelsene. Hypotesen min har som nevnt tidligere vært at hver enkelt saksbehandler har sitt sett med begrunnelser, og muligheten for at det ville kunne komme ytterligere flere typer begrunnelser var selvsagt til stede. Vurderingen min var at det allikevel kunne forsvares at utvalget besto av 29 informanter.

Gjennomføring av datainnsamling

For å gjennomføre intervjuene, var telefon beste alternativ. Samtidig var det viktig for meg at informantene ble kjent med prosjektet, hensikt, ansvarlig institusjon og etiske forskningsregler. Jeg sendte derfor ut et informasjonsskriv på mail i forkant av at jeg ringte (se vedlegg). I informasjonsskrivet kommer det tydelig fram at det er frivillig å delta i studien, og det må derfor anses som et informert samtykke når informantene aksepterte å bli intervjuet. Ni informanter hadde jeg ikke fått mailadresse til da jeg samlet utvalget. Jeg sendte da en utfyllende SMS i forkant av at jeg ringte, og ga ytterligere informasjon muntlig før selve intervjuet startet.

Telefonintervjuer har noen fordeler og noen ulemper. Når man ikke er i samme rom, blir flere dimensjoner borte. Blikk, kroppsbevegelser, gestikulering som vanligvis er en del av kommunikasjonen, kommer ikke fram i en telefonsamtale. På den andre siden gir telefonintervju større grad av anonymitet enn intervjuer som foregår ansikt til ansikt. Effekten intervjuer har på intervjuobjektene vil også kunne reduseres (Jakobsen , 2010, s. 96). Det pragmatiske perspektivet er at ikke vil være mulig med rammene for denne studien å kunne gjennomføre intervjuene på annet vis med tanke på tid og økonomi. Ettersom jeg har et utgangspunkt med tanke på et oversiktsbilde, vurderer jeg at telefonintervjuer har vært tilstrekkelig for hensikten.

Jeg hadde i forkant laget en intervjuguide med få spørsmål (se vedlegg), og testintervjuer viste at intervjuene ville ta mellom 5-10 min hver. Intervjuguiden har faste spørsmål, men jeg har tillatt meg å ha oppfølgingsspørsmål utenfor guiden samt utforskende spørsmål. Ettersom jeg har hatt få spørsmål, har det vært viktig for meg å avslutte med en åpen kategori der informantene kan komme med spørsmål eller tilføyelser.

Intervjuene ble gjennomført våren 2017. Utvalget besto opprinnelig av 37 informanter. Tre informanter meldte at de ikke hadde vært involvert i prosessen, og fem svarte ikke på telefon. Etter gjentatte (inntil fire ganger) oppringinger, anså jeg det som at de ikke ville delta eller var forhindret i å delta. Utvalget var til slutt på 29 informanter.

Transkripsjon

Jeg har transkribert intervjuene selv. Transkripsjonen er laget for å finne et meningsinnhold, og jeg har derfor valgt å skrive ordrett til bokmål. Jeg har utelatt noen pauseord som ”eh” og ”mm”. På den

måten mister jeg muligheten til for eksempel konversasjonsanalyse, men gir leseren en bedre oversikt over dataene. Slik jeg tolker Kvale og Brinkmann, vil dette være hensiktsmessig for dette prosjektet (Kvale & Brinkmann, 2012, s. 195). Kvale og Brinkmann peker på tre dimensjoner man må vurdere underveis i transkripsjonen. Den første dimensjonen er reliabilitet. Reliabiliteten i transkripsjonen jeg har gjort er ikke validert med sammenlignende transkripsjoner. I transkripsjonen er det da alltid et fortolkningsrom med tanke på hvordan ord blir oppfattet, hva blir vektlagt og hvordan man tegnesetter (Kvale & Brinkmann, 2012, s. 193). Å gå fra muntlig dialektisk tale til bokmål skriftspråk innebærer også en fortolkning i det at jeg velger ord som er innenfor skriftspråket og ikke direkte fra dialekt. Den andre dimensjonen er validitet eller gyldighet. Validiteten til transkripsjonen er slik Kvale og Brinkmann beskriver, en vanskelig prosess. Jeg har en arbeidserfaring fra kommunal barneverntjeneste, og kjenner ord, uttrykk og vendinger fra et arbeidsfelt. Dette kan gi fordeler og ulemper i en transkripsjon. Fordelene er at det er lettere å forstå det intervjuobjektet forteller. På den andre siden kan det være mulig å gå i fellen at jeg *tror* jeg skjønner hva den andre forteller uten kanskje å gjøre det i sin helhet. Når jeg har valgt korte intervjuer gir det noe mindre rom for fortolkning enn dybdeintervjuer. Den tredje dimensjonen handler om etikk. Den etiske dimensjonen som Kvale og Brinkmann viser til, henger sammen konfidensialitet og anonymitet. Jeg har valgt å la intervjuobjektene være anonyme i transkripsjonen, og har også tatt bort navn på den kommunen de arbeider i.

Dokumentanalyse

Begrunnelsene for bruk av familieråd gjøres også skriftlig. Min opprinnelige plan var som tidligere nevnt å gjøre en analyse over skriftlige kilder fra vedtakstekster. Jeg har hatt et spørsmål med i intervjuguiden, der jeg spør om muligheten til å få se de skriftlige begrunnelsene i en anonymisert versjon. Dette er avklart med NSD, se neste avsnitt.

Måten begrunnelsene skriftliggjøres, er i hovedsak gjennom vedtak eller administrative beslutninger. Å iverksette familieråd medfører en inngripen barneverntjenesten gjør i familien, og det vil medføre utgifter for barneverntjenesten å iverksette et familieråd, og det må derfor fattes et vedtak eller en administrativ beslutning slik at penger kan betales ut. I noen tilfeller der det er Bufetat som dekker utgiftene, vil det kunne mangle vedtak. Krav til utforming av enkeltvedtak er hjemlet i forvaltningsloven. Departementet har videre gitt føringer for vedtaksskriving i Q-1101 ”Rutinehåndbok for barneverntjenesten i kommunene” s.28 som viser til

Utforming av enkeltvedtak

Forvaltningslovens kapittel 5 gir regler for utforming av enkeltvedtak. Enkeltvedtak i barnevernssaker er også omtalt i Retningslinjer om saksbehandling i barneverntjenesten, kapittel 5.

[...]

- 3. Enkeltvedtak skal grunngis. Begrunnelse skal normalt gis samtidig med vedtaket, jf. forvaltningsloven § 24.*
- 4. Begrunnelsen skal vise til de regler vedtaket bygger på og eventuelt innholdet i disse, jf. forvaltningsloven § 25, 1.ledd.*
- 5. Begrunnelsen skal nevne de faktiske forhold som vedtaket bygger på, jf. forvaltningsloven § 25, 2.ledd. Det må vises at lovens vilkår for å treffe vedtak, er tilstede; for eksempel at barnet har særlig behov for hjelpetiltak etter § 4-4, 2.ledd.*
- 6. Begrunnelsen skal nevne de hovedhensyn som har vært avgjørende ved utøving av skjønnet jf. forvaltningsloven § 25, 3.ledd.*

Barneverntjenesten må begrunne hvorfor de iverksetter familieråd i de enkelte familiene. I en oppsummering av et landsomfattende tilsyn med 44 av landets barneverntjenester, avdekket Helsetilsynet avvik i 40 av barneverntjenestene. Avvikene handler blant annet om manglende begrunnelser. Dette tilsynet har ikke spesifikt handlet om vedtak og begrunnelser, men når det ikke er bemerket, er det grunn til å tro at dette er tilfredsstillende (Helsetilsynet, 2011).

Underveis i intervjuprosessen, har jeg gjort endringer i opplegget. Dette handler om flere faktorer. Etter få intervjuer, fant jeg ut at det ikke blir skrevet vedtak eller administrative beslutninger når hensikten med familierådet er rekruttering av fosterhjem, eller som en del av et tiltak. En stor andel av familierådene som er iverksatt, har da ikke en skriftlig begrunnelse. Den andre hindringen jeg oppdaget, er at selv om intervjuobjektet sier ja til å oversende et skriftlig materiale, er det ikke alltid det skjer allikevel. Den tredje hindringen var at noen informanter ikke ville oversende dette materialet med begrunnelse i taushetsplikt eller interne retningslinjer. Etter om lag 10 intervjuer hadde jeg fått tre skriftlige begrunnelser. Disse skriftlige begrunnelsene var svært korte, og kan ved første øyekast se ut som standardiserte tekster, noe jeg tidligere hadde sett som en mulig hindring. Jeg vurderte at informasjonen jeg klarte å hente ut fra denne tekstkilden var svært liten. Spørsmålet om skriftlig begrunnelse ble tatt ut fra intervjuet midtveis i undersøkelsen. I etterkant vurderer jeg at dette ikke var hensiktsmessig, og at jeg burde vært lojal mot eget metodeopplegg hele veien. Om de skriftlige kildene ikke ville gi ny eller god kunnskap, var det en vurdering som burde ha vært gjort i en analysefase, ikke underveis i datainnsamlingen.

Etikk og habilitet

Studien min inneholder personsensitivt materiale når jeg ber om begrunnelser for bruk av familieråd. Den er godkjent av Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). Søknad ble sendt 01.11.16 og godkjenning mottatt 12.12.16 (se vedlegg). At prosjektet er godkjent, innebærer også at forskningsetiske retningslinjer er ivaretatt. For å være sikker på at de etiske retningslinjene ivaretatt, har jeg lagt vekt på å informere om bakgrunn, hensikt, hvordan materialet skal brukes. Informasjonsskrivet som er sendt ut til informantene gir god oversikt over dette.

Jeg har en dobbeltrolle i og med at jeg er en del av Bufetats system i familierådssammenheng samtidig som jeg skal studere begrunnelsene. For å unngå at habilitetsspørsmålet reises, vil saksbehandlere som har fått tildelt koordinator fra ”min bank” bli utelatt. Å forske på egen arbeidsplass kan anses som å være en del av den praksisen forskningen retter seg mot, og vil kreve en bevissthet om egen rolle, den påvirkningen man kan utøve, egen forforståelse og tolkningsramme. Samtidig er det en fordel for meg i en forskerrolle, at praksis godt kjent, noe som gjør det lettere å kunne sette seg inn i stoffet.

En annen side av dette prosjektet er hvordan jeg kommuniserer med informantene samt de mellomleddene jeg er avhengig av for å få tak i informantene. Jeg har i tillegg fått tillatelse fra min leder å bruke jobbmailen så lenge det kommer fram hvordan ansvarsforholdet henger sammen. Dette har jeg vært nøye på å understreke både i informasjonsskrivet og i mailer. Samtidig er det viktig å påpeke at samarbeidsforholdet mellom Bufetat og kommunale barneverntjenester ikke er nøytralt. Det er i enkelte sammenhenger komplisert og utfordrende. Når jeg allikevel vil benytte meg av denne muligheten, handler det mest om en pragmatisk tilnærming – at det sannsynligvis har gjort det lettere å få kontakt med informantene.

Vurdering av utvalget

Utvalget består av 29 informanter. For å sikre at utvalget mitt skulle gi et rikt sett av begrunnelser for bruk av familieråd, har jeg vurdert gyldigheten av utvalget, for om mulig å kunne generalisere fra utvalget (Jakobsen , 2010, s. 234). Jeg har sett på følgende faktorer:

Geografisk spredning

Ut fra måten jeg har hentet inn informanter på, har jeg sikret geografisk spredning. Geografi er i seg selv ikke et viktig kriterium for begrunnelser for bruk av familieråd. Organiseringen av barnevernet i Norge gjør imidlertid denne faktoren interessant. Et av de viktigste prinsippene innen Bufetat og Bufdir er at tjenestetilbudet fra det statlige barnevernet skal være likt over hele landet. I løpet av de siste årene har det vært flere omorganiseringer med tanke på likhet. Samtidig ser jeg gjennom datainnhentingene at det er variasjoner, noe som kan ha innvirkning på hvordan implementeringen og metodestøtten gis fra Bufetat til de enkelte barneverntjenestene. Utvalget mitt er fra alle Bufetats 5 regioner, noe som sikrer spredning geografisk.

Ulike barneverntjenester

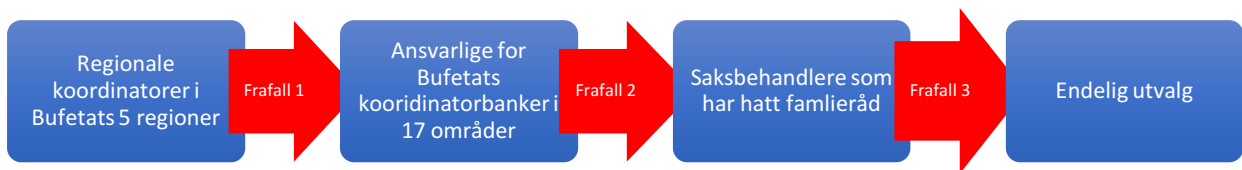
Barneverntjenester har mellom en til over hundre ansatte. Jeg har fått informanter fra barneverntjenester som slik jeg vurderer det, både er små, mellomstore og store ut fra antall ansatte. Det er flere interkommunale barneverntjenester representert. Til sammen er 22 forskjellige barneverntjenester representert. Ulike tjenester har ulike faglige verdsett, ulike kulturer, subkulturer og ikke minst ulike ansatte. Ved å ha spredning i ulike barneverntjenester, har jeg tatt høyde for at dette kan medvirke på beslutninger som tas i barneverntjenesten.

Kjønnsfordeling på saksbehandlere

Om kjønn har noen særlig innvirkning på begrunnelser for familieråd, er usikkert. Men kjønn er en dimensjon som er viktig. Utvalget mitt består av 24 kvinner og 5 menn. I statistikk for samordna opptak 2016 finner jeg at kvinner er søkere på 77% av plassene på utdanningskategori helsefag (herunder barnevernspedagog, sosionom) ved høyskole- og universitetsutdannelser (Samordna opptak, 2016). Til sammenligning finner jeg rapport fra SSB med drøfting om turnover hos ansatte i kommunalt barnevern (Johansen I. , 2014) der fordelingen mellom kjønn i 2011 er 85% kvinner og 15% menn ansatt i barneverntjenestene. Utvalget mitt viser 83% kvinner og 17% menn. Ut fra en kjønnsdimensjon vurderer jeg utvalget som representativt for ansatte i kommunale barneverntjenester.

Frafall

Som jeg tidligere har vist til, har det vært frafall på ulike steder i undersøkelsen. Metoden for å finne informanter har vært å gå gjennom flere ledd, og frafallsfordelingen vurderte jeg kunne oppstå på flere tidspunkt. Dette kan illustreres slik:

Figur 4: Frafall

Det var delvis frafall i første tidspunkt. Jeg fikk oversikt over 14 av 17 ansatte i Bufetat som har ansvar for en koordinatorbank, her er en frafallsprosent på 17%. Jeg vurderte dette ikke som kritisk, men heller ikke ønskelig. Ved neste ledd i innhenting av utvalget fikk jeg navn på 37 mulige informanter av 70 potensielle. Fraffallet ved frafallstidspunkt 2 er på ca 50 %. Grunnen til dette er beskrevet ovenfor. I siste ledd gikk tallet på informanter fra 37 til 29, altså en frafallsprosent på noe over 20 %.

Samlet sett vurderer jeg utvalget som representativt for hensikten med undersøkelsen.

Forsknings spørsmål

Jeg har gjort rede for de ulike sidene ved planlegging av undersøkelsen, innsamling av data og vurdering av utvalget. Hovedspørsmålet jeg har stilt er: Hvilke begrunnelser brukes når ansatte i barneverntjenesten iverksetter familieråd? Dette er et stort spørsmål. Jeg har valgt å lage forsknings spørsmålene som følger:

- Er det samsvar mellom begrunnelsene for bruk av familieråd og sentrale styringsdokumenter?
- Er det samsvar mellom begrunnelsene for bruk av familieråd og metodens teoretiske kjerneverdier?

Analyseverktøy

Jeg har valgt en hermeneutisk forståelse i analysen der jeg har vekslet mellom teori og data for å kunne få en større helhetlig forståelse av spørsmålene. Kvalitative metoder hører hjemme i en hermeneutisk erkjennelsestradisjon som handler om tolkning av meninger i menneskelige uttrykk (Malterud, 2011, s. 44). Å gi en fullstendig redegjørelse for hermeneutisk tradisjon, ulike retninger og rammer, vil ikke være mulig i denne oppgaven. Allikevel vurderer jeg det som viktig å sette noen begreper inn i en sammenheng med denne analysen.

Innen vitenskapsfilosofien er det flere retninger: positivisme, fenomenologi og hermeneutikk (Thornquist, 2003). I valg av vitenskapsfilosofisk tilnærming har jeg valgt en hermeneutisk forståelse. Bakgrunnen for dette er at jeg vurderer dette som en hensiktsmessig måte å sette lys på de ulike sidene ved dataene jeg har. Å tydeliggjøre eget ståsted, er et sentralt punkt i en hermeneutisk tilnærming. Min erfaringsverden og forståelsesrammene jeg arbeider i, er også med på å gjøre valget. Valg av vitenskapsfilosofisk ståsted setter den overordnede rammen for analysearbeidet. Samtidig er det ikke et rammeverk som tilstrekkelig angir måte å analysere på.

Thornquist gir i sin bok en redegjørelse for utviklingen innen hermeneutikken (Thornquist, 2003). Hun viser til to hovedretningen innen hermeneutikken. Den tradisjonelle hermeneutikk har som prosjekt å finne fram til den sanne betydningen av fenomenet man studerer. Den tradisjonelle hermeneutikken tar i liten grad hensyn til den som tolker sin forutforståelse, perspektiver og kulturelle samtid (Thornquist, 2003, s. 145). W. Dilthey var den mest kjente tradisjonelle hermeneutiker. Han formulerte blant annet en kjent setning: ”Naturen forklarer vi, sjelslivet forstår vi” (Thornquist, 2003, s. 147). I denne sammenheng er det nyttig å trekke fram at begrunnelser for å ta i bruk en metode i barnevernet, må ses som et fenomen som jeg søker å forstå, det vil være vanskelig å forklare dette.

Heidegger og Gadamer er de mest kjente representantene for filosofisk hermeneutikk. En viktig forutsetning som disse filosofene legger til grunn er at vi er mennesker ”i verden som forstående og fortolkende historiske vesener” (Thornquist, 2003, s. 151). Det vil derfor aldri være mulig å finne den sanne betydning av en handling, en tekst eller et uttrykk. I et samspill mellom et fenomen og en som fortolker, kan man oppnå en horisontsammensmeltning, en større forståelse enn det som opprinnelig var (Thornquist, 2003, s. 162). Slik jeg tolker dette inn i mitt prosjekt, vil det si at tolkningen og

analysen jeg gjør av det andre har sagt, også vil formes av hvem jeg er, og den forståelse og kontekst jeg befinner meg i. Å redegjøre for eget ståsted vil være viktig slik at det er mulig å se hvilken påvirkning jeg har på analysen. Gjennom analysen vil jeg kunne oppnå en større forståelse for dette fenomenet enn det jeg hadde tidligere.

Innen hermeneutikken er det en rekke begreper som kan være nyttig å redegjøre kort for. *Forståelseshorisont* er et begrep som viser til våre samlede oppfatninger, erfaringer og forventninger, bevisst og ubevisst, som vi ikke har vår oppmerksomhet rettet mot (Thornquist, 2003, s. 142). *Fordom* er et begrep som Gadamer introduserte. Dette er i motsetning til dagliglivets negative betydning av ordet *fordom*, et nøytralt begrep som innebærer den forforståelse eller bakgrunnskunnskap vi møter fenomenet med. Vi er aldri forutsetningsløse, vi har alltid allerede en forutforståelse (Thornquist, 2003, s. 142). Videre er begrepet *hermeneutisk sirkel* som kan forstås som et fortolkningsmessig prinsipp der vi forstår delene ut fra helheten, og helheten ut fra delene. Sirkelen kan også forstås som en spiral, der helhet og deler gir hverandre ny forståelse og mening som stadig utvider seg heller enn å repeteres innen en sirkel.

Kvale og Brinkmann har satt opp sju punkter for en hermeneutisk meningsfortolkning (Kvale & Brinkmann, 2012, s. 216) som er basert på Radnitzkys arbeid. Blant disse punktene har jeg lagt vekt på å bruke to av disse. Det første er å bruke en hermeneutisk sirkel slik beskrevet ovenfor. Det andre er å sjekke ut at delene skal henge sammen med tekstens globale mening. Ved å isolere begrunnelsene fra intervjuets hele tekst, kan det være lett å miste helheten av syne. Jeg har derfor gått tilbake til teksten for å forsikre meg om at jeg tolker begrunnelsene ut fra helheten i intervjuet, ikke som løsrevne fragmenter.

Å vurdere hva andre sier og legge et meningsinnhold i begrunnelsene kan ikke gjøres uten forutsetninger. I en hermeneutisk tilnærming vil forskeren kun forstå betydningen av en påstand ved å se den i relasjon til hele den diskursen eller det perspektivet den er en del av (Fangen, 2010, s. 247). Å sette mine data i en sammenheng vil være sentralt. Jeg har tatt utgangspunkt i kommunale barneverntjenester, med de rammevilkår som følger av lov, forskrifter og rutiner. Jeg kjenner størrelser på barneverntjenestene, men ikke hvilken kultur, kunnskapssyn eller ressurstilgang de enkelte barneverntjenestene har. Jeg kjenner heller ikke til yrkesbakgrunn, erfaring eller kompetanse de enkelte saksbehandlerne har.

Mitt blikk inn i dette er heller ikke nøytralt. Min doble posisjon der jeg på den ene siden er masterstudent og skal studere begrunnelser for iverksettelse av familieråd, og på den andre siden arbeider jeg i Bufetat og har ansvar for både implementering og metodestøtte. Jeg har i tillegg cirka femten års erfaring fra arbeid i kommunal barneverntjeneste. En slik dobbeltrolle gir ikke nøytrale ”briller” eller fortolkninger. Denne posisjonen har aldri vært skjult, verken i kontakten med saksbehandlere som har blitt intervjuet eller i oppgaven. Min tolkning av dataene er bare tilsynelatende fri for fordommer. Min forståelseshorisont er preget av mitt arbeid og mine oppgaver knyttet til familieråd. Å vurdere dette perspektivet vil kunne kalles tredjegrads fortolkning (Fangen, 2010, s. 223).

Min måte å stille spørsmålene på viser at jeg er kjent med faguttrykk, sjargong og metodens innhold fra et ståsted på innsiden av barnevernet. Når jeg i tillegg har vært åpen om arbeidsplass, vil nok svarene som er gitt være påvirket av både min og intervjuobjektens forforståelse av situasjonen. Svarene kan aldri bli nøytrale. I denne sammenheng er det heller ikke en målsetning at svarene skal være nøytrale. Skal begrunnelsene forstås i den sammenheng som de er gitt, er det nødvendig å ta et blikk på konteksten. Når jeg vurderer begrunnelsene som saksbehandlere gir, vurderer jeg også indirekte på hvilken måte Bufetat har gjort implementeringsoppdraget sitt på. Om ikke jeg har informanter fra egen koordinatorbank, vil vurderingene omhandle et kollegafelleskap jeg er en del av. Styringsdokumentene som jeg har gjennomgått, er mine styringssignaler som jeg har i mitt arbeid. Jeg har allikevel gjort denne analysen og prøvd å ha et bevisst og reflektert forhold til eget ståsted, ved å la intervjuene ha sitt eget liv og holde begrunnelsene opp mot både styringssignaler og teori.

Temasentrert analytisk tilnærming

I tillegg til å ha et hermeneutisk utgangspunkt, har jeg valgt å bruke temasentrert analytisk tilnærming i analysen av datamaterialet. En slik analyse handler om å analysere temaer på tvers av materialet (Thagaard, 2013, ss. 181-192). Jeg har valgt å ta ut tema knyttet til hvilken type familieråd saksbehandler har hatt samt begrunnelsen for iverksettelse. I tillegg har jeg hatt et åpent spørsmål med rom for spørsmål eller tilføyelser.

Hovedhensikten med å gjennomføre denne undersøkelsen, er å finne fram til det mangfoldet av begrunnelser som ligger til grunn for å sette i gang familieråd. Samtidig vil alle disse ulike utsagn

vanskelig presenteres eller analyseres uten at det er en viss form for systematisering. Jeg har gått gjennom alle begrunnelsene, og sett på likheter og forskjeller, og har samlet begrunnelser som er like eller ligner på hverandre. Dette kan ha likheter med hva Kvale og Brinkmann kaller koding (Kvale & Brinkmann, 2012, s. 209). Historisk var koding noe som ble innført i *grounded theory*, og kan gjennomføres på mange ulike måter. Kategorisering er en måte å kode datamaterialet på, der lange utsagn blir kortet ned til få og enkle kategorier. Måten man systematiserer dataene på kan være ut fra forhåndsbestemte kategorier med utgangspunkt i teori eller noe som oppstår underveis i forskningen (Kvale & Brinkmann, 2012, s. 210). I presentasjonen av dataene har jeg valgt å ta utgangspunkt i dataene og kategorisere ut fra disse.

Koding kan gjøres på ulike nivåer. Jeg har som nevnt tidligere valgt å ha ordrette beskrivelser av hva intervjuobjektene sier. Dette er hva Thagaard kaller et lavere abstraksjonsnivå på kodingen (Thagaard, 2013, s. 159). Om jeg skal ha et høyere abstraksjonsnivå på kodingen, vil det være min tolkning av hva meningsinnholdet kan være.

En slik kvalitativ analyseform er både induktiv og deduktiv. Den induktive prosessen vil si å benytte data til å utvikle begreper eller teori. Den deduktive prosessen er når man knytter teori til datagrunnlaget (Thagaard, 2013, s. 187).

En kritikk til denne analyseformen, er at delene som sammenlignes blir løsrevet fra helheten (Thagaard, 2013, s. 191). Ved å ta i bruk prinsippene for hermeneutisk analyse (Kvale & Brinkmann, 2012, s. 216) der delene skal være representative for helheten av intervjuet, vurderer jeg å ha redusert denne svakheten. Måten jeg har gjort dette på, er å ikke bare se begrunnelsene løsrevet ”på tvers”, men også lese hele intervjuet ”på langs” for å sikre meningsinnholdet og se sammenhenger.

Kvalitetssikring av materialet

Hensikten med undersøkelsen min var å få fram det store spekteret som finnes av begrunnelser for bruk av familieråd. Saksbehandlere i barneverntjenesten har en rekke ulike begrunnelser for å iverksette familieråd. Spekteret er stort. Jeg tror nok at det også finnes andre begrunnelser som ikke er kommet med i utvalget mitt. Samtidig har jeg gjort vurderinger av utvalget, og tolker at det kan være representativt for kommunale barneverntjenester i Norge. Funnene jeg har gjort, representerer allikevel ikke en fordeling som gjelder hele landet. Undersøkelsen er gjort med logikk fra kvalitativ

metode, og vil ikke gjenspeile fordeling av begrunnelser overført som logikk fra en kvantitativ metode.

En viktig del av å kvalitetssikre materialet jeg baserer analysene på, er å validere materialet. Å validere vil si å vurdere om kunnskapen er gyldig, hva er den gyldig om og under hvilke betingelser (Malterud, 2011, s. 181). I min undersøkelse er et viktig spørsmål om jeg har undersøkt det som var hensikten å undersøke (Kvale & Brinkmann, 2012, s. 251). Her vil jeg trekke inn tid og kontekst. Begrunnelsene som saksbehandlerne har gitt i intervjuene er gitt i etterkant av at selve beslutningene ble fattet. Begrunnelsen kan ligge nært i tid, eller flere måneder tilbake. Begrunnelsen som er gitt i intervjuet, er basert på hukommelsen til saksbehandler. I dette kan det ligge en feilkilde til hva var den opprinnelige begrunnelsen for hvorfor det ble besluttet å iverksette familieråd. Den andre faktoren som jeg vil trekke fram er kontekst. Her vurderer jeg særlig posisjon, yrke og formål med å etterspørre begrunnelsen som vesentlig. Svarene på hva begrunnelsen var for å iverksette familieråd tror jeg ville være forskjellig om jeg som student, ansatt i Bufetat med erfaring barnevernsarbeid spør enn om det er en mor som spør. Svarene vil sannsynligvis være annerledes i hvilket språk de er gitt, om det er fagterminologi som brukes eller dagligtale. Svarene vil også kunne fremheve noen sider og dempe andre, avhengig av hvem som spør. I dette ligger det ikke at noe er sant og andre svar er usanne. Men det er en forskjellighet i svarene som ikke kommer fram i materialet mitt. Jeg vurderer at materialet mitt bærer preg av at det er en samtale mellom fagpersoner. Ord, sjargong og faguttrykk kan tyde på det. Når det gjelder tidsfaktoren, er det vanskelig å si med sikkerhet om det er nøyaktig det samme som ble begrunnet på beslutningstidspunktet som i intervjutidspunktet. Samtidig er begrunnelsene satt inn i en sammenheng der jeg har fått beskrivelser av mange elementer rundt beslutningen om familierådet. Saksbehandlerne har ikke nølt nevneverdig i intervjuene eller uttrykt tvil om hva begrunnelsen var. Min vurdering er at det er grunnlag for å tro at begrunnelsene gitt på beslutningstidspunktet i all hovedsak samsvarer med begrunnelsene som er gitt på intervjutidspunktet.

Videre vil jeg trekke inn begrepet triangulering. Triangulering handler om å skape validitet rundt dataene. Når jeg har valgt å bruke mange informanter, har dette med datatriangulering å gjøre (Bukve, 2016, s. 151). Jeg har sett på samme begrunnelser fra mange ulike ståsted, og jeg har redegjort for vurdering av representativitet. Antall informanter er ikke avgjørende, men at de er relativt mange og knyttet til et representativt utvalg, øker validiteten.

Jeg vurderer at dataene som valide ut fra en epistemologisk validitet (Fangen, 2010, s. 245). Formål er beskrevet, eget ståsted er presentert, teorier og styring er gjort rede for. Hensikten med å legge ved tabellariske oversikter over materialet er å skape en transparent beskrivelse av forskningsprosjektet slik at det skal være mulig for leseren å vurdere undersøkelsen.

Generaliserbarhet og overførbarhet

Å kunne overføre kunnskap fra en kvalitativ undersøkelse til universelle sammenhenger er problematisk (Kvale & Brinkmann, 2012, s. 265). Generaliserbarhet som tema henger mer sammen med kvantitativ metode, naturvitenskap og positivistisk vitenskapssyn. Bjørnebekk hevder at barnevernet i Norge i stor grad har en diskurs som er preget av naturvitenskap og byråkrati (Bjørnebekk, 2010). Da jeg startet undersøkelsen min, hadde jeg nok denne diskursen med meg inn i arbeidet. Etter hvert ser jeg at det er begrensninger i hva som kan generaliseres fra undersøkelsen. Samtidig ser jeg at det er mange begrunnelser som brukes for å iverksette familieråd. Spekteret av begrunnelser viser at det er mange faktorer som legges til grunn når saksbehandlere i barneverntjenesten tilbyr familieråd.

En statistisk generalisering vil si at resultatene fra en undersøkelse med et representativt utvalg kan til en viss grad ha gyldighet også for andre (Kvale & Brinkmann, 2012, s. 266). Som jeg har vist til tidligere, vurderer jeg utvalget mitt som representativt. Tendenser i datamaterialet vil kunne være generaliserbare. Samtidig vurderer jeg at beslutninger i barnevernet er komplekse (Christiansen & Kojan, 2016). Det vil derfor ikke være mulig å generalisere mer enn tendenser i materialet.

Overførbarhet er et tema som hører sammen med generaliserbarhet. Å overføre resultatene mine til alle saksbehandlere som iverksetter familieråd, vil kunne være en aggregerende feilslutning (Jakobsen, 2010, s. 257). Det som er gyldig for et individ er ikke alltid sant på et kollektivt nivå. Begrunnelsene som saksbehandlerne har gitt i undersøkelsen, er gyldige for dem i det intervjuet de ga. Begrunnelsene gjenspeiler ikke virkeligheten for alle som iverksetter familieråd.

Vitenskapelig ståsted

I en hermeneutisk sammenheng, er det viktig å tydeliggjøre eget ståsted. Jeg vurderer at jeg står i et vitenskapsfilosofisk ståsted som heller mot et konstruktivistisk. Med dette mener jeg at denne

oppgaven er skrevet i forståelse av at jeg ikke besitter sannhet som hva som er begrunnelse for iverksettelse av familieråd. Jeg vurderer at mine tolkninger og forståelser er avhengig av min forforståelse, mine erfaringer og det samfunnet jeg lever i (Bukve, 2016, s. 29). ”Jeg vet jeg er vitensprodusent og vitensaktør” (Schaanning, 1997, s. 11). Schaanning viser her til Foucault og hevder at hans tenkning representerer en ny vei i forståelse av vitenskap. Denne måten å forstå vitenskapsproduksjon på, er å ta i bruk både det som er på innsiden av en fagdisiplin og samtidig forholde seg til ytre rammer som for eksempel politikk. I oppgaven har jeg både tatt utgangspunkt i intervjuobjektene egne utsagn og styringsdokumenter i et byråkrati. Mitt ståsted er at jeg ikke tenker at det finnes objektive sannheter i dette arbeidet, noe som ville ha vært et positivistisk ståsted. På samme måte er verken metoden jeg bruker eller fenomenet jeg studerer noe som kan ses uavhengig av hvilket ståsted jeg selv har. Samtidig finner jeg heller ikke grunn til å vurdere at alt er konstruert, noe som kan være et konstruksjonistisk ståsted. Jeg finner det mest hensiktsmessig å tenke at det finnes ytre rammer som ikke er sosialt konstruert, men som er et rammeverk vi beveger oss innenfor. Dette kan være lovverk og organisasjon. Innenfor disse rammene, konstruerer vi sannheter og diskurser som er med på å forme forståelsen. Dette vitenskapelige ståstedet vil jeg vurdere som svakt konstruktivistisk.

4. Teoretisk perspektiv

For å kunne finne fram til svar som kan belyse problemstillingen min om hva legges til grunn for beslutninger om familieråd, må jeg se på to sider. Først vil jeg redegjøre for hvordan beslutninger blir tatt i barnevernet. På denne måten kan jeg tydeliggjøre for kompleksiteten bak beslutningene som blir tatt i barnevernet. Dernest vil jeg redegjøre for hvilke teorier familieråd bygger på og hva som kjennetegner noen av disse teoriene.

Beslutninger i barnevernet

Ved et raskt og overflatisk søk i bibliotekbasen Oria, er det ikke mindre enn 17 treff på bøker som er gitt ut i Norge som har tittel som inneholder ordene ”Beslutninger i barnevernet”. Temaet kan derfor anses som viktig, samtidig som jeg ser at det har utviklet seg over tid. Elisabeth Backe-Hansen var i 1995 en av de første som har gitt ut en bok om temaet. Hun hevder at innenfor barnevernet kan man dele inn i behandlingsperspektiv og et beslutningsperspektiv (Backe-Hansen, 1995). Videre at

barnevernsarbeidet må være både forvaltningsorientert og prosessorientert innenfor en beslutningsramme. Denne inndelingen kan være nyttig å ta med videre med tanke på hvordan beslutninger blir tatt i barnevernet. I tiden fra denne boken ble gitt ut til i dag, har tallene på antall barn som får hjelp fra barnevernet, økt. I dag karakteriseres barnevernet å være innen to dimensjoner: et kjernebarnevern og et velferdsbarnevern (Christiansen & Kojan, 2016, s. 20). Det Backe-Hansen beskrev som et beslutningsbarnevern i 1995 kan mest sammenlignes med det som i dag kalles kjernebarnevernet.

Et av de seinere utgitte bidragene innen fagfeltet er boken ”Beslutninger i barnevernet” der Øivin Christiansen og Bente H. Kojan har vært redaktører (Christiansen & Kojan, 2016). Elisabeth Backe-Hansen er bidragsyter også i denne boken. I denne boken blir det skissert opp ulike komplekse sider ved beslutninger som blir tatt i barnevernet i Norge. Jeg vurderer denne modellen å se beslutningstaking på som relevant for systematisering av data og seinere analyse, og vil derfor skissere de ulike sidene.

Christiansen og Kojan viser at det å fatte beslutninger i barnevernsfeltet er sammensatt, og kan betegnes som komplekst og utfordrende. De skisserer at det er fire kompleksiteter som ligger i det å fatte beslutninger innen barnevernet (Christiansen & Kojan, 2016, ss. 21-27). Jeg vurderer at denne måten å systematisere de ulike elementene som ligger bak en beslutning i barnevernet, er hensiktsmessig å legge vekt på for å ha et rammeverk å forstå hvorfor de ulike saksbehandlerne iverksetter familieråd.

Den første kompleksiteten som Christiansen og Kojan viser til er den *vitenskapelige kompleksitet*. Vitenskap er ikke et entydig begrep, og hva som er sann, god og riktig kunnskap er under revisjon til en hver tid. Vi får stadig ny kunnskap om ulike fenomener, hva som skaper vekst og utvikling, og hva som kan være skadelig for barn. Denne type kunnskap gjelder på gruppenivå, og er ikke nødvendigvis sann viten om enkeltpersoner. Vitenskapen og den kunnskapen som vi får, kan være motstridende og gi ulike svar på samme problem. Beslutninger og begrunnelser bak avgjørelser som tas i barnevernet kan sjelden tas med bakgrunn i vitenskap alene.

Den andre kompleksiteten som betegner beslutninger, er en *normativ kompleksitet*. Dette kan forstås som den tolkningsrammen samfunnet har for den vitenskapen som eksisterer. Eksempel på dette kan

være hvordan et samfunn ser på de biologiske bånd mellom foreldre og barn. I dokumenter til Stortinget som jeg viser til i kapittel 5, er det lagt betydelig vekt på at barn som skal flyttes ut av hjemmet, alltid skal få vurdert om det er familie, slekt eller nært nettverk som kan være fosterhjem for dem. Denne normdreiningen er ny til sammenligning fra tidligere. På dette viset kan vi se at normer og regler i et samfunn endrer seg over tid og rom. Et annet eksempel er synet på fysisk avstraffelse overfor barn. Mens det i Norge er forbudt ved lov, er det blant annet sterk motstand i Frankrike mot et lignende forbud.

Hennum hevder at barn framstår som et ikon i vestlig sammenheng (Hennum, 2015). Hun hevder at barneverntjenestene arbeider med å gi barna en barndom ”i tråd med konsensus om hvordan barn bør være og barndom bør leves” (Hennum, 2015, s. 135). Denne påstanden bygger på at barneverntjenestene har et normsett som definerer hva en god barndom er. Dette normsettet er ikke vitenskapelig fundamentert, og vil endres både i tid og rom. Videre kan det også innen ulike faggrupper utvikle seg et sett med normer. Barnevernsansatte kan gjennom en felles utdanningsbakgrunn danne et sett med verdier som kan normativt være med på å styre beslutninger i barnevernet.

Den tredje kompleksiteten som er med på å danne beslutninger, er det *menneskelige kompleksiteten*. Forfatterne deler denne kompleksiteten inn i to: kognitive begrensninger i beslutningsprosessen og betydningen av det relasjonelle i beslutningsprosessen. Våre kognitive begrensninger ligger i måten vi som individer tar beslutninger på. Tas beslutningene i et perspektiv der man er rask, intuitiv og muligens stereotyp, kan det ses i motsetning til det å ta grundige, veloverveide, nyanserte og kognitivt kritiske avgjørelser. Et samspill mellom disse måtene å fatte avgjørelser på, ser forfatterne som det beste. Eksempel på hvordan menneskelig kognisjon spiller inn, kan være såkalt selvoppyllende profetier. Vi finner det vi leter etter, og oppnår kanskje det vi kaller en forventningseffekt. Det andre underpunktet under menneskelig kompleksitet, er det relasjonelle. Alle personer som er aktører i en beslutningsprosess, er med på å forme resultatet. Beslutninger i barnevernet baserer seg på informasjon som hentes skriftlig og i møter og samtaler med barn og familier. Det menneskelige relasjonelle aspektet gjelder både saksbehandlere og private parter.

Den fjerde og siste kompleksiteten som er med på å forme grunnlaget for beslutninger er *systemkompleksitet*. Dette gjelder både den komplekse organiseringen av barnevernet i Norge der vi

har etater fra med kommune, stat, frivillig organisasjoner, private og ideelle aktører. Videre handler det om samhandlingen mellom ulike systemer. Eksempel er samarbeidsformer mellom barnevern, skoler, barnehager, PPT og helsestasjonen. Samtidig ser man at internt i ulike barneverntjenester er det ulike strukturer for beslutninger, både hvordan forløpet i en sak er, og hvilke beslutninger som delegeres. Innenfor struktur og organisering av barneverntjenestene er det også viktig å peke på hvilke ressurser en barneverntjeneste har til rådighet, både når gjelder økonomi og ansatte. Beslutningsprosesser er altså som Christiansen og Kojan viser til, komplekse og mangfoldige. Når en saksbehandler i barnevernet tar en beslutning om å iverksette familieråd, er beslutningen sannsynligvis satt sammen av mange elementer. Denne kategoriseringen av ulike elementer som legges til grunn for beslutninger, er nyttig å ta med i en strukturering av data.

Teorier familieråd bygger på

Jeg har sett på de ulike artiklene i søket i kapittel 2, og ulike forfattere trekker fram ulike teoretiske fundament for familieråd. Einarsson som oppsummerte det første familierådsprosjektet i NOVA-rapport 9/02 trekker fram at det er et myndiggjørende perspektiv samt en ressursorientert tilnærming som er hoveddelene i den teoretiske tilnærmingen i familieråd (Einarsson, 2002). Samlerapporten fra NOVA (Falck, 2006) viser til at familieråd baserer seg på teoretiske utgangspunkt fra økologisk systemteori, fra sosial nettverksteori og fra empowerment-teori. Frost, Abram og Burgess viser i sin artikkel til at familieråd kan ses i sammenheng med oppgaveorientert tilnærming, løsningsfokusert tilnærming og en tilnærming som er mer ressurs- enn problemfokusert (Frost, Abram, & Burgess, 2014(a), s. 482). Familierådsmodellen baserer seg på ulike teoretiske begreper som demokratisering, deltakelse og myndiggjøring (Natland & Malmberg-Heimonen, 2016, s. 51).

Av disse perspektivene vil jeg vektlegge empowermentperspektivet, og empowerment i en barnevernfaglig sammenheng. Grunnen til dette valget er at utbredelsen av begrepet, uten at det alltid er definert. Hovedsakelig er empowerment et begrep som blir brukt en positiv tone. For å kunne vurdere om det er samsvar mellom begrunnelser for bruk av familierådsmetoden og metodens kjerneverdier, er det nødvendig å operasjonalisere begrepet. For å kunne gjøre det, må jeg vise ulike sider ved begrepet empowerment.

I tillegg til empowerment, vil jeg også se på maktperspektivet, faglig skjønnsutøvelse, deliberativ teori samt etikk.

Empowerment

I oppsummeringen av hva de ulike forfatterne legger i empowerment, tolker jeg det som et utelukkende positivt ladet begrep. Jeg vil nå gå mer inn i hva som blir lagt inn i begrepet, og hvordan det kan settes i sammenheng med begrunnelser for bruk av familierådsmetoden.

Mange forfattere har arbeidet med empowermentbegrepet. Jeg har valgt å legge vekt på norske forfattere, men viser også til de forfatterne som tidlig tok i bruk begrepet.

Empowerment brukes som begrep på individ-, gruppe- og samfunnsnivå. Innholdet i begrepet er ikke entydig ved gjennomgang av forskning. Tveiten og Boge vurderer at begrepet empowerment i forskningssammenheng er umodent, det vil si at det ikke foreligger en konsensus av begrepet. Et umodent begrep kan gi ulik forståelse i ulike sammenhenger. Oversatt til norsk kan det bety myndiggjøring, men samtidig inneholder ordet flere elementer enn det som legges i myndiggjøring. Andre foreslåtte oversettelser er bemyndigelse, brukermedvirkning, livsstyrketrening, styrking, delaktighet, pasientkraft, egenkraftmobilisering (Tveiten & Boge, 2014, s. 15). Empowerment er altså et begrep som ikke har én enkelt oversettelse eller betydning, og jeg velger derfor å beholde den engelske betegnelsen.

Oxford English Dictionary definerer empowerment som: *”the fact or action of acquiring more control over one’s life or circumstances through increased civil rights, independence, self-esteem, etc.”* Begrepet ble første gang tatt i bruk på 1600-tallet.

I en borgerrettighetssammenheng ble empowermentbegrepet tatt i bruk fra 1970-tallet. I Slettebø (2000) vises det blant annet til Barbara B. Solomon sin definisjon: *”Empowerment refers to a process whereby persons who belong to a stigmatized social category throughout their lives can be assisted to develop and increase skills in the exercise of interpersonal influence and the performance of valued social roles”*. Videre henviser Slettebø til Lorraine Guitierrez sin definisjon: *”A process of increasing interpersonal and political power so that individuals can take action to improve their life situation”* (Slettebø, 2000, s. 76).

Som helsepolitisk begrep ble det første gang tatt i bruk i Ottawa-charteret i 1986, og er knyttet til ”en prosess som gjør folk i stand til å øke sin kontroll over egen helsetilstand og til å forbedre egen helse.” (Helsedirektoratet, 2016). Videre henvises det til NOU 1998:18 ”Det er bruk for alle” som definerer empowerment som:

”Empowerment er et mål, en metode som passer så vel for den profesjonelle som den ikke-profesjonelle og en pedagogisk, sosial og helsefremmende strategi. Empowerment handler om makt og maktesløshet sett ut fra at maktesløsheten ikke bare er et individuelt problem, men i høy grad sosialt, økonomisk og kulturelt betinget. Empowerment er å styrke den makt den enkelte eller gruppen måtte være i besittelse av for å endre og påvirke uhensiktsmessige forhold. Målet er at personene mer effektivt kan styre sine liv mot egne mål og behov. Det er en direkte forbindelse mellom empowerment og frigjøring”. (Helse- og sosialdepartementet, 1998, s. 274)

Slettebø betegner empowerment som en antitese for paternalisme som ”bygger på en antakelse om at klienten ikke selv vet hva som er best for dem og derfor trenger hjelp fra eksperter for å mestre sine problemer” (Slettebø, 2000, s. 81).

Vik sidestiller empowerment og myndiggjøring (Vik L. J., 2007, s. 84). Han vurderer at begrepet uttrykker et ideal om hvordan forhold mellom klient og behandler skal være, et ideal preget av likeverd og respekt. Vik peker på to hovedkategorier; individuell og systemorientert myndiggjøring. Individuell myndiggjøring handler om hvordan individet opplever økt makt og deltakelse, uten av strukturene rundt endres. En systemorientert myndiggjøring handler om en gruppeprosess der det blir lagt vekt på at individet er en del av en større gruppeprosess, og at gjennom endring av rammevilkår og relasjoner mellom gruppe medlemmene, vil det kunne bli en frigjørende effekt for enkeltmedlemmene (Vik L. J., 2007, s. 87).

Aadnanes viser til at empowerment kan beskrives som et program for maktoverføring, styrking og selvstendigjøring (Aadnanes, 2007, s. 227). Å endre maktforholdene som gjør seg gjeldende i en asymmetrisk relasjon mellom hjelper og klient, er en vesentlig del av empowermentbegrepet.

Aadnanes hevder at innføringen av empowerment som begrep får språklige konsekvenser, at betegnelser går fra klient og pasient til bruker.

Disse nevnte definisjonene viser at empowerment brukes både om et individuelt perspektiv og et strukturelt perspektiv. Askheim hevder at empowerment er en prosess bestående av tre deler: Styrke - > Kraft -> Makt (Askheim, 2012, s. 12). Empowerment handler altså om at individer og grupper som er i en avmaktssposisjon skal få økt sine muligheter til å påvirke omgivelsene og derigjennom komme ut av sin avmaktssposisjon. Jeg vil her vise til ulike elementer som er med på å øke grad av empowerment for familier. Dette kan settes i en sammenheng der både ulike ytre faktorer er med på å gi myndiggjøring, men også hvordan egen opplevelse gir økt empowerment.

Å gi familier kraft handler om flere elementer. En faktor som er viktig er hvordan relasjonen mellom saksbehandler i barneverntjenesten og familien er. Relasjonen for samhandlingen mellom en familie og barneverntjenesten er preget av asymmetri. Grimen (2008, s. 200) beskriver at epistemisk asymmetri i en relasjon gir en ulikhet i kunnskap og definisjonsmakt over situasjonen. Grimen viser også til en asymmetri som gir seg utslag i ulike grader av tvang. Samhandling mellom barneverntjenesten og en familie vil kunne innebære elementer av tvang. Barneverntjenesten har en plikt til å undersøke en melding (Barnevernloven, 1992), og har også anledning til å fremme forslag om tvangstiltak. Asymmetrien kan også inneholde det Grimen kaller "portvaktfunksjon". Barneverntjenesten kan ha tiltak som familien ønsker og trenger, og er overlatt til barneverntjenesten å vurdere om tiltakene skal iverksettes eller ikke. Samlet vil dette innebære ulik maktfordeling og påvirkningsmulighet.

Videre handler også det å styrke familien om kunnskap og hvordan beslutninger blir tatt. Noen av beslutningene er interne for barneverntjenesten, andre skal familien være delaktige i. Eksempel på interne beslutninger i barneverntjenesten er hvorvidt det skal startes en undersøkelse basert på en melding. Beslutninger som familien skal delta i, er blant annet om de ønsker å motta hjelpetiltak eller ikke. Beslutningen om det skal tas i bruk familieråd er en beslutning som familien skal delta i. Dette forutsetter at familien er tilstrekkelig opplyst om modellen. Saksbehandler i barneverntjenesten må gi kunnskap og kompetanse slik at familien kan ta et reelt valg. Å gi familien tilstrekkelig kunnskap vil kunne defineres som å gi dem muligheter til myndiggjøring, jf. Vik (2007, s. 85). Å gi familien mer kunnskap vil også redusere den epistemiske asymmetrien (Grimen, 2008, s. 200).

Problemstillingen til familierådet skal lages i samarbeid mellom familien og barneverntjenesten. Når barneverntjenesten gir familien rom til å være med å definere egen problemstilling, gir barneverntjenesten også fra seg deler av definisjonsmakten over problemene. Maktbalansen mellom familien og barneverntjenesten endres ved å gi familien handlingsmuligheter innenfor deler av problemstillingen. Å lage en problemstilling i fellesskap handler om å utjevne maktbalansen mellom barneverntjenesten og familien. Makt og kontroll har en nær sammenheng. Heckhausen og Schulz (1995) bruker begrepet primær kontroll der omgivelsene endres for bedre å passe overens med personens behov og forståelse. Når barneverntjenesten gir familien muligheter til å være med på å utforme problemstillingen, vil familien ha muligheter for å kunne utøve primær kontroll for derved å kunne påvirke egen situasjon.

I enhver samhandling vil kommunikasjon være sentral. Begrepet kommunikasjon kan defineres som utveksling av meningsfulle tegn mellom to eller flere parter (Eide & Eide, 2007, s. 17). Ekeland (2007, s. 29) viser til nødvendigheten av å utvikle en kommunikasjon som er meningsfull og relasjonsorientert med sikte på å skape mestring og myndiggjøring. Madssen (2007, s. 182) viser til at språket både kan myndiggjøre og umyndiggjøre, og at en viktig forutsetning for god kommunikasjon er at relasjonen er en subjektrelasjon. Saksbehandlers kommunikasjon med familien vil være viktig for relasjonen og endringsmulighetene. Eide og Eide viser bl.a. til Gregory Bateson som har bidratt til utvikling av systemteorien og omtaler kommunikasjon på et relasjons- og innholdsplan.

“Kommunikasjon består av samhandling, og mønstre for samhandling konstituerer systemets struktur” (Eide & Eide, 2007, s. 93). Videre at “samhandling skaper systemet og systemet påvirkes av samhandlingen.” Sett i dette relasjonelle kommunikasjonsperspektivet, vil måten saksbehandler kommuniserer med familien ha innvirkning på familien som system. Kommunikasjonen i en relasjonell kontekst kan både opprettholde og endre problemforståelsen. Saksbehandler må gjennom sin kommunikasjon gi tilstrekkelig forståelse for familien som subjekt – at familien er mer enn bare problemet (Ekeland, 2007). Saksbehandler bør bruke ord og uttrykk som er forståelige for familien samt ha gode utforskende ferdigheter for å sikre at familien kan nyttiggjøre seg informasjonen (Eide & Eide, 2007, ss. 265-290). Gjennom denne typen kommunikasjon kan også relasjonen endres, og familien kan få en opplevelse av å bli sett, respektert og anerkjent.

Kommunikasjon består også av innhold. Å gi tilstrekkelig informasjon slik at familien kan beslutte hvorvidt familieråd er en metode som er aktuell, er vesentlig for at beslutningen kan tas på et reelt grunnlag (Vik L. J., 2007, s. 85). Saksbehandler er en representant for det offentlige, og har også de formelle rammene for kommunikasjon. Som ansatt i en offentlig tjeneste er det flere lovverk man skal forholde seg til, for å sikre en saksbehandling som ivaretar familiens interesser. Det vil være i familiens interesse at saksbehandler også innehar kunnskap og kompetanse om hva som skaper, opprettholder og løser ulike problemer. I den konteksten vil det kunne være hensiktsmessig at saksbehandler også har evne til objektivisering av den situasjonen familien er kommet i (Ekeland, 2007, s. 40).

Skagen (2011, s. 214) viser til Albert Bandura som “avviste en enten-eller-tenkning som ensidig forklarer menneskelige handlinger og læring som resultatet av indre krefter eller ytre påvirkning”. I tillegg til rammene som er for samhandlingen mellom saksbehandler i barneverntjenesten og familien, er det også viktig å se på de indre kreftene.

Familier kan også ses ut fra individuelle forutsetninger i tillegg til at de er deler av et system. Hvilken oppfatning man har av hva som skaper og opprettholder problemer handler også om hvilken attribusjonsstil man har. Heggen (2007, s. 73) definerer attribusjonsteorier som hvordan vi årsaksforklarer både egen og andres atferd. Hovedskillene går mellom indre og ytre forhold. Familier som har en tendens til å forklare problemer med ytre forhold, såkalte kausalforklaringer, vil oppleve små muligheter til å endre betingelsene på egenhånd. Familier som i hovedsak tenker årsaksforklaringer ut fra indre forhold, vil lettere kunne se muligheter for å endre betingelsene som opprettholder problemet. Hvilken type attribusjonsstil en familie har, er ofte tett knyttet sammen med begrepet “grunnleggende tillit”. Heggen (2007, s. 73) viser til Giddens som hevder at mestring handler om hvilken tillit som er utviklet. Erikssons utviklingsstadier viser at det er i løpet av det første halvannet leveåret at den grunnleggende tilliten blir etablert (Erikson, 2000). En grunnleggende tillit innebærer en tro på seg selv og omgivelsene, og at det er mulig å mobilisere ressurser når man møter utfordringer (Heggen, 2007, s. 80). Å delta i en familierådsprosess vil kunne mobilisere ressurser, uavhengig av hvilken type attribusjonsstil man har. Samtidig vil personer som har liten tro på egen påvirkning, ha muligheter til å gjøre erfaringer som kan gjøre en forskjell på hvordan de opplever verden.

Ut over den grunnleggende tilliten som Erikson beskriver, vil tillit generelt være viktig for en familie som skal gå inn i en familierådsprosess. Heggen (2007, s. 80) beskriver tillit som “i kvar grad personen trur på at andre vil handle på ein bestemt måte i framtida”. Familien må ha tillit til at de har fått myndighet til å finne løsninger på den problemstillingen som er utformet i samarbeid mellom barneverntjenesten og familien. Tillit er en kontekstavhengig faktor, hevder Giddens (Aakvåg, 2008, s. 275). Tilliten til et system som barneverntjenesten, må kontinuerlig fremforhandles og reforhandles. I dette ligger det også muligheter for å endre en relasjon som har mistillit i seg til å fremforhandle muligheter for familien til å få mer tillit til saksbehandler og barneverntjenesten. Når barneverntjenesten gir familien andre muligheter til å finne løsninger, og det blir gitt et reelt handlingsrom, kan dette være en mulighet til økt tillit i relasjonen. Giddens kaller dette gjeninnleiring av sosiale relasjoner (Giddens, 1997, s. 62).

Antonovsky (2000) har med bakgrunn i medisinsk sosiologi utviklet begrepet “sense of coherence” som kan oversettes med “opplevelse av sammenheng” (heretter kalt OAS). Begrepet inneholder tre elementer. For det første må situasjonen oppleves som forståelig. Videre må situasjonen oppleves som håndterlig, og til slutt må situasjonen oppleves som meningsfull. Antonovsky vurderer at alle personer befinner seg på et kontinuum mellom svak og sterk OAS. Han viser til begrepet primær bedømmelse-I, og har en hypotese om at personer med sterk OAS lettere definerer stimuli som ikke-stressfaktorer enn personer med svak OAS. Antonovsky viser videre til begrepet primær bedømmelse-II som omhandler hvordan personer påvirkes av stressfaktorer. Personer med høy OAS vil ha tillit til at problemet kan løses. Stress i denne sammenhengen kan tolkes som det problemet som er bakgrunn for kontakten mellom familien og barneverntjenesten. Familier som har høy OAS vil lettere se muligheter til å finne løsninger på problemene enn familier med svak OAS. De vil ha større endringspotensiale og oppleve mestring. Familier med svak OAS vil gjennom en strukturert beslutningsprosess som familieråd er, kunne oppleve større grad av elementene forståelighet, håndterbarhet og mening. På denne måten kan familier kunne få endret sin opplevelse av sammenheng, noe som på sikt kan overføres til andre situasjoner.

Anthony Giddens (Aakvåg, 2008, s. 272) peker på ulike endringer i det moderne samfunnet. En av endringene kaller han “disembedding” eller “utleiring”. Utleiring kan forstås som at sosiale relasjoner går fra lokale sammenhenger til et større spenn i tid og rom. En av mekanismene til endringen av dette hevder Giddens, er ekspertsystemene som råder over hverdagslivet. De tradisjonelle sosiale

relasjonene endres. I barnevernssammenheng vil dette kunne bety at der familien tidligere fant løsninger på sine problemer, har det offentlige fått en rolle til å finne løsninger. Ekspertisen kan sies å ha overtatt problemløsningsoppgaven. Relasjonene til naturlige hjelpere får annet innhold. En familierådsprosess har til hensikt å finne fram til disse personene for å gjenopprette tidligere hensiktsmessige metoder til å finne løsninger.

En familie kan sjelden ses isolert. Det er gjennom samhandling med andre personer, systemer og ting vi endrer oss. Bronfenbrenner viser at for å skape utvikling er det særlig tre faktorer som er sentrale: aktiviteter, relasjoner og roller (Heggen, 2007, s. 67). Et familieråd inneholder alle tre elementene. Forutsetningene for å kunne skape utvikling for familien, er da til stede.

Bronfenbrenners økologiske samspillsmodell beskriver hvordan ulike deler av et system fungerer innenfor rammen av person, prosess, kontekst og tid (Heggen, 2007, s. 66). Innen den økologiske samspillsmodellen er det flere begreper, og i denne sammenheng vil begrepet fokuspersion og mikrosystem være sentrale. Fokuspersionen kan forstås som familien og barnet. Mikrosystemet sikter til de ansiktsnære relasjonene. I samhandlingen mellom familien og mikrosystemene vil det være en proksimal prosess, en prosess der personer familien stoler på og opplever som viktige, kan komme med løsningsforslag som kan skape endring for familien. Mead har utviklet begrepet “den signifikante andre” som beskriver hvordan utvikling skjer i relasjon med viktige andre som har en betydning for personen (Vaage, 1998). Den signifikante andre vil kunne være familie, venner eller andre ansiktsnære relasjoner. I et familieråd vil både familie, venner og andre som har betydning for barnet kunne inviteres inn i beslutningsprosessen.

Hvem som inviteres inn i familierådet, er opp til familien å avgjøre. Familierådskoordinatoren vil utfordre familien til å finne fram til personer som kan på ulikt vis bidra til å finne løsninger på problemstillingen. Dette er personer som er tilgjengelige med bakgrunn i de relasjonene som er etablert mellom dem og familien. Personene kan være annen familie og slekt, venner, naboer, kjente og viktige personer for familien. Ressursene dette nettverket innehar kan omtales som en sosial kapital. Bordieu omtaler den sosiale kapital som “den potensielt mobiliserbare summen av de kapitaler av ulike typer som innehas av hvert medlem av gruppen” (Heggen, 2007, s. 78). Videre viser Heggen (2007, s. 78) til Nan Lin som har utviklet fire typer utbytte som kan være forankret i disse relasjonene. Den første typen er informasjon, og tilgang til informasjon. Gjennom økt

informasjon vil familien kunne få mer kunnskap om valg og muligheter til å løse problemstillingene som er tema for familierådet. Den andre typen er innvirkning, der ulike av de inviterte i familierådet kan snakke på vegne av familien, legge fram synspunkt. En av rollene i familierådet er ordstyrer (Falck S. , 2006, s. 24) som skal legge fram en handlingsplan som er svar på problemstillingene. Den tredje typen utbytte er verdsetting av medlemmene i nettverket. Å bli verdsatt er en viktig motivasjonsfaktor, og gjennom denne motivasjonen vil det lettere skapes et klima for å finne løsninger på problemstillingene som er laget. Den fjerde og siste typen utbytte Nan Lin viser til, er hvordan nettverket eller fellesskapet kan utvikle eller forsterke personenes identitetsfølelse. Dersom en familierådsprosess kommer fram til gode løsningsforslag, vil personene kunne få en tydeligere opplevelse og identitet knyttet til mestring. Denne samhandlingen i nettverket vil kunne gi økt myndiggjøring av familien.

Nan Lin viser til Flap (Heggen, 2007, s. 78) som utvider begrepet sosial kapital. Styrken på den sosiale kapitalen vil være avhengig av tallet på personer som vil forplikte seg når de blir spurt. Videre vil styrken i relasjonen angi styrke på den sosiale kapitalen. Til slutt vil også ressursene personene innehar i betydning av å kunne hjelpe, tilkjennegi kvalitet i den sosiale kapital. I familieråd er det ulikt antall personer som deltar. Noen familieråd består av få personer, andre av så mange som opp mot 25 personer. Kvaliteten på løsningene som kommer fram er ikke avhengig av antallet, men også hvilke andre komponenter de kan bidra med. Andre del av familierådet, der familien drøfter løsningsforslag, er uten offentlige hjelpere. Hensikten med dette er en antakelse om at samtalen og diskusjonen endres når det er offentlige ansatte til stede i drøftingen. Like viktig er det at familien skal ha en reell mulighet til å finne fram til løsninger uten påvirkning fra det offentlige. Et viktig prinsipp i bruken av familieråd i Norge, er prinsippet om at barn skal delta i prosessen (Strandbu, 2008). Bakgrunnen for dette er at barnet betraktes som et subjekt med egen rett og mulighet for å kunne uttale seg om spørsmål som gjelder viktige beslutninger i eget liv. Barnevernloven (1992) viser dette tydelig gjennom regler for barns deltakelse fra 7-årsalder og med egne partsrettigheter fra fylte 15 år. Når barn betraktes som selvstendige individer med egne meninger og rett til å uttale seg om viktige tema i eget liv, vil de mestringsstrategiene som er beskrevet ovenfor, også være gjeldende for dem. Barna vil i større grad kunne oppleve en mulighet til å påvirke omgivelsene og derav kunne utvikle en tro på egen påvirkning slik jeg har beskrevet tidligere vedrørende indre attribusjonsstil. Barn som opplever å bli hørt, respektert og sett vil også kunne utvikle en høy grad av OAS, som beskrevet tidligere.

Empowerment gjelder barn og familier. Noen ganger kan barnet bli mindre synlig enn foreldre som tar mye fokus. For å sikre at barnet også kan bli hørt i saker som gjelder dem, er det viktig å ha dette perspektivet med. Astrid Strandbu har utviklet en metode for å inkludere barns synspunkt i en barnevernssak (Strandbu, 2011). Dette er en modell der informasjon, meningsdanning, hjelp til å formidle egne meninger og til slutt inklusjon av barnets mening er sentrale element i barns deltakelse i familieråd. Gjennom strukturerte prosesser vil barns behov kunne ivaretas og inkluderes i viktige beslutninger i eget liv.

Noe av kritikken som rettes mot barns deltakelse er hvorvidt man utsetter barn for unødige belastninger og vanskelige spørsmål. I artikkelen ”Saksbehandlers dilemmaer – utfordringer vedrørende barns deltakelse i familieråd om fosterhjem” viser forfatterne at det er et dilemma mellom barnets rett til medvirkning og beskyttelse (Jenssen, Strandbu, Thørnblad, & Holtan, 2014). Dette dilemmaet er særlig til stede i familieråd som handler om rekruttering av fosterhjem. På den ene siden skal barnet sikres medvirkning i beslutninger som skal fattes, på den andre siden vil barnet kunne bli utsatt for lojalitetskonflikter, involvering i voksnes problemer og utfordringer. Forfatterne hevder at det er nødvendig å utvikle metoden for å sikre barnets medvirkning på en ivaretagende måte.

Empowerment handler om mange faktorer, om ytre påvirkning og også om hvordan hver enkelt opplever seg selv. Empowerment er på individ, gruppe og strukturnivå, det gjelder barnet og det gjelder foreldrene.

Makt

Empowerment handler om å gi makt. Makt finnes i mange former. Maktformer er ikke entydige, de kan være infiltrert i hverandre. I en barnevernfaglig sammenheng er det flere typer makt som er sentrale. Max Weber introduserte begrepet legalt herredømme, om det faktum at ansatte i et byråkrati har en makt over innbyggerne i et samfunn gjennom sin kunnskap, de regler og forordninger byråkratiet setter (Weber, 2000, s. 91) (Ekeland & Heggen, 2007, s. 20). Som ansatt i en barneverntjeneste er man en del av den legale maktstrukturen ved at de ansatte har en kunnskap om lover og forskrifter blir fulgt i det daglige arbeidet. Lov om barneverntjenester gir det offentlige en plikt til å undersøke et barns omsorgssituasjon på bakgrunn av en bekymringsmelding. Barnevernsarbeideren har da en legal makt over familier som kommer i kontakt med

barneverntjenesten. I møtet mellom den som skal hjelpe og familien skjer det mer enn det lovteksten sier. Makten i relasjonen mellom hjelper og den hjelpetrequende må også ses i flere perspektiver.

Foucault var opptatt av det han omtalte som ”mikro-makt”, en makt som utøves overalt i møter mellom mennesker (Askheim, 2012, s. 85). Foucault hevdet at makten ikke bare er knyttet til et strukturelt nivå som består av juss og lover, men også til den indre selvstyringen som hvert individ har. Gjennom vitenskapens kunnskap blir mennesker introdusert for sannheter eller diskurser, som etter hvert kan bli oppfattet som sannhetsregimer (Askheim, 2012, s. 86). Begrepet *governmentality* brukes av Foucault til å beskrive en styringsform overfor medborgere i et samfunn som retter seg mot deres egen indre selvstyring, til det å være innenfor det som er gyldig eller normalt.

Cruikshank forsket videre på selvstyring, og introduserte begrepet ”will to power”, eller en røst for de svake. Hun problematiserer dette med å si at ”Any claim to know what is best for poor people, to know what takes to get out of poverty and what needs must be met in order to be fully human, is also a claim to power” (Engebretsen & Heggen, 2012, s. 23).

Foucault bruker også et annet begrep, nemlig *panoptisk* makt. Denne typen makt handler om hvordan man isolerer mennesker fra hverandre, og kontrollerer og disiplinerer individene. Aakvaag hevder at denne typen makt utøves av fagfolk som definerer rett og galt (Aakvaag, 2008, s. 318). Videre karakteriserer Foucault at makten ansatte i helse- og sosialsektoren får som en *pastoral* makt (Askheim, 2012, s. 88). Denne makten har sitt utspring i det Foucault kalte en prestemakt, en makt til å definere godt og ondt, sunt og avvikende. Denne formen for makt kommer til uttrykk gjennom veiledning og rettleiing slik at personene selv kan ta riktige valg. Begge disse typene makt handler altså om individualiserende maktstrukturer. Familierådet legger et grunnlag for å hindre individualiseringen ved å åpne opp relasjoner og inkludere andre viktige personer for barnet og familien.

Vik (2007, s. 84) viser til Lukes som inkluderer ikke-bevisste valg i maktbegrepet. Dersom man tenker at familien og saksbehandler danner et system, vil også de ubevisste elementene i systemet spille en viktig rolle. Tradisjonell tenkning omkring ekspertrollen vil både fra saksbehandlers og familiens side kunne opprettholde en asymmetri i relasjonene og systemet. Om disse ikke-bevisste valgene vedvarer over tid, kan familier oppleve at samhandling innenfor en legal maktrelasjon

sementerer egen tilkortkommenhet i forhold til å løse egne problemer. Mead viser at det er gjennom andre at man selv definerer seg (Vaage, 1998). En systemendring der saksbehandler gir utfordringer, makt og muligheter tilbake til familien, vil kunne gi dem en annerledes opplevelse av egen påvirkning.

Askheim viser til at mange ansatte innen helse- og sosialtjenestene ikke ønsker å identifisere seg med utøvelsen av makt (Askheim, 2012, s. 75). Men makt befinner seg overalt, i alle relasjoner, i det at man som hjelper har makt til å definere hva som er godt og hva som ikke er godt nok. Makten er definert i lov. Samtidig tas beslutninger slik jeg har vist tidligere på vitenskap, normer, menneskers kognisjon og relasjon samt de systemene vi arbeider innenfor. Innenfor alle disse elementene er det muligheter for å tone ned en type informasjon og vektlegge en annen informasjon mer. Denne silingen av informasjon som legges til grunn for beslutninger, kan ses på som faglig skjønn.

Skjønnsutøvelse

Lipskys definisjon av bakkebyråkrater kan anvendes overfor ansatte i barneverntjenestene (Christiansen & Kojan, 2016, s. 30). Denne posisjonen som bakkebyråkrat kjennetegnes med særlig tre ulike sider: kontakten er basert på ansikt-til-ansikt-kontakt. På denne måten blir de relasjonelle sidene ved kontakten viktige. Den andre siden kjennetegnes ved at bakkebyråkraten arbeider etter målsetninger som kan være vage og motsetningsfylte. Den tredje siden kjennetegnes ved utstrakt bruk av skjønn i beslutninger.

Skjønn i en barnevernfaglig sammenheng er sentralt i mange deler av arbeidet. I denne sammenhengen, for å kunne forstå hvilke begrunnelser som ligger til grunn for å beslutte om en familie skal ha familieråd, er det nødvendig å gjøre rede for dette skjønnet i barnevernssammenheng. For å kunne beskrive skjønn, har jeg undersøkt hva ulike forfattere sier om skjønn. Skjønn i barnevernssammenheng er med andre ord noe som ikke følger ferdige regler, som ikke er allment eller har en fasit. Skjønn betegnes som vanskelig i barnevernssammenheng.

Grimen og Molander har tatt utgangspunkt i Dworkins to ulike definisjoner av skjønn, det strukturelle skjønn og det epistemiske skjønn (Grimen & Molander, 2008, s. 182). Det epistemiske skjønn kan forstås som en prosess som pågår for å skille mellom riktige og gale handlinger. Grimen og Molander

kaller dette praktisk resonnering – at man gjennom en situasjonsbeskrivelse i kombinasjon med en norm utfører en handling.

Det strukturelle skjønnnet (Grimen & Molander, 2008, s. 181) kjennetegnes av at det er satt rammer for skjønnnet, og det er avklart hvem som har gitt autoritet til å utøve dette skjønnnet. Strukturelt skjønn sammenlignes ofte med ”hullet i en smultring” der selve smultringen er rammene som er fastsatt av en myndighet. I en barnevernfaglig sammenheng følger det av lov at barneverntjenesten *”skal, når barnet på grunn av forholdene i hjemmet eller av andre grunner har særlig behov for det, sørge for å sette i verk hjelpetiltak for barnet og familien”* jmf Lov om barneverntjenester § 4-4, 2.ledd. Denne lovbestemmelsen sier at barneverntjenesten skal utøve en myndighet som er gitt gjennom lovverket, uten at det stilt opp kriterier for hvem som skal få et hjelpetiltak eller hva som er inklusjonkriterier. For å kunne gi dette hjelpetiltaket, må altså de ansatte i barneverntjenesten utøve skjønn. Skjønnnet baseres på veiledere, forskrifter, faglig kunnskap, erfaringer og slik Backe-Hansen sier: skjønn kan *”representere en forståelse som plasserer seg et eller annet sted mellom intuisjon, eller ikke-reflektert forståelse, og oppsummert praksis”* (Backe-Hansen, 1995, s. 149). I en ikke-reflektert forståelse er det rom om tolkning at hver ansatt i en barneverntjeneste tar med seg sine verdier, normer, sin forforståelse og fordommer inn i arbeidet med barn og familier. Samtidig er de ansatte en del av en organisasjon med sin kultur, normer og verdsett som også er med på å påvirke skjønnnet. Skjønn er altså en sammensatt forståelse, og vil hvis man legger Backe-Hansens definisjon til grunn, være forskjellig fra person til person om det ikke blir vektlagt en reflekterende praksis rundt bruken av skjønn.

Beslutningen om en familie skal få tilbud om å løse sine problemer gjennom et familieråd, ligger i all hovedsak hos en saksbehandler. Skjønnsutøvelsen hos den enkelte saksbehandler vil derfor være avgjørende for om det blir iverksatt familieråd eller ikke. For å forstå hva som ligger bak begrunnelser for familieråd, er det også viktig å forstå at beslutningen i stor grad er tuftet på skjønn. I evalueringsrapporten fra NOVA i 2006 er en av oppsummeringene på hindringer for å få til en implementering av familieråd, at metodens ideologi og verdigrunnlag ikke samsvarer med verdigrunnlaget til saksbehandlere og barneverntjenesten (Falck & Vik, 2006, s. 294). Dette må ses i sammenheng med hvordan skjønnnet utøves i barneverntjenestene, der forfatterne legger vekt på ideologi og verdier. En alvorlig konsekvens om det ikke er samsvar mellom metodens grunnleggende verdier og ideologi og saksbehandleres, er at man kan iverksette *”skinnbeslutningsprosesser”*. Skjønn

handler altså om verdier og ideologier, både som saksbehandler har med seg og som finnes i en organisasjonskultur.

Wenche Bjørnebekk har gjort ulikt arbeid knyttet til barnevernets skjønnsutøvelse. I artikkelen ”Utfordringer for utviklingen av et kunnskapsbasert barnevern. Hva barnevernjournaler forteller om skjønn, kunnskapssyn og faglig autoritet” har hun gjort en analyse over hvordan skjønn kommer fram i ulike tekster (Bjørnebekk, 2010). Hennes arbeid er nyttig å ha med i denne oppgaven fordi det viser til hvordan skjønn tar form og hvor lite synlig det kan være for utenforstående. Bjørnebekk hevder at skjønn ”utøves med rammer gitt i byråkratiske og naturvitenskapelige forståelser av kunnskap der skjønn skal være upersonlig, kognitivt og rasjonelt, og der en skal skille fakta fra vurderinger” (Bjørnebekk, 2010, s. 91). Bjørnebeks analyser er gjort av skriftlige kilder i barnevernjournaler. Hun viser til at det er vanskelig å se skjønnsutøvelsen i tekstene ved første øyekast. Som jeg viste til i kapittel 3, er skriftlige kilder i barnevernjournaler ofte skrevet i en form som gir ikke alltid gir leseren tilgang til skjønn som ligger bak.

Bjørnebekk trekker fram et annet interessant perspektiv i sin artikkel. Hun viser til at innføring av og satsing på metoder i barnevernet som er evidensbaserte, som MST og PMTO, bygger på kunnskapsteori fra naturvitenskapen. Hun hevder at naturvitenskapelige og også byråkratiske diskurser ser ut til å omfatte hele barneverntjenesten. Denne formen for kunnskapsteori kan stå i kontrast til annen kunnskapsteori som kontekstuelle forståelser eller andre helhetlige forståelser (Bjørnebekk, 2010). Familieråd er som jeg har vist til under en oppsummering av forskningsstatus, ikke en metode som er evidensbasert. Dersom skjønn i barneverntjenesten i hovedsak skal ha et kunnskapsteoretisk grunnlag fra naturvitenskapen og byråkratiet, vil det kunne påvirke de beslutningene som blir tatt av saksbehandlere. Som jeg har nevnt tidligere, er opplevelsene av medvirkning og relasjon kanskje det viktigste barn og familier opplever gjennom et familieråd. Dette kan stå i motsetning til et skjønn som er basert på naturvitenskapelig og byråkratisk kunnskapssyn hos en saksbehandler.

Grimen og Molander utreder også ulike normative prinsipper for bruken av skjønn (Grimen & Molander, 2008, s. 188). I en barnevernsammenheng som også kan ses i et byråkratisk perspektiv, er det flere prinsipper som legges til grunn for utøvelsen av skjønn. Likebehandlingsprinsippet er viktig i et byråkrati for å redusere vilkårlighet. Et slikt prinsipp kan stå i motsetning til et

individualiseringsprinsipp, nemlig at hvert individ skal behandles unikt. Disse to prinsippene for utøvelse av skjønn vil jeg tro opptrer relativt hyppig i alt barnevernsarbeid. På den ene siden skal barnevernets arbeid tilfredsstillende byråkratiske regler og krav, på den andre siden skal hvert barn og hver familie behandles unikt. I en kontekst med rammer som ofte kan oppleves som knappe, vil spenningen mellom disse to prinsippene være stor. For å løse denne spenningen, vil det være nødvendig for saksbehandlere i barneverntjenesten å utøve skjønn på en så god måte som mulig.

Avslutningsvis bemerker Grimen og Molander at den viktigste måten å kunne utøve skjønn på en god måte, er bevisstgjøring (Grimen & Molander, 2008, s. 195). Bjørnebekk anbefaler at det viktigste er en åpen refleksjon over egen skjønnspraksis (Bjørnebekk, 2010). Skjønn som utøves i barneverntjenesten har betydning for både barn og familier. Og i denne sammenhengen har det betydning for hvorfor det iverksettes familieråd.

Deliberativ teori

I artikkelen ”Saksbehandleres dilemmaer – utfordringer vedrørende barns deltakelse i familieråd” viser forskerne til at familieråd er en deliberativ prosess (Jenssen, Strandbu, Thørnblad, & Holtan, 2014). Begrepet deliberativ eller deliberasjon vurderer jeg som nyttig i denne oppgaven ettersom det kan settes i sammenheng med bruken av skjønn og beslutninger i barnevernet.

Deliberasjon kan forstås som overveielse eller rådslagning i følge Store norske leksikon. Habermas regnes som grunnlegger av begrepet i en politisk sammenheng. Vurdering om det er en god eller dårlig beslutning som fattes, blir avgjort av beslutningsprosessen (Læret & Skivenes, 2016, s. 38) og er særlig godt egnet i spørsmål av normativ karakter. I en slik beslutningsprosess er det krav til hvordan selve prosessen skal foregå for å vurdere kvaliteten på beslutningene som blir tatt. Læret og Skivenes oppsummerer disse kravene i fire punkter:

- 1. Berørte parter må involveres og høres*
- 2. Relevant informasjon og kunnskap må konsulteres*
- 3. Det må være tid og rom for å vurdere og diskutere informasjon og argumenter som er frembrakt*
- 4. Det må være former for åpenhet. (Læret & Skivenes, 2016, s. 38)*

I familieråd som følger metodens oppskrift, vil alle disse punktene være til stede. Både foreldre og barn skal delta i et familieråd, og det skal i første del være informasjonsutveksling slik at deltakerne skal kunne danne seg en mening om spørsmålene. Selve familierådet skal ha tid og rom til å finne svar på spørsmålene som er laget i samarbeid mellom barneverntjenesten og partene i saken. Og en av familierådmetodens grunnleggende verdier handler om åpenhet.

Eriksen og Molander hevder at gjennom deliberative organer kan man danne felles oppfatninger, og dermed sikre en mer kvalifisert skjønnsbruk (Eriksen & Molander, 2008, s. 173). Ved å bruke familieråd som et deliberativt organ vil saksbehandlere og barneverntjenesten kunne sikre at skjønnsutøvelsen blir bedre og mer kvalifisert. En beslutningsprosess som ivaretar de fire kravene som er nevnt ovenfor, gir også et tydeligere og synligere bilde av hvordan skjønnset kommer fram i beslutningene som barneverntjenesten tar.

En deliberativ prosess der barn og familier får delta i beslutninger som gjelder dem selv, anser jeg også å henge sammen med empowerment. De teoretiske begrepene jeg har valgt å utdype henger sammen, og er med på å lage en forståelsesramme for begrunnelser for bruk av familieråd.

Etikk

I tillegg til teoretiske begreper, anser jeg det som viktig å legge til grunn et etisk perspektiv. I det yrkesetiske grunnlagsdokumentet for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere, blir det vurdert som viktig at ”yrkesutøvernes arbeid skal ta utgangspunkt i brukernes/klientenes egne verdier, kunnskap og ressurser. De har et ansvar for å påse at tiltak og tjenester ikke bidrar til å umyndiggjøre brukerne/klientene” (Fellesorganisasjonen, 2015, s. 3). Dette grunnlagsdokumentet henger nøye sammen med empowerment. Fra et yrkesetisk perspektiv har saksbehandlere i barnevernet en plikt til å gi barn og familier mulighet myndiggjøring.

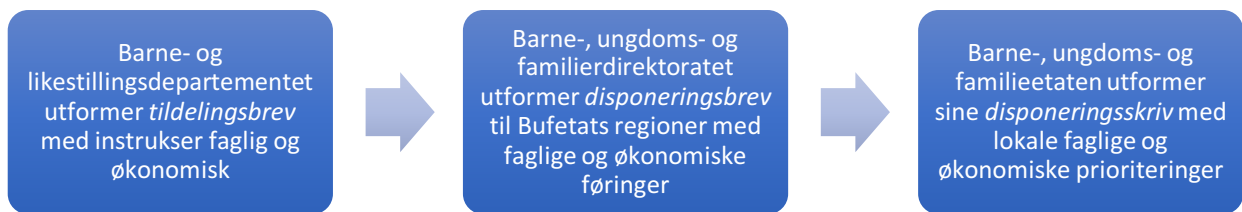
Etikk henger også sammen med holdninger. Vik avslutter sin artikkel ”Familieråd i Norge – fra trylleformel til realisme” med en drøfting av hvilke elementer som skal til for å kunne ta i bruk familieråd i større grad. Hun viser til at ”hvilke holdninger vi legger til grunn i det barnevernfaglige arbeidet er av betydning. En forutsetning i familieråd er en tro på menneskers endrings- og utviklingspotensiale” (Vik S. , 2009, s. 181).

I et etisk perspektiv vil den hjelpen familieråd innebærer kunne ses på ulikt vis. Aadnanes (2007, s. 225) viser til at i et teleologisk perspektiv vil målsetningen med hjelpen være i fokus. For saksbehandler vil målsetningen være at familien kan klare å finne ressurser i eget nettverk. Aadnanes drøfter videre en omsorgsetikk (2007, s. 226) og uttrykker at selv om det kan foreligge gode hensikter med den hjelpen som saksbehandler ønsker å tilby, kan hjelpen virke umyndiggjørende ved å påtvinge familier og barn et uønsket tiltak. På den andre siden kan iverksettelse av familieråd tolkes som en økonomisk gevinst for det offentlige – at familien selv klarer å løse oppgaver det offentlige ellers ville ha gjort. Det kan også tolkes som en ansvarsfraskrivelse fra det offentliges side eller at familien overlates til seg selv.

5. Familieråd i sentrale styringsdokumenter

Hovedspørsmålet mitt er hvilke begrunnelser som legges til grunn for bruk av familieråd. Jeg har tidligere vist til at i Norge er det en statlig styrt implementering, såkalt top-down. For å kunne vurdere om begrunnelsene er i tråd med implementeringsstrategien, er det viktig å tydeliggjøre hvilke styringssignaler som er lagt til grunn for bruk av familieråd.

Ved gjennomgang av styringsdokumenter som er gitt i linjen Barne- og likestillingsdepartementet (BLD) til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) og videre til Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) har jeg gått gjennom tildelingsbrev i perioden 2006 - 2016. Tildelingsbrev utløper fra statsbudsjettet, og er departementets styringssignaler til direktoratet, både økonomisk og faglig. Videre har jeg hatt en gjennomgang av disponeringsbrevene i perioden 2008-2016 som er direktoratets styring til regionene, økonomisk og faglig. Jeg har også gått gjennom årsrapporter og – meldinger fra Bufdir i perioden 2004 – 2015. I tillegg har jeg gått gjennom dokumenter til Stortinget i forbindelse med revisjon av barnevernloven i perioden 2012-2017.

Figur 5: Styringsdokumenter i statlig forvaltning

Familieråd er omtalt i ulike grad i de ulike dokumentene. Tildelingsbrevene fra BLD omtaler familieråd unntatt årene 2011, 2013 og 2016. De faglige føringene handler i de første dokumentene om implementering i kommunene. Fra 2014 ble det lagt føringer for at familieråd skulle brukes som metode for å rekruttere fosterhjem i slekt og nettverk. I 2015 var styringssignalene at det skulle legges til rette for bruk av familieråd i akutte situasjoner.

Disponeringsbrevene som Bufdir har utarbeidet til Bufetat omtalte familieråd hvert år i perioden 2008 – 2016. Hovedoppdraget var å implementere metoden. Fra 2009 ga Bufdir føringer om at familieråd skulle brukes som modell i beslutninger for å finne alternativ til institusjonstiltak for barn og ungdom. I 2011 ble signalene videreført i forhold til bruk av familieråd når barn skal flytte ut av institusjon. Samme år ble det gitt føringer for å bruke familieråd som metode ved fosterhjemsplassing. Fra disponeringsbrev 2013 skulle utvalgte familievernkontor også ta i bruk familieråd. I 2014 og 2015 var styringssignalene videreføring av tidligere nevnte områder. I disponeringsbrev 2016 (s.18) var det et tydelig oppdrag om hva Bufetat skal gjøre i forhold til familieråd:

- *Som verktøy i arbeid med rekruttering av fosterhjem og for å sikre at barn, familier og nettverk er delaktige i beslutningsprosesser.*
- *Akutt familier. Familieråd skal brukes aktiv som beslutnings- og medvirkningsmodell i de akutte situasjonene.*
- *Som en medvirknings- og samarbeidsmodell på institusjon både underveis og ved utflytting.*

Ved gjennomgang av årsrapporter og årsmeldinger fra Bufetat omtales arbeidet med familieråd fra 2010. Her omtales forskningsprosjektet ”Familieråd i fosterhjemsarbeid” som ble igangsatt (Sending, Strandbu, & Thørnblad, 2015). Årsrapport fra 2013 viser til at det i 2013 ble holdt familieråd for over 700 barn. Av disse var 150 knyttet til akutt- og institusjonsarbeid. 172 handlet om å rekruttere

fosterhjem i slekt og nettverk. Årsrapporten fra 2013 viser også til implementeringsarbeidet som har pågått i flere år, og at det skal være mulig for alle landets kommuner å kunne drive med familieråd. Få kommuner har imidlertid valgt å gjøre det, og det framkommer i årsrapporten at de fleste kommuner er tilfreds med oppgavefordelingen mellom stat og kommune. Årsrapport fra 2014 viser til at det har vært iverksatt familieråd i akuttsituasjoner. Årsrapport for 2015 viser til at familieråd gir muligheter for medvirkning, en sentral del for rettsikkerhet for barn og unge. Årsrapporten tar også opp utfordringen om at familieråd tilbys i svært varierende grad, og at det er store geografiske forskjeller både når det gjelder bruk og forankring i ledelse. For siste årsrapport, 2016, vises det til at direktoratet jobber med å sikre en mer systematisk og god involvering av barn, unge og deres familier. Mange barn og unge i barnevernet opplever at de blir hørt og tatt på alvor gjennom familieråd. Videre hevdes det i årsrapporten at det kan være en nedgang i behov for hjelpetiltak ved bruk av familieråd.

Ved gjennomgang av dokumenter til Stortinget, har det i løpet av de siste fire årene vært flere saker. I 2013 la regjeringen Stoltenberg II fram Prop 106 L (2012 – 2013) der familieråd blir omtalt. Proposisjonen omhandler endringer i barnevernloven, og legger et grunnlag for ansvarsendringer strukturen i barnevernet i Norge. I proposisjonen vises det til at familieråd er en godt egnet modell til å inkludere familier i beslutningsprosesser i barnevernssaker. Proposisjonen peker på at dette gjelder i mange deler at barnevernets arbeid, både som hjelpetiltak, i forbindelse med omsorgsovertakelse, opphold i institusjon og fosterhjem. I selve lovforslaget som ble vedtatt samme vår, er ikke familieråd tatt inn i lovteksten.

I melding til Stortinget nr17 (2015 – 2016) Trygghet og omsorg – fosterhjem til barns beste, den såkalte ”Fosterhjemsmeldingen”, omtales familieråd i flere sammenhenger. Familieråd foreslås brukt som en obligatorisk metode for å finne fosterhjem for barn før nøytralt fosterhjem skal vurderes.

I NOU 2016:16 ble la et regjeringssammensatt utvalg fram forslag til endringer i barnevernloven. Tittelen på utredningen er ”Ny barnevernlov. Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse.” Mandatet var å gjennomgå barnevernloven med tanke på blant annet strukturelle endringer samt sikre medvirkning. I denne utredningen blir familieråd omtalt i flere sammenhenger. I utredningens s. 64:

Familieråd brukes blant annet for å finne ut hvilke ressurser det er mulig å hente ut fra øvrig familie og nettverk. Dette for å finne ut om det kan arbeides med utfordringene der barna er,

eller om det er mulig å finne fosterhjem i familie og nettverk. Familieråd legger til rette for og baserer seg på et samarbeid mellom barn, familie, nettverk og barnevern. Også i tilknytning til evaluering og oppfølging av iverksatte tiltak er samarbeid mellom barnevernstjenesten og familien av sentral betydning. Et godt samarbeid mellom barnevernstjenesten og foreldrene vil kunne være avgjørende for at foreldrene blir i stand til på egenhånd å gi barnet forsvarlig omsorg.

Dette utdraget viser til at familieråd skal kunne benyttes i flere sammenhenger. Betydningen av samarbeid er særlig vektlagt.

Regjeringen Solberg har lagt fram Prop.73L Endringer i barnevernloven (barnevernsreform) 31.3.17 (Barne- og likestillingsdepartementet, 2017). Denne proposisjonen foreslår at kommunale barneverntjenesten skal ha en plikt til å undersøke i slekt og nært nettverk etter fosterhjem til et barn. I denne forbindelse blir familieråd foreslått som en velegnet metode uten at det er forslag om å lovfeste retten til familieråd. Lovforslaget skal behandles i Stortinget i vårsesjonen 2017.

Oppsummert viser både politiske dokumenter og lovforslag samt styringsdokumentene til det statlige barnevernet at anvendelsen av familieråd har blitt utvidet gjennom de siste 10 årene. Oppsummert brukes familieråd i følgende sammenhenger:

- Hjelpetiltak i barneverntjenestene i kommunene.
- Som rekrutteringstiltak i arbeid med å finne fosterhjem.
- Utvalgte institusjoner har familieråd som arbeidsmodell.
- Utvalgte familievernkontor har prosjekt med familieråd.
- Familieråd skal tilbys som beslutningsmetode i akutte situasjoner.
- Metoden brukes for å sikre barn, unge og familier medvirkning i egen sak.

Begrunnelsene som legges til grunn, er i hovedsak at metoden sikrer medvirkning i beslutninger som gjelder barn og familier. Medvirkning er et sentralt punkt i politisk styring, uavhengig av hvilken politisk allianse som har hatt regjeringsmakten de siste 10 årene.

6. Presentasjon av data

Å presentere data innebærer å gjøre valg og gjennom de valgene starte en analyse av dataene. I presentasjonen av dataene vil jeg bruke temasentrert analytisk tilnærming (Thagaard, 2013, s. 181). Denne måten å presentere data på innebærer at materialet ses på tvers, der like tema blir behandlet sammen. Ulempen med denne analyseformen er at utsagn og meninger blir tatt ut av sin kontekst. I utsilingsprosessen jeg har hatt, har jeg derfor forsøkt å ivareta det helhetlige meningsinnholdet i de ulike dataene jeg har plukket ut. Fordelen med denne metoden er at man kan se samme fenomen fra ulike sider, i denne undersøkelse vil det da handle om begrunnelser for iverksettelse av familieråd.

Datagrunnlaget jeg har fra denne undersøkelsen baserer seg på svarene fra 29 informanter. Gjennom prosessen med intervjuer, transkribering og gjennomlesing, opplever jeg å ha god oversikt over dataene. Nyanser jeg ikke så i starten kommer tydeligere fram etter flere gangers gjennomlesning. Jeg har plukket ut korte deler fra de transkriberte intervjuene og satt inn i to tabeller, A-tabell og B-tabell. A-tabellen inneholder kjønn, type familieråd og begrunnelser, og B-tabell inneholder tilføyelser. Når jeg har systematisert datamaterialet, har jeg tatt ordrette sitater fra intervjuene. Dette er hva Katrine Fangen kaller førstegrads fortolkning (Fangen, 2010, s. 208).

Utgangspunktet mitt var at jeg ønsket å få mange og nyanserte begrunnelser for hvorfor det ble satt i verk familieråd. Som jeg har vist i kapittel 3, har arbeidet med å finne representative informanter vært en arbeidskrevende jobb. Etter innsamling av data, vurderer jeg at dataene viser stor variasjonsbredde og har mange nyanser.

Hvilken type familieråd?

Dette spørsmålet var det første intervjuobjektene fikk. Hensikten med spørsmålet er å få et overblikk over hvilke saker dette handlet om og hva hovedintensjonen med familierådet var. Fra styringsdokumentene i disponeringsbrevene, se kapittel 5, har jeg vist til at de ulike kategoriene som familieråd skal brukes i forhold til er:

- Hjelpetiltak i barneverntjenestene i kommunene.

- Som rekrutteringstiltak i arbeid med å finne fosterhjem.
- Utvalgte institusjoner har familieråd som arbeidsmodell.
- Utvalgte familievernkontor har prosjekt med familieråd.
- Familieråd skal tilbys som beslutningsmetode i akutte situasjoner.

Ettersom jeg ikke har med informanter fra familievernkontorene, står det igjen med fire kategorier

1. Som hjelpetiltak
2. Som rekrutteringstiltak for å finne fosterhjem
3. Som del av et institusjonsopphold
4. Som akutt-familieråd

Her vil jeg kort redegjøre for hva dette betyr, likheter og forskjeller i metodens struktur.

Familieråd som hjelpetiltak er et frivillig tiltak som vanligvis hjemles i Lov om barneverntjenester § 4-4. Prosessen i familierådet starter når barneverntjenesten og familien er blitt enige om å bruke denne metoden, og deretter vil en familierådskoordinator sammen med familien finne fram til hvem som skal inviteres med til selve familierådet. Prosessen med å finne fram til deltakere og forberede dem på hva som skjer tar vanligvis cirka seks uker. Familierådet blir avholdt, og det er vanlig å ha ett eller flere oppfølgende familieråd for å kunne følge opp handlingsplanen som blir laget.

Familieråd som metode for å rekruttere fosterhjem er en måte å undersøke om det er muligheter for barnet å fortsatt kunne bo hos slekt eller nettverk dersom det blir bestemt at barnet skal flyttes. I denne typen familieråd følges sammen prosess som vist til ovenfor med ett unntak. En til to uker før selve familierådet er det vanlig å ha et informasjonsmøte for deltakerne for å informere dem om hva det vil si å være fosterhjem. Bakgrunnen for dette er at erfaringer har vist at et spørsmål om noen kan være fosterhjem, er for stort til å kunne bli besvart i et familierådsmøte. Handlingsplanen blir ofte en liste over aktuelle familier som stiller seg til rådighet for å bli vurdert som fosterhjem. Det følger av loven at barneverntjenesten skal godkjenne fosterhjem, og den beslutningen kan ikke overlates til familierådet.

Familieråd som del av et institusjonsopphold følger av tildelings- og disponeringsbrevene. Disse familierådene følger samme struktur som hjelpetiltaksfamilierådene. Ofte er institusjonen den parten som initierer familierådet, gjerne som en innarbeidet praksis på institusjonen.

Familieråd som metode i akuttsituasjoner har samme struktur som hjelpetiltaksfamilierådene. Men tiden til å forberede deltakerne er kortet betydelig ned med tanke på at det er en akutt situasjon der løsninger må framskaffes fort. Koordinator bruker mellom to til sju dager på å forberede familierådet. Ettersom prosessen blir betydelig avkortet, anbefales sterkt et oppfølgende familieråd etter to uker.

Da jeg stilte første spørsmålet til informantene, var det noen som kategoriserte familierådet selv. En saksbehandler fortalte:

”Det var et hastefamilieråd.”

Mange saksbehandlere fortalte kort om situasjonen i familien. Der saksbehandler ikke kategoriserte familierådet selv, har jeg i en del tilfeller spurt om det var som en av kategoriene, noe saksbehandler har bekreftet. Noen saksbehandlere har fortalt om bruk av familieråd som bare delvis kommer i mine forhåndsbestemte kategorier. En saksbehandler forteller:

”Det siste familierådet var i et fosterhjem og det handlet om hvordan barnet skulle holde kontakten med biologisk familie.”

Her har jeg valgt å kategorisere dette svaret i kategorien hjelpetiltak, selv om det handler om oppfølging av kontakt med biologisk familie etter plassering i fosterhjem. Grunnen til dette er todelt. For det første har jeg valgt å bruke kategoriene jeg har funnet i styringsdokumentene. For det andre har jeg brukt elimineringsmetoden, at dersom familierådet ikke handler om rekruttering av fosterhjem, som del av et tiltak/ institusjonsopphold eller som akutfamilieråd, har jeg kategorisert det som hjelpetiltak.

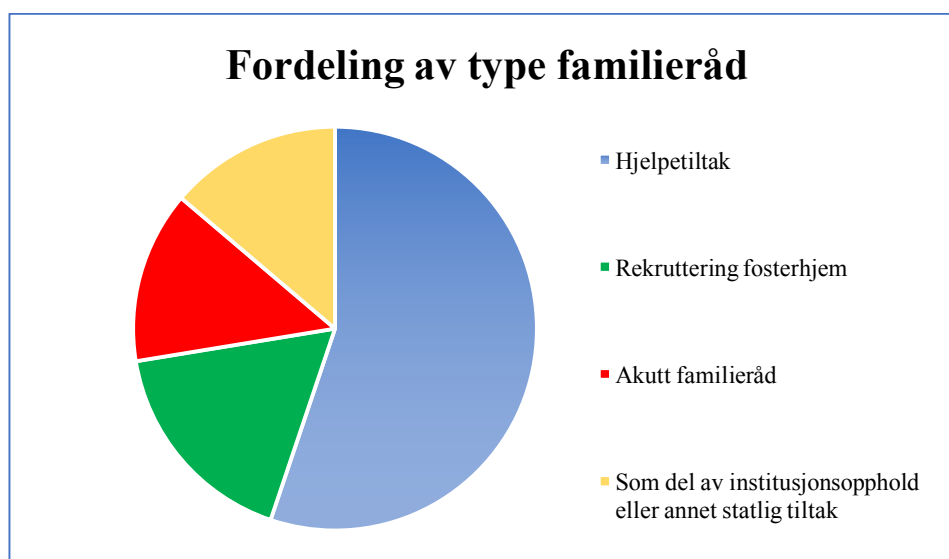
I enkelte tilfeller har et familierådets mandat eller innhold endret seg underveis i prosessen. I et familieråd var hensikten å rekruttere fosterhjem. Men situasjonen endret seg underveis, og saksbehandleren fortalte:

”Det spørsmålet falt bort fra familien sin side før familierådet.”

Jeg har da valgt å kategorisere ut fra hva som har utgangspunktet med familierådet.

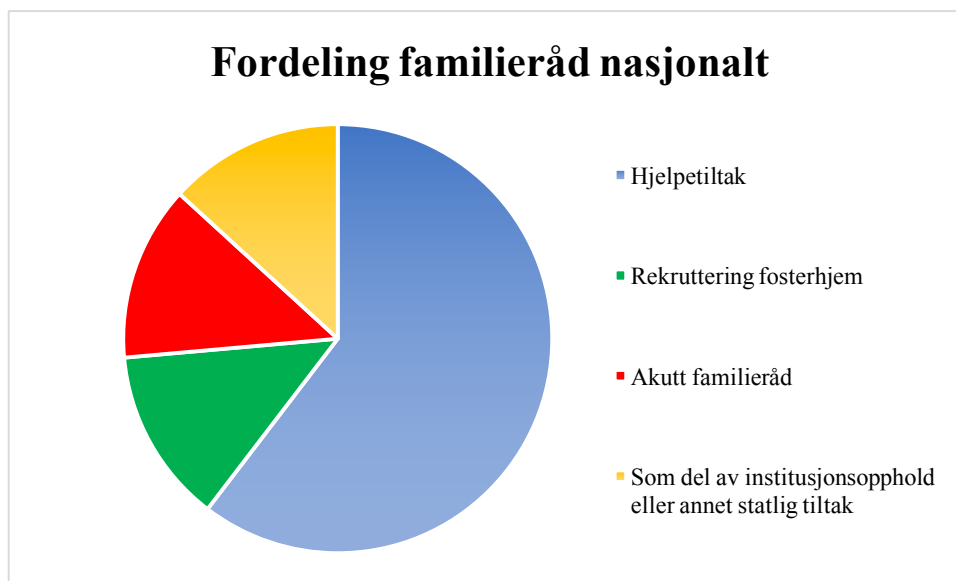
Fordelingen av utvalget viser seg slik:

Figur 6: Fordeling av type familieråd i oppgavens utvalg

N=29

Til sammenligning ble det i 2016 i Norge avholdt 1140 familieråd som fordeler seg slik:

Figur 7: Fordeling av typer familieråd i Norge

N=1140 ¹

Disse figurene viser at den viktigste intensjonen med familieråd, er å finne gode hjelpetiltak for barn og foreldre slik at barnets utvikling kan ivaretas i foreldrehjemmet. I statistikk det blir vist til på Bufdirs hjemmesider, er 60% av alle barn som mottar hjelp fra barnevernet hjemmeboende (Bufdir, 2017). I så måte kan fordelingen av hjelpetiltak og tiltak for barn utenfor hjemmet også være representativ. Jeg ser også at fordelingen av de ulike typene familieråd i utvalget mitt og fordelingen samlet i Norge i 2016 er nokså like. Dette kan være med på å styrke vurderingen min om at utvalget er representativt, se kapittel 3.

Begrunnelser for bruk av familieråd

Det andre spørsmålet jeg har stilt intervjuobjektene, er hva som var begrunnelsen for å iverksette familierådet. Ved transkribering og gjennomlesing av intervjuene har jeg startet en type tolkningsprosess der jeg vurderer uttalelser for å se om svaret inneholder en begrunnelse. Når jeg har sortert intervjuteksten, har jeg tatt med alle utsagn der intervjuobjektet legger til grunn en forklaring for iverksettelsen, og jeg kaller dette en begrunnelse. Intervjuobjektene har hatt mellom en og fire ulike begrunnelser for hvorfor familierådet ble iverksatt. Samlet har jeg sett på 84 ulike utsagn eller

¹ Tallene til denne figuren har jeg fått fra regional koordinator i Region vest, Rolf Arne Nilsen, som gjennom nettverket sitt har samlet opplysningene for meg.

begrunnelser som jeg har tatt med i dataene. Gjennom å dele opp svaret i ulike kategorier, får jeg fram nyansene der hver saksbehandler har ulike typer begrunnelser for iverksettelse av familieråd.

Ettersom jeg har gjennomført og transkribert intervjuene selv, opplever jeg å ha en god oversikt over materialet. Underveis i transkriberingsprosessen har jeg fått øye for mange flere detaljer enn jeg gjorde i selve intervjusituasjonen. Om intervjuene er korte, er spørsmålene og svarene knyttet direkte opp mot mine forskningsspørsmål. Materialet er komprimert og tett. Dersom en setning har flere deler med forklaringer eller begrunnelser, har jeg delt disse opp i flere deler.

Jeg har systematisert alle begrunnelsene i en tabell som jeg har kalt A-tabell (vedlegg). Denne tabellen viser alle begrunnelsene som er kommet fram i datamaterialet og som jeg har trukket ut.

Begrunnelsene er et utsnitt fra datamaterialet, og viser ved første øyekast ikke hva som ligger bak dem. Dette har jeg tatt høyde for, og beskrevet i metodekapittelet. Men jeg vurderer likevel at det er nyttig kunnskap å se hvordan begrunnelsene kan settes inn i en kategorisert og noe forenklet sammenheng.

Kategorisering av begrunnelsene

Mellom de ulike type kategoriene jeg har valgt, er det noen ganger glidende overganger. I valget mellom ulike kategorier har jeg tatt utgangspunkt i helheten i intervjuet for å gjøre en endelig kategorisering.

Selv om jeg vurderer at jeg i stor grad har latt begrunnelsene tale for seg selv, og at kodingen kommer etter gjennomlesing av tekstene, vil kodingen jeg har gjort være basert på mitt ståsted, mine erfaringer, forskning jeg har valgt ut, teorier jeg har vektlagt. Kort sagt: den konteksten jeg har redegjort for i oppgaven. Om andre skulle ha kodet datamaterialet ville de kanskje ha kommet fram til andre inndelinger. Således er dette ikke en enhetlig vitenskap, men en metode for å få en dypere forståelse i fenomenet begrunnelser for familieråd.

Kartlegging av ressurser

En av de hyppigst brukte begrunnelsene som saksbehandlere bruker handler om å kartlegge ressurser i familien. Disse begrunnelsene har elementer av det å kartlegge eller aktivere ressurser i familie,

slekt eller nettverk. Dette er både når det er uklart hvor store ressursene er og også når det er kjent for barneverntjenesten at det er ressurser rundt barnet og familien.

Hovedtyngden av saksbehandlere vektlegger at det å kartlegge slekt og nettverk er et viktig element i barnevernssaken, og gjennom et familieråd fikk de nettopp gjort dette. Saksbehandlerne har noe ulik tilnærming til dette å kartlegge. Motivet for kartleggingen har for de fleste saksbehandlerne vært at barnevernssaken blir bedre opplyst. En saksbehandler begrunnet familierådet med:

”Å få fram eventuelle ressurser i familien.”

En saksbehandler nevner at det er forelderens ønske om å få mer kontakt med sin familie og sitt nettverk som var avgjørende for å iverksette familierådet. Kartleggingen handler altså både om saksbehandlers behov for å få belyst saken, for deretter å kunne styrke barnets og familiens ressurser, men også for å imøtekomme uttrykte behov og ønsker hos foreldre.

Noen saksbehandlere kjenner til at det er personer som de karakteriserer som ressurser for barnet, andre har blitt overrasket over hvor mange ressurspersoner som faktisk kom til familierådet. De fleste saksbehandlerne vurderer utfallet av kartleggingen som positivt, at det er mange ressurser i slekt og nettverk.

Det kan være en sammenheng mellom det å kartlegge ressurser, og det å finne hjelpetiltak til barnet og familien i slekt og nettverk. En saksbehandler formulerte det slik:

”Det var essensielt å ha familien med.”

Enkelte viser til at det har vært et aktivt nettverk som har sagt at de ønsket å være delaktige i beslutningsprosessene som barnevernet gjør. Det har vært bekymrede familiemedlemmer eller bekjente i nettverket som kanskje ikke alltid har visst hvordan familien hadde det. Gjennom familierådet får saksbehandler kontakt med slekt og nettverk i langt større grad enn de hadde i forkant.

Barnets behov

En annen kategori av like eller lignende begrunnelser handler om barnets behov. Her har saksbehandlere tatt utgangspunkt i det de vurderer er barnets beste som begrunnelse for at det ble satt i gang familieråd. Begrunnelsene er presentert fra saksbehandlers ståsted, og tar utgangspunkt i hva saksbehandler har fortolket i situasjonen.

I begrunnelsene er det flere ganger presentert hva saksbehandlere vurderer er barnets behov. En saksbehandler forteller at jenta hun jobbet med hadde behov for flere voksne, støttende personer rundt seg slik at hun kunne ivaretas hjemme hos foreldrene. En annen saksbehandler forteller om et familieråd for en ungdom der ungdommen hadde et nært forhold til familien sin, og at det var viktig for ungdommen at familien stilte opp i den situasjonen som var. Denne ungdommen hadde flere oppfølgende familieråd der familien deltok.

Ved bruk av familieråd for å rekruttere fosterhjem, har flere saksbehandlere lagt vekt på at barnet eller ungdommen skulle ha mulighet til å bo i slekt eller nettverk. Saksbehandlerne har lagt vekt på at de vurderer at det ville være det beste for barnet.

Et annet perspektiv som er tatt fram i begrunnelsene, er at også barnet har behov for å ta del i beslutningsprosessen.

Informasjon

Flere begrunnelser handler om informasjon, og legger til grunn at det er viktig for familie, slekt og nettverk at de får informasjon om den situasjonen barnet befinner seg i. Motivene for å gi informasjon handler blant annet om slik en saksbehandler sa:

”For å opplyse om hvordan situasjonen er, og hva familien kan gjøre for å hjelpe.”

Informasjonsflyten som kommer gjennom et familieråd, går flere veier. En saksbehandler var opptatt av å bistå en mor slik at hun kunne få hjelp til å formidle sin versjon av situasjonen til resten av familien og nettverket. Begrunnelsen for det var at det var viktig for moren at slekt og nettverk hadde større forståelse for hvorfor situasjonen var slik den var.

Informasjon til slekt og nettverk vurderer mange saksbehandlere som viktig. I prosessen fram til det å kunne gi informasjon, er det flere saksbehandlere som understreker at det må et samarbeid til for å kunne gi denne informasjonen.

Behovet for å få gitt informasjon henger nok sammen med behovet for kartlegging. Kategoriene jeg har valgt, kan som nevnt tidligere være noe kunstige skiller, men også en måte å få fram ulike nyanser i datamaterialet.

For å finne tiltak

Flere begrunnelser handler om behovet for å finne tiltak. Spekteret over tiltak er stort, fra fosterhjem til avlastning. Som vist tidligere i presentasjonen av datagrunnlaget, er det flere av disse familierådene som har hatt som utgangspunkt å finne egnet fosterhjem for barn som skulle flytte hjemmefra. Familieråd har da vært en metode for å finne et fosterhjem for barnet eller ungdommen.

Et annet tiltak som flere av familierådene handlet om, var å framskaffe avlastning eller besøkshjem. Bakgrunnen for det ene familierådet var at slekt og nettverk allerede gjorde en avlastende oppgave, men det var lite systematikk og liten forpliktelse i dette. En annen saksbehandler viser til en mor som selv opplever at det er et stort ansvar å oppdra barn alene, og at hun trenger hjelp til dette.

Familieråd er også brukt som metode til å løse praktiske problemer. I en akuttsituasjon ble familierådet utfordret til å løse utfordringer som handlet om å hente og bringe, til aktiviteter, til skole og andre ting.

Noen familieråd ønsker å få innspill fra familie og nettverk om hva som kan være gode tiltak for barnet. Her har ikke saksbehandler noen faste tiltak som han eller hun ønsker løsning på, men trenger heller innspill på et mer generelt grunnlag. Et eksempel er en gutt som bodde på institusjon. Det ble iverksatt familieråd med tanke på at familie, slekt og nettverk kunne komme med gode innspill til hva som ville kunne være bra for han som en videreføring av tiltaket. Barneverntjenesten hadde ikke besluttet tiltak, men ønsket innspill fra familierådet. Her ble familierådet brukt til å gi råd til barneverntjenesten.

Et familieråd handlet om tilbakeføring fra fosterhjems plassering. Barneverntjenestens begrunnelse for familierådet var blant annet å få forpliktende avtaler med slekt og nettverk slik at de kunne være sikre på at barnet ble godt nok ivaretatt hjemme hos foreldene.

Flere familieråd handler om at det er vanskelig for barneverntjenesten å kunne stille med gode offentlige tiltak, og at gode hjelpetiltak for barnet må komme fra familie, slekt eller nettverk. Familierådene har hatt som utgangspunkt å bedre situasjonen, og saksbehandler har erkjent at det offentlige ikke kan ivareta barnets behov for hjelpetiltak på alle måter. Noen av disse familierådene har også begrunnelser som handler om at barneverntjenesten har satt inn flere tiltak som ikke har hatt ønsket effekt. Som et siste alternativ, er familieråd foreslått. En saksbehandler sier:

”Vi hadde ikke flere alternativer til hva vi skulle hjelpe dem med.”

En situasjon som kommer fram i et familieråd, er en familie som etter barneverntjenestens vurdering trenger hjelpetiltak, men som selv ikke ønsker hjelp fra det offentlige. Denne familien ønsker å klare seg selv, og familierådet var en måte for barneverntjenesten å sikre at barna var godt nok ivaretatt gjennom de tiltakene familien selv ordnet.

Ytre krav og forventninger

Flere saksbehandlere har pekt på det jeg har valgt å kalle ytre krav og forventninger som begrunnelser for å iverksette familieråd. Disse begrunnelsene finner jeg bare blant de familierådene som handler om rekruttering av fosterhjem. Denne typen familieråd har sterke føringer fra styringsdokumentene fra departement og direktorat, og det er kanskje disse styringssignalene som kommer til syne i begrunnelsene for familieråd. Saksbehandlere har formulert det som at det er stort fokus på familieråd i forbindelse med plassering i fosterhjem. En saksbehandler viser til at på grunn av situasjonen i Bufetat må familieråd vurderes. Her framkommer det ikke hvilken situasjon saksbehandler viser til. En fortolkning kan være det andre saksbehandlere har oppfattet som et fokus på familieråd i fosterhjemsarbeid. En annen fortolkning kan være at det over lengre tid har vært mangel på fosterhjem fra Bufetat, og at familieråd er en alternativ metode til å finne fosterhjem.

På slutten i intervjuet tilføyer en saksbehandler at fylkesnemndene presser barneverntjenesten i spørsmål om valg av fosterhjem, og viser til at barneverntjenesten må ha gode begrunnelser dersom

de ikke skal plassere barnet i slekt eller nettverk. Det kommer ikke fram fra intervjuet om fylkesnemndene krever bruk av familieråd eller annen vurdering knyttet til vurdering av slekt og nettverk.

En saksbehandler sier også:

”Det er mer fokus på det nå at biologisk familie skal være involvert i beslutningsprosesser.”

Dette handler sannsynligvis ikke bare om de styringsdokumentene som kommer fra departement og direktorat, men også andre kilder.

Samarbeid/ relasjon

Begrunnelser som jeg har kategorisert under denne overskriften, handler om slik jeg tolker det at barneverntjenesten har en intensjon om å endre handlingsmønstre og samarbeidsrelasjoner. Dette gjelder både mellom de private og mellom familie, slekt og nettverk i sitt samarbeid med barneverntjenesten.

En saksbehandler trekker fram det å lage spørsmålsstillingene sammen med partene er en viktig del av samarbeidet. For å få til dette, har samarbeid vært viktig.

Saksbehandlere begrunner målsetningen om samarbeidet både som en målsetning, men også som et prosessuelt mål, at det å få til gode prosesser er et mål i seg selv. En saksbehandler forteller at:

”Familien kan jo være med som et talerør og kan få et bedre samarbeid og forståelse begge veier.”

I en slik begrunnelse ligger det fokus på relasjon i samarbeidsforholdet. Samtidig legger saksbehandleren vekt på at samarbeid er en relasjonell prosess som går begge veier.

Flere saksbehandlere har formidlet at det å ha et godt samarbeid er vesentlig for den videre relasjonen mellom familien, slekt, nettverk og barneverntjenesten.

Enkelte saksbehandlere har også begrunnet iverksettelsen av familierådet med at det kan forbedre samarbeid og relasjoner innad i familien, slekta og nettverket. Dette har hatt sammenheng med at saksbehandler har en opplevelse av at det noen ganger kan være tungt for foreldre å be om hjelp fra sitt nettverk. Hensikten med familierådet har vært å bistå foreldre og barn til å kunne be om hjelp fra nettverket. Samtidig er det flere saksbehandlere som også har lagt vekt på at det blir mer forpliktende for familie, slekt og nettverk når spørsmålene kommer gjennom et familieråd.

Blant begrunnelsene som jeg har kategorisert i forhold til samarbeid og relasjon, har noen saksbehandlere også lagt vekt på at endring i relasjoner er hovedmålsetningen med familierådet. En saksbehandler viste til at det var nettopp en relasjon mellom en mor og en ungdom som hadde fokus, og der en ønsket å få en bedring. En annen saksbehandler hadde også som målsetning at fosterhjemmet skulle bli presentert for biologisk familie i familierådet.

Ideologisk utgangspunkt

Noen av begrunnelsene tolker jeg som handler om et ideologisk eller normativt grunnlag. Dette er begrunnelser som synes som er tuftet på et arbeid i barneverntjenesten der fokus har vært verdier og holdninger. Disse begrunnelsene gjelder flere saksbehandlere som arbeider i ulike barneverntjenester.

Slike begrunnelser handler om syn på barn og foreldre, og hvilke ressurser de har i sine nettverk. En saksbehandler sier eksplisitt:

”Familiene kan rydde opp best.”

En annen saksbehandler sier at:

”Det gjelder deres liv.”

Slike utsagn tolker jeg som normative utsagn som er tuftet på enten saksbehandlers eller barneverntjenestens verdisett.

En saksbehandler viser til at alle familier får tilbud om familieråd, uansett hvilken problemstilling som er årsak til at de får kontakt med barneverntjenesten.

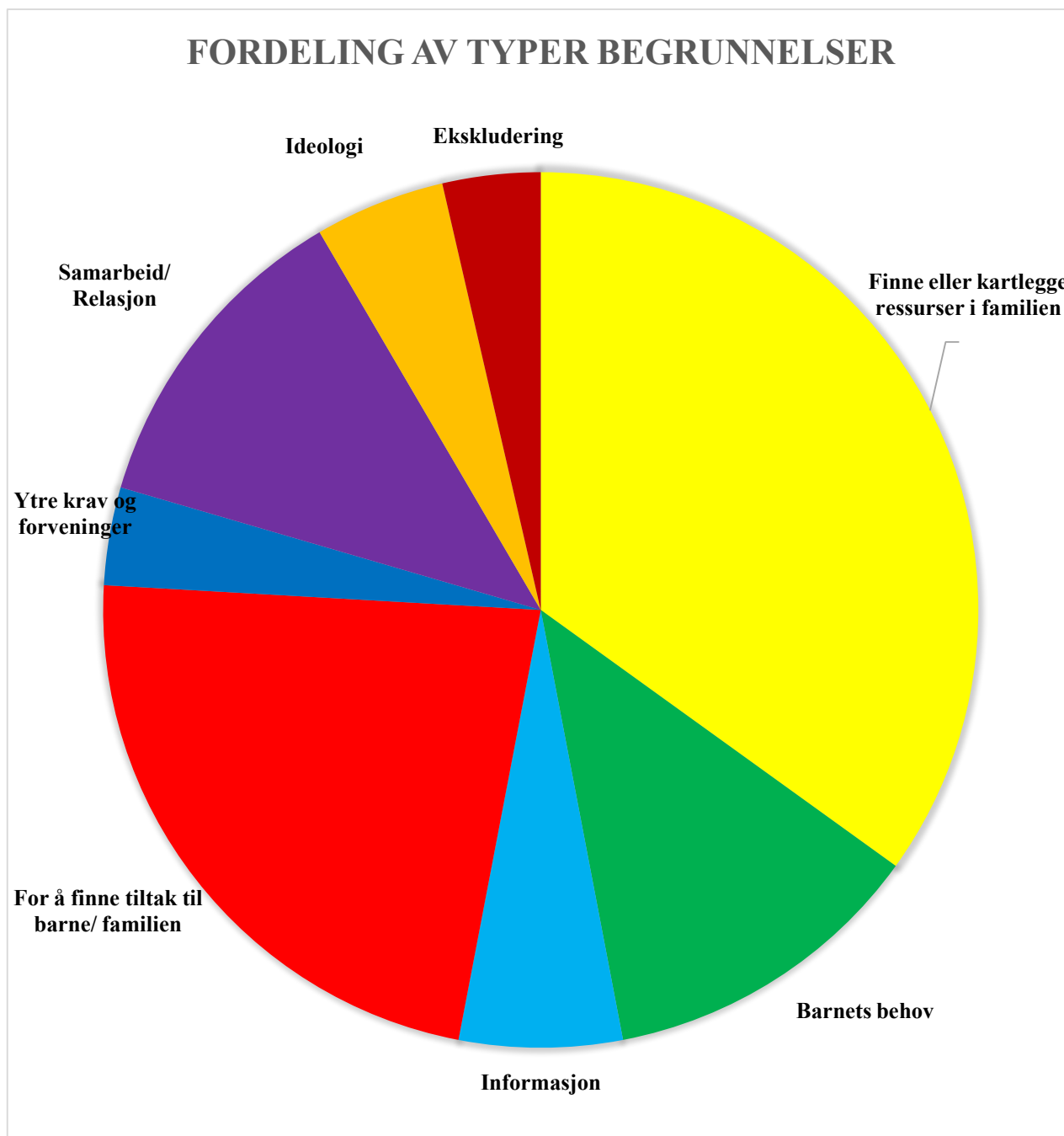
Ekskludering

Til slutt har jeg laget en kategori av andre begrunnelser som handler om ekskludering av slekt og nettverk. En saksbehandler sier at familierådet ble satt i gang for ”eventuelt å kunne utelukke kandidater fra nær familie”. Saksbehandlers oppfatning var at det ikke var gode nok ressurser i familien, og at det ville være bedre om barneverntjenesten iverksatte tiltak enn om tiltakene kom fra familien. Hensikten med familierådet var slik jeg tolker det, å skape legitimitet for barnevernets tiltak.

Samlet oversikt

Gjennom min koding av begrunnelser som saksbehandlere har gitt i intervjuene, ser jeg at det er store variasjoner. Jeg vil gjøre en kvalitativ analyse av funnene, men vurderer at det samtidig kan være interessant å se på en fordeling av ulike begrunnelser basert på den kodingen jeg har laget. Dersom det er noen hovedtendenser, kan det være interessant å se nærmere på disse tendensene i analysen. Jeg har valgt å lage en figur som viser fordeling av kategorier for å illustrere dette. Som nevnt tidligere er denne kodingen noe som jeg har laget, som er avhengig av min kontekst. Fordelingen av ulike typer begrunnelser gjelder derfor for min koding av dette datagrunnlaget. Det er ikke representativt for begrunnelser blant alle iverksatte familieråd.

En samlet fordeling av ulike typer begrunnelser fordeler seg slik:

Figur 8: Fordeling av begrunnelser

Med alle de forbehold jeg har lagt til grunn om kvantifisering av kvalitativt materiale, ser jeg at det kan være interessant å legge merke til at noen av de hyppigst brukte begrunnelsene i mitt datamateriale handler om å finne eller kartlegge ressurser i familien samt å finne tiltak til barnet/ familien.

Tilføyer

Intervjuene inneholder 2-3 spørsmål samt et åpent spørsmål til slutt, om intervjuobjektet hadde spørsmål eller noe han eller hun ønsket å tilføye. Ingen hadde spørsmål, men litt over halvparten har hatt tilføyer. Noen har ingen, andre har inntil fem ulike uttalelser som jeg kaller tilføyer. I denne sammenhengen kaller jeg utsagn som handler om familieråd for en tilføyer. Dette er en uttalelse som inneholder ulike synspunkt som jeg vurderer er interessante i undersøkelsen, og som jeg vil presentere her.

Underveis i bearbeidingen av dataene, har jeg lagt merke til at måten spørsmålene er blitt stilt i intervjuet kan ha hatt påvirkning for hvordan dette åpne spørsmålet er besvart. De informantene som er spurt om å oversende en skriftlig begrunnelse, ser ut til å ha færre tilføyer enn der jeg ikke har spurt om å få tilsendt. Jeg tolker dette på flere måter. Min måte å spørre om å få tilsendt begrunnelser kan ha virket hemmende på informantene i forhold til den åpne kategorien. En annen måte å tolke det på er at siden det innebærer merarbeid for saksbehandlere å finne og sende en skriftlig begrunnelse, kan det ha ”punkttert” samtalen og hindret videre refleksjoner. Og det kan selvsagt være helt tilfeldig, at det slett ikke har noen sammenheng i det hele tatt.

Ved å gruppere svar på spørsmålet ”Hva var begrunnelsen for å sette i gang familieråd?”, har jeg tatt utgangspunkt i et mer lukket spørsmål. Å gruppere tilføyer er vanskeligere, men jeg ser at det er noen tema som går igjen, og som jeg vil prøve å gjengi.

Egen opplevelse av familierådsprosessen

Flere informanter forteller om sin egen opplevelse med familierådet. I all hovedsak er dette positive opplevelser. Alle saksbehandlerne som vurderer sin opplevelse av familieråd, vurderer dette som en positiv opplevelse og som en positiv metode. Flere saksbehandler viser til at de opplever at familieråd er en god metode som har fungert bra og etter hensikten.

Ganske mange saksbehandlere forteller at det familierådet de har tatt utgangspunkt i, har vært deres første familieråd. Inntrykket mitt er at ingen har hatt negative erfaringer etter første forsøk, selv om flere ikke har fått fullført enten familierådet eller et oppfølgende familieråd.

En saksbehandler sier at:

”Jeg har endret tankegangen knyttet til familieråd de siste årene.”

En annen saksbehandler forteller at:

”Jeg skulle ønske jeg hadde kjent til effekten av det på et tidligere stadium i arbeidet mitt.”

Disse saksbehandlerne forteller om at gjennom en familierådsprosess har de fått endret syn på metoden, og har endret oppfatning av bruk av metoden. Slik jeg forstår det, handler dette om endringer hos saksbehandlere i forhold til normer og verdsett.

At det er mange positive opplevelser av bruken av familieråd samstemmer med undersøkelser som er gjort, blant annet fra prosjekt familieråd i fosterhjemsarbeid (Saus, Jensen, & Strandbu, 2017) og sammenlignende studier i Sverige og England (Sundell, Vinnerljung, & Ryburn, 2001). Disse studiene viser til at saksbehandlere i barnevernet har en overveiende positiv opplevelse av familieråd som metode.

Fortolkning av barnets eller familiens opplevelser

Min undersøkelse er bare med utgangspunkt i saksbehandleres begrunnelser og data er hentet fra deres synsvinkel. Samtidig tilfører flere saksbehandlere hvordan de har opplevd at barnet eller familien har opplevd familierådet.

En saksbehandler viser til at barna har fått mer kontakt med sin far etter familierådet, og at det har vært svært positivt for barna. En annen saksbehandler viser til ei jente som hadde opplevd at mange ville komme i familierådet hennes, noe som var svært viktig for henne. Videre har en tredje saksbehandler en opplevelse av at de barna som har hatt familieråd får en bedre tilknytning til familien sin etter familierådet enn før. Saksbehandleren viser til at dette sannsynligvis har en sammenheng med at det er en naturlig kontakt som er blitt styrket.

Andre saksbehandlere har fått positive tilbakemeldinger fra både familie og de som ble invitert inn. Flere familiemedlemmer har uttrykt takknemlighet for å få delta i beslutningene rundt barnet.

I forhold til disse tilføyelsene tar jeg med at det er andrehånds fortolkning som ligger til grunn når jeg tar dem med. Jeg tolker saksbehandlers utsagn som igjen har fortolket utsagn eller handlinger fra barn og familier. Som jeg har vist til i forskningsstatusen, er de som deltar i familierådet i stor grad positive, og disse tilføyelsene samstemmer med det.

Strukturelle sider/ satsningsområder

Noen tilføyelser handler slik jeg fortolker det, om struktur i tjenestene, og hvordan ulike tjenester har nedfelt at familieråd er et satsningsområde. Noen tjenester synes å ha som en regel at de i hovedsak bruker familieråd som metode for å finne løsninger på de problemene som er i familie. Dette gjelder flere barneverntjenester. En saksbehandler sier:

”Vi prøver å bruke familieråd i stor grad i de fleste sakene, både når vi snakker om hasteflytting og andre saker.”

Saksbehandleren viser til at det er ikke alltid de får det til, men det er et fokus at denne typen metodikk skal brukes. Flere viser til at erfaringene de har med bruk av familieråd er gode.

Metodens ideologiske sider, deltakelse, medvirkning, etc

En stor andel av tilføyelsene har sammenheng med utsagn som handler om opplevelser av metodens ideologiske sider så som deltakelse og medvirkning. Mange saksbehandlere forteller at ressursene som finnes rundt familien er større enn det de hadde forventet. En saksbehandler forteller at barneverntjenesten flere ganger er blitt overrasket over de erfaringene de har gjort, og at det ofte er masse ressurser innad i familien. En annen saksbehandler har gjort erfaringer med at når de har fått listen over de som skal delta i familierådet, har det vært mange flere enn det barneverntjenesten selv hadde tenkt på eller visst fantes.

Flere saksbehandlere viser også til resultatene fra familierådet. *”De fikk jo løst de utfordringene som fantes”*, sier en saksbehandler. En annen saksbehandler nevner også prosessen fram mot familierådet, og vurderer at forberedelsesfasen er svært viktig, i hennes øyne kanskje viktigere enn selve familierådet.

En annen side av resultatene fra familierådet, påpekes av noen saksbehandlere som at det er blitt flere som jobber på lag for barnet og familien. En saksbehandler sier:

”Vi var trygge på at det var flere samarbeidspartnere å spille på lag med. Og ikke minst som foreldrene kan spille på lag med.”

En annen saksbehandler uttrykker omtrent det samme:

”Vi må jo ha familien med på laget, det er en kjemperessurs for den ungdommen, og for oss også.”

Opplevelsen handler både om at barneverntjenestens og familiens samlede ressurser er blitt styrket.

Mange saksbehandlere viser til et styrkefokus. En saksbehandler sier at i et familieråd er som om familien får hjelp til å ta i bruk egne krefter i stedet for å hente ressurser utenfra. En annen saksbehandler viser også til at hun tror det er bedre om familie og nettverk finner løsningen enn at barneverntjenesten skal komme og fortelle dem hva de skal gjøre. *”Et viktig element at en er deltaker i sitt eget liv”* forklarer en tredje saksbehandler.

En saksbehandler sammenfattar noen flere problemstillinger slik:

”Familien har veldig lyst til å hjelpe, men det er ikke alltid de kjenner til utfordringen, og foreldre sitter ofte med tanker om at de ikke har lyst til å plage andre.”

Familierådet har vært en arena for både å gi informasjon, samtidig som ressursene er blitt mobilisert. Videre har familierådet bidratt til at foreldre har fått hjelp til å be om hjelp fra familie og nettverk.

Barns deltakelse

Om det ikke er så mange, vurderer jeg disse tilføyelsene som særlig interessante ettersom de handler om barnets deltakelse i familierådet. Flere forskere har hatt fokus på barns deltakelse, blant andre Astrid Strandbu (Strandbu, 2011).

En saksbehandler la vekt på at det var blitt lagt til rette for at barnet skulle få delta i familierådet. Dersom undersøkelsen min hadde inneholdt spørsmål om barns deltakelse, ville det mest sannsynlig vært et rikt tilfang av uttalelser og svar på dette. Jeg tolker det ikke som at barn ikke har vært deltakere på de andre familierådene, men at det er et spørsmål som ikke er stilt.

Oppfølgende familieråd

En sentral del av strukturen i et familieråd er at man skal ha et oppfølgende familieråd for å kunne vurdere hvordan handlingsplanen blir fulgt opp. Noen av tilføyelsene handler om nettopp dette, og her er det noen interessante refleksjoner knyttet til oppfølgende familieråd.

En saksbehandler understreker betydningen av at det er nyttig å gjenta familierådet flere ganger. På denne måten har familie og nettverk fått en rød tråd i arbeidet barneverntjenesten gjør. En annen saksbehandler forteller at det oppfølgende familierådet har hatt andre problemstillinger enn det første familierådet, altså at det er en prosess som tar tak i det som er mest aktuelt for barnet og familien.

Hindringer

En av informantene tilføyer at det også har vært hindringer i arbeidet med familieråd.

Saksbehandleren viser til at hun flere ganger har opplevd at familier har trukket samtykket til familieråd. Hun begrunner det med at det har tatt for lang tid fra familien takket ja, til prosessen startet opp.

Skriftlige begrunnelser

Denne delen av datagrunnlaget mitt er svært ufullstendig, og vil neppe kunne brukes i en analyse. Samtidig kan det være interessant å vise elementer av de begrunnelsene som jeg har fått. I forhold til formkravene til et vedtak som er gjengitt i kapittel 3, har to av tre vedtak en tydelig begrunnelse. Begrunnelsene samstemmer godt overens med det informantene har sagt i intervjuet. De skriftlige begrunnelsene legger et grunnlag for hva familierådet skal handle om. Vedtakene er skrevet etter at partene i saken har samtykket til familieråd, og jeg må anta at oppdraget til familierådet er beskrevet der.

Familieråd er bare en av flere tiltak som nevnes i den ene vedtaksbegrunnelsen. Dette sammenfaller med funn der barneverntjenesten i samspill med familie og nettverk har en tiltakspakke rundt et barn.

En annen begrunnelse gir tydelige signaler om at situasjonen vurderes som alvorlig, og at familierådet er siste mulighet for å finne tiltak slik at barnet fortsatt kan bo hjemme.

Tekstene er relativt korte, og begrunnelsene gir ikke samme dybdeinformasjon som intervjuene. Jeg har valgt å ikke ta de skriftlige begrunnelsene inn i analysen.

7. Analyse

Analyse 1: Er det samsvar mellom begrunnelsene for bruk av familieråd og sentrale styringsdokumenter?

Forskningsspørsmålet mitt er: Er det samsvar mellom sentrale styringsdokumenter og begrunnelser for bruk av familieråd? Spørsmålet kan besvares med et ja eller nei, men en analyse krever en grundigere gjennomgang av spørsmålet.

Denne delen av analysen bygger på den redegjørelsen jeg har gjort av styringsdokumenter. Jeg tar for meg de ulike signalene jeg har hentet ut fra dokumentene, og ser dem først opp mot tall for deretter å se på hvordan begrunnelsene fra datamaterialet kan svare på dette. Oppsummert vil jeg trekke fram disse punktene:

- Implementering i alle barneverntjenester
- Medvirkning og samarbeid
- Inkludere familier i beslutningsprosesser
- Sikre samarbeid mellom barnevern, familie og nettverk
- Metode for å rekruttere fosterhjem

Disse målsetningene er overordnede, og kan være vanskelige å måle. Jeg har i analysen sett styringsdokumentene opp mot datagrunnlaget og teori knyttet til beslutningsprosesser i barnevernet.

Styringsdokumentene som jeg har redegjort for i kapittel 5 er politiske føringer for arbeidet med familieråd. I artikkelen til Thørnblad m.fl. (Thørnblad, Strandbu, Holtan, & Jenssen, 2015), viser de til at familieråd er en metode som framheves både av liberalistiske og sosialistiske politiske retninger. Om det har vært endringer i den politiske styringen i Norge, kan jeg anta at familieråd som metode vil være innenfor en ideologi både på høyre- og venstresiden. Selv om jeg vil hevde at de politiske retningene vektlegger ulike valører ved familierådsmetoden, er det allikevel noe med metoden som treffer de ulike politiske verdiene. Jeg vurderer at det er politisk konsensus i bruk av familieråd. Uten å gå videre inn i det politiske landskapet, er det allikevel et poeng å merke seg i videre analyse.

Implementering

Som jeg har vist til tidligere, er det i Norge valgt en "top-down"-versjon av implementeringen av familieråd. I andre land har det vært flere forsøk på "bottom-up"-implementering. Dette vil jeg komme tilbake til i slutten av analyse.

Å vurdere om begrunnelsene i datamaterialet mitt gir er i samsvar med implementeringen av familieråd, er nok et spørsmål som bare delvis kan besvares. Implementering er et tema som er stort og litt på siden av hva resten av oppgaven handler om. Samtidig vurderer jeg at mitt datamateriale kan belyse spørsmålet.

For å vurdere implementeringen av familieråd, vil jeg gjøre en vurdering av tallmaterialet som jeg har vist til tidligere og deretter se dette sammen med datamaterialet. Dette vil være en vurdering av tall og kvantitet. Tallene som kommer fram i styringsdokumenter, årsrapporter og dokumenter til Stortinget, er hentet fra samme grupper som jeg har hentet data fra. Disse tallene som er i styringsdokumentene og i dokumenter til Stortinget er også en kvantifisering av kvalitativt materiale. For hva som ligger bak tallene, kommer ikke fram. Som jeg har vist i presentasjonen av dataene, er det ikke alltid like lett å kategorisere hvilken type familieråd som er gjennomført. Allikevel beskriver tallene tendenser og trender, og det er interessant å se hva tallene sier om disse tingene.

I alle tildelings- og disponeringsbrev jeg har gjennomgått, har det vært et uttalt mål at familieråd som metode skal implementeres i alle landets kommuner. Som jeg tidligere har vist til, er det kun i 280 kommuner av de 426 kommunene i landet det blir tilbudt familieråd. Dette er noe over halvparten av

kommunene. Samtidig har Bufetat gitt tilbud om opplæring til alle landets barneverntjenester. Så selv om opplæring er gitt, er det ikke alle kommuner som bruker metoden. Dette kan være både bevisste og mer ubevisste valg i barneverntjenesten. Et bevisst valg er når noen barneverntjenester velger andre metoder. Av ubevisste valg kan det for eksempel henge sammen med at det i mange barneverntjenester er relativt hyppig utskifting av fagpersoner, og kunnskap om metoden forsvinner når gamle fagpersoner byttes ut med nye.

Et annet tallmateriale som kan si noe om styringsdokumentene knyttet til familieråd er etterfulgt, er antall familieråd som er gjennomført i Norge. Tall fra SSB viser at over femti tusen barn får tiltak fra barnevernet i Norge i 2016, omlag fire prosent av barnepopulasjonen. Til sammenligning er det i 2016 gjennomført 1140 familieråd i Norge. Om jeg legger til grunn at hvert familieråd er for ett barn, vil det si at cirka to prosent av barna som mottar tiltak fra barnevernet i Norge får mulighet til å bruke familieråd i beslutningsprosessene.

Ved å se på prosentandel barn som har et familieråd, viser det også at det sannsynligvis er flere som kunne hatt familieråd enn de som får tilbud om det i dag. På den andre siden viser årsrapportene fra Bufdir at det er stadig flere som får tilbud om familieråd, fra 700 familieråd i 2013 til 1140 i 2016, altså en økning på førti prosent i løpet av tre år. I dette perspektivet blir det tydeligere at det er en økning i bruk av metoden, noe som er i henhold til både politiske og faglige føringer.

En type familieråd der jeg ser at det er en stor økning, er familieråd som har til hensikt å finne fosterhjem i familie, slekt eller nært nettverk. I 2013 ble det avholdt 172 familieråd av denne typen, mens det i 2016 nesten var en fordobling. Denne utviklingen er klart i henhold til signaler gitt i styringsdokumenter, både via tildelings- og disponeringsbrev, men også i utredninger og meldinger til Stortinget. Dette kan også ha en sammenheng med prosjekt "Familieråd i fosterhjemsarbeid" som er initiert av Bufdir. Flere barneverntjenester er invitert med inn i et samarbeid med Bufetat med tanke på systematisk utprøving av familieråd for å rekruttere fosterhjem i slekt eller nært nettverk (Sending, Strandbu, & Thørnblad, 2015). Utviklingen i bruk av familieråd i beslutningsprosesser knyttet til valg av fosterhjem, er økende og i samsvar med styringssignalene.

Flere saksbehandlere opplever det som et ytre press eller forventning at de skal ha familieråd for å kartlegge i slekt og nettverk om det kan være gode alternativer for å finne fosterhjem til barnet. Et

slikt ytre press fortolker jeg umiddelbart som negativt. Men ved finlesing av de transkriberte intervjuene, ser jeg at de samme saksbehandlerne som melder om at det er ytre press eller forventninger, også har en positiv opplevelse av familierådsmetoden. De forteller også at de har vært overrasket over hvor mye ressurser familierådet har mobilisert, langt mer enn forventet. Og at denne prosessen har endret saksbehandlers syn på familieråd. I en implementeringssammenheng er disse dataene interessante. For kan det være at saksbehandlere har en skepsis eller motvilje mot metoden som ikke blir lagt bort før man nærmest er pålagt bruk av familieråd? At det er gjennom egne erfaringer i bruk av metoden at holdningene blir endret?

Om det er en sammenheng mellom forventninger, ytre press og bruk av familieråd, forklarer det bare delvis implementeringen. For de fleste familierådene handler om hjelpetiltak og er initiert av barneverntjenesten selv. Verken Bufetat eller fylkesnemndene legger press på barneverntjenesten i disse beslutningene om å iverksette familieråd. Datamaterialet mitt viser at her er det andre årsaker til at familierådet er iverksatt, for eksempel at barneverntjenesten trenger tiltak til barnet eller at det er behov for å gi eller få informasjon. Et ytre press forklarer derfor bare delvis implementeringen.

I styringsdokumentene er implementeringen av familieråd gitt som en instruks eller som et mål å styre etter. Flere undersøkelser (Brown, 2003) (Sundell, Vinnerljung, & Ryburn, 2001) (Saus, Jensen, & Strandbu, 2017) viser diskrepansen mellom holdninger hos saksbehandler og i hvor stor grad familieråd er blitt implementert i henholdsvis England, Sverige og Norge, uavhengig av hvilken strategi som er valgt for implementering. Ett felles punkt som disse undersøkelsene viser til, er at familieråd ikke passer inn i dagens struktur og organisering i barneverntjenestene. Flere av informantene i undersøkelsen viser til at det ikke er de selv om har besluttet at familieråd skal iverksettes. I dette er det nærliggende å tolke at strukturen i barneverntjenesten følger områder i loven, som en spesialisering av oppgavene. Barn og familier opplever ofte brudd i relasjon til sin saksbehandler, noe som kan være til hinder for en effektiv bruk av metoden.

En implementering som er basert på styringssignaler, forutsetter en organisasjon som tar inn alle styringssignaler og omsetter disse i praksis. På den andre siden er organisasjoner sannsynligvis mer komplekse og sammensatte, for selv om det er sagt i mange år at familieråd skal implementeres, er ikke metoden i bruk i stor skala. Jeg har vist til hvor komplekse systemene for beslutninger i barnevernet er (Christiansen & Kojan, 2016). Kompleksiteten blir ytterligere forsterket av den

systemkompleksiteten som er mellom stat og kommune (Ekhaugen & Rasmussen, 2015). Her kan det synes som om styringsdokumentene ikke tar høyde for alle mekanismene som handler om hvordan en organisasjon tar inn ny kunnskap og hvordan denne kunnskapen implementeres i praksis i organisasjonen.

Når er en implementeringsprosess fullført? Hvis jeg skal se utelukkende på tall i forhold til bruken av familieråd blant landets kommuner, er det nok et arbeid som gjenstår. Samtidig viser tallene at bruken av familieråd øker. Ved en sammenligning mellom England og Norge, er det to ulike måter å drive implementeringen på. I England har det som tidligere nevnt, vært en strategi med ”bottom-up”-implementering. Erfaringene fra England viser at familieråd er brukt i små og spredte forsøk som har vært avhengige av ildsjeler (Brown, 2003). I Norge er motsatt implementeringsstrategi valgt med ”top-down”-implementering. Fundamentet i implementeringen er annerledes, og kanskje mindre avhengig av ildsjeler så lenge vi har et fagdirektorat. I denne sammenhengen kan det være interessant å nevne at nåværende Barne- og likestillingsminister Solveig Horne har vist stor interesse for familieråd. Hun har brukt flere anledninger til å fremheve metoden. Hun er så vidt jeg er kjent med, den første statsråden som aktivt omtaler bruken av familieråd. Nøkkelpersoner som sitter i maktposisjoner er viktige når det gjelder å innføre metoder.

Ved å utelukkende se på tallene for implementeringen, sier man ingenting om kvaliteten på bruk av familierådsmetoden. Kvalitetssikring av familieråd ligger til Bufetat, både i metodestøtte og opplæring til saksbehandlere i barneverntjenesten, og i opplæring og veiledning til familierådskoordinatorne. Hvordan familieråd er implementert i et kvalitetsperspektiv, er ikke kjent.

Medvirkning og samarbeid, inkludere familier i beslutningsprosesser og sikre samarbeid mellom barnevern, familie og nettverk

I styringsdokumentene er en målsetning at familieråd skal gi større grad av medvirkning og samarbeid, likeledes at familieråd skal inkludere familier i beslutningsprosesser samt sikre samarbeid mellom barnevern, familie og nettverk. Hensikten med familieråd er slik jeg har redegjort for i kapittel 5, at det skal være en metode for å sikre systematisk og god involvering av barn og familier i beslutningsprosesser. Familieråd er en metode som, dersom brukt riktig, sikrer nettopp dette.

Som jeg har vist til i arbeidet fra flere forskere, vektlegges de prosessuelle sidene av familieråd minst like mye som hva handlingsplanene konkluderer med. I styringsdokumentene er det en hovedvekt av fokus på resultatene, at man skal finne fosterhjem, finne løsninger i akutte situasjoner.

Styringsdokumentene viser mindre til begrunnelser som handler om de prosessuelle sidene ved familieråd. Dette kan selvsagt ha en sammenheng med at styringsdokumenter inneholder et språk for nettopp styring, og skal medføre tiltak som skal iverksettes og måles. Samtidig blir det i samme dokumenter lagt vekt på at familieråd som metode sikrer medvirkning for barn og familier.

Styringsdokumentene går ikke dypere inn i metodens teoretiske, ideologiske og verdimeslige grunnlag, men slår dette fast med henvisning til forskning. Analyse nr 2 vil ta utgangspunkt i om det er samsvar mellom begrunnelser for iverksettelse av familieråd og metodens teoretiske kjerneverdier.

Intervjuene med saksbehandlerne viser at mange har fokus på resultatene av familierådet. Med resultater tenker jeg særlig på det å framskaffe tiltak eller det å få kartlagt ressurser i nettverket. Resultater trenger ikke stå i en motsetning til prosessperspektivet. Samtidig gir det en indikasjon på at både i styringsdokumenter og begrunnelsene som er gitt i undersøkelsen min er det større fokus på hva man ønsker å oppnå med familierådet enn prosessen fram mot målet. Krav om resultat er en stor del av offentlig forvaltning, og sett i dette perspektivet er dette en logisk sammenheng.

Men vil alle familieråd, uansett begrunnelse, alltid inneholde elementer av medvirkning og samarbeid? Ved å sammenligne grunnholdningen jeg fortolker at saksbehandlerne har til det å iverksette familieråd, ser jeg at det er grovt sortert tre ulike typer holdninger knyttet til medvirkning / ressurser. En type holdning er å avklare at det ikke finnes ressurser i familien, en annen holdning er mer avventende, eksplorerende. Siste type holdning er at det alltid er ressurser.

I datamaterialet mitt ser jeg at familieråd blir brukt for å ekskludere familie med tanke på å ha legitimitet for et offentlig tiltak. I forskningsoversikten er det lite teori knyttet til hva som skjer når saksbehandlere setter negativt fortegn, altså har et utgangspunkt der de tenker at familierådet iverksettes for å vise at det ikke er ressurser i familien. Det kan derfor være nyttig å se til barnevernets beslutninger med det Christiansen og Kojan (2016, s. 26) kaller menneskelig kompleksitet og de såkalte selvoppfyllende profetiene. Hvis utgangspunktet, holdningen og innstillingen til saksbehandler er at det ikke finnes ressurser i familien, slekten eller nettverket, da blir det vanskelig å finne disse ressursene. Motsatt viser andre og større deler av datamaterialet, at

saksbehandlere har hatt en mer avventende forventning til familierådet, og er blitt overrasket over hvor mye ressurser som finnes rundt barnet og familien. Andre saksbehandlere igjen viser til at de alltid bruker familieråd fordi de har en grunnleggende tanke om at familier har kunnskap, ressurser og kvaliteter til å kunne hjelpe barnet og familien.

Samtidig er det mange av saksbehandlerne som er opptatt av prosessen, at familieråd er en bevisst brukt metode som skal sikre medvirkning til beslutninger. Uttalelser viser til at det er noen som vurderer at forberedelsene er viktigere enn selve familierådet og handlingsplanen som viser resultatet. Dette kan forstås som en selvoppfyllende profeti i positiv forstand.

Min påstand er at saksbehandlers holdninger til familieråd som metode vil kunne påvirke både prosessen og resultatet. Om ikke saksbehandlere vil åpne opp for muligheter til medvirkning, kan medvirkningen få et preg av ”skinnmedvirkning”, altså ikke en reell medvirkning. Om barn og familier blir utsatt for en slik ikke reell medvirkning gjennom bruk av en beslutningsmetode som nettopp handler om medvirkning, vil det kunne være brudd på tillit og opplevelse av egenverd, altså grunnleggende rammer for endring og mestring.

På den andre siden er det ikke slik at familieråd er den eneste måten at barn og familier blir involvert eller deltar i beslutningsprosesser. Barneverntjenester bruker ulike metoder for å sikre medvirkning. Det kan være et mangfold av metoder, men disse blir ikke registrert på samme måte som familieråd. Graden av medvirkning i barnevernet henger altså ikke nødvendigvis sammen med antall familieråd. Samtidig kan familieråd sannsynligvis brukes som en indikator på at medvirkning er økende og i samsvar med styringssignalene om økt grad av involvering.

Metode for å rekruttere fosterhjem

I styringsdokumenter er familieråd som metode for å rekruttere fosterhjem blitt lagt vesentlig vekt på de siste årene. Dette kommer tydelig fram i tildelings- og disponeringsbrev, samt i meldinger og lovforslag til Stortinget. Årsaken til at familieråd er inkludert i styringssignalene med tanke på å rekruttere fosterhjem, kan ha i alle fall to ulike forklaringer: at det på den ene siden er en endring i fagmiljøenes vektlegging av barns tilhørighet i slekt og nettverk, at det er mindre belastende for barnet å flytte til noen de kjenner fra før. På den andre siden er det også en kjent problemstilling at Bufetat ikke har klart å imøtekomme alle søknadene fra barneverntjenesten når det gjelder

fosterhjem. Bufetat har ikke hatt tilstrekkelig differensierte fosterhjem til barn som det søkes fosterhjem til, noe som blir drøftet blant annet i Prop 73 L (Barne- og likestillingsdepartementet, 2017). Uten å la analysen trekke over mot temaet manglende fosterhjem, er det allikevel viktig å ha dette perspektivet med.

En slik dobbel begrunnelse for styringssignaler kan handle om det Christensen og Kojan kaller vitenskapelig kompleksitet i barnevernets beslutninger (Christiansen & Kojan, 2016, s. 21). Ved å holde opp disse to sidene av forklaringene mot hverandre, er det ulike sider som kommer fram. Mangelsituasjon og faglig føring side ved side. En mangelsituasjon er riktignok ikke en vitenskapelig retning. På den andre siden er det virkeligheten man må forholde seg til. I styringsdokumentene kommuniseres i hovedsak de faglige føringene som handler om barns beste, og mangelen på fosterhjem blir mindre vektlagt. En av saksbehandlerne i undersøkelsen viser til situasjonen i Bufetat, og underforstått kan det handle om mangel på fosterhjem. Her kan det tolkes som en spenning mellom ulike forklaringer.

Uansett bakgrunn for styringssignalene, vil bruken av familieråd både imøtekomme krav om medvirkning og samtidig kunne avhjelpe mangelen på fosterhjem. I undersøkelsen min vurderer jeg at begge sider kommer fram blant begrunnelsene som er gitt. Blant de saksbehandlerne som har hatt som utgangspunkt at de skal finne fosterhjem til et barn, peker begrunnelsene i hovedsak på at det er for at de vurderer at det er best for barnet å bo i slekt eller nettverk. Samtidig nevnes mangelen på fosterhjem som et tema. Kan denne typen doble årsaker gi en effekt med at det ikke er ønskelig å bruke familieråd for å rekruttere fosterhjem? I undersøkelsen min finner jeg tvert i mot at det ser ut som om de fleste saksbehandlere forholder seg til at det er mangel på fosterhjem og samtidig vurderer at familierådsmetoden er godt egnet for å finne fosterhjem til barnet. Spenningen mellom de ulike begrunnelsene for metoden synes ikke å være til hinder for bruk av familieråd.

Å forholde seg til styringssignaler vil for mange oppleves som en ytre forventning på valg av metoder. Styringssignalene er særlig tydelige i den statlige delen av barnevernet i Norge, men har ikke vært like tydelige overfor kommunale barneverntjenester. Når begrunnelsene for styringssignalene kan tolkes i ulike retninger, vil det kunne medføre vegring i bruk av blant annet familierådsmetoden. Barnevernet i Norge er et komplekst system. Christensen og Kojan kaller det en systemkompleksitet (Christiansen & Kojan, 2016, s. 28). Om det i lovteksten er den kommunale

barneverntjenesten som fatter beslutninger overfor barn og familier, er det allikevel opplevd et press fra Bufetat. En rapport som er utarbeidet på bestilling fra Barne- og likestillingsdepartementet beskriver forholdet mellom kommune og stat som et utfordrende samliv (Ekhaugen & Rasmussen, 2015). Tema knyttet til bruk av familieråd i forbindelse med rekruttering av fosterhjem, ville lett kunne bli et diskusjonstema i samarbeid mellom barneverntjenesten og Bufetat. Etersom utvalget mitt består av personer som har iverksatt familieråd, har disse personene på et tidspunkt tatt en beslutning om å bruke familieråd. Jeg tolker intervjuobjektene mine dithen at de ikke har opplevd et utilbørlig press for å iverksette familieråd. Systemkompleksiteten er tilstede i samhandlingen mellom kommune og stat, men jeg finner lite utslag for dette i datamaterialet.

En oppsummering av analyse 1 vil være at i datamaterialet mitt er det i all hovedsak samsvar mellom begrunnelsene for bruk av familieråd og sentrale styringsdokumenter.

Analyse 2: Er det samsvar mellom begrunnelsene for bruk av familieråd og metodens teoretiske kjerneverdier?

Ved gjennomgang av familierådmetodens utbredelse, er det tydelig at familieråd som metode har fått mange forskjellige varianter i metodebruken. Den norske varianten av familieråd kan synes å være nokså trofast tuftet på de opprinnelige prinsippene. Men som jeg har vist til tidligere, har man i Norge tatt inn et femte prinsipp, nemlig barns deltakelse. Opplæringen og implementeringen er også styrt ”top-down”, og metodestøtte gis fra alle Bufetater. I Norge har det derfor ikke vært stort rom for utvikling av andre varianter av familieråd.

Samtidig har det vært forsøkt varianter av familieråd, både knyttet til rekruttering av fosterhjem og for å forhindre akutte flyttinger. Disse variantene har alle prinsippene fra familierådsmodellen med seg, men følger ikke strukturen helt som de ordinære familierådene. Når det har vært endringer i metoden, har dette vært drøftet i det nasjonale nettverket for familieråd. Dette nettverket kan sies som å fungere som et kvalitetssikringsforum for familierådsmetoden i Norge. Samtidig er det såpass mange familieråd i gang i Norge at det vil være umulig for dette nettverket å sikre at familieråd gjennomføres i henhold til metodens kjerneverdier. I denne delanalysen vil jeg derfor se på om de begrunnelsene jeg har samlet i undersøkelsen er i samsvar med de elementene jeg har beskrevet i teoridelen.

I kapittel 4 har jeg gjort rede for ulike teorier som familieråd bygger på. Jeg vil trinnvis vurdere begrunnelsene for bruk av familieråd opp mot empowerment, makt, bruk av skjønn, deliberativ teori og til slutt en kort oppsummering av etiske sider.

Empowerment

Empowermentbegrepet er et begrep som kan brukes på individ, gruppe og systemnivå. Flere forfattere viser til at begrepet inneholder både et individuelt perspektiv og et system- eller strukturperspektiv. Kort oppsummert handler det individuelle perspektivet at individet, i dette tilfellet barnet og familien, får en økt opplevelse av å påvirke egen situasjon. Det strukturelle eller systemorienterte perspektivet på empowerment handler om å endre utenforliggende årsaker til at individet har kommet i en avmaktssposisjon. Jeg vil se på noen forskjeller på hva som kan tolkes inn i det strukturelle perspektivet og det systemorienterte perspektivet.

I denne analysen kan det være nyttig å først se på det strukturelle perspektivet på empowerment. Slik jeg forstår dette begrepet, handler det om å søke å redusere faktorer som er klientskapende, som er med på å opprettholde opplevelsen av avmakt. Guiterrez sammenligner empowerment på et strukturelt nivå som politisk makt (Slettebø, 2000, s. 76). Et eksempel på overordnede strukturer kan være faktorer som opprettholder at det blant barnevernfamilier er en hovedvekt av lavinntektsfamilier, der foreldre i større grad er utenfor normalarbeidslivet. Faktorer som er med på å opprettholde slike strukturer i samfunnet, er det jeg legger i det strukturelle begrepet av empowerment.

I begrunnelsene jeg har samlet i undersøkelsen, er det ingen av begrunnelsene som handler om de overordnede strukturer i samfunnet. Saksbehandlere er opptatt av barnet og familien, at de skal få muligheter til å hente ut de ressursene som finnes i sin familie, slekt og sitt nettverk. Flere saksbehandlere er også opptatt av mulighetene som finnes for å at familien skal være deltakende i beslutninger som skal fattes av barneverntjenesten.

Kan disse begrunnelsene ses på som empowerment på strukturelt nivå? Familierådet som metode tar ikke høyde for å endre store samfunnsstrukturer. Metoden skal sikre at barn og familier blir tatt med i beslutninger som omhandler dem, med hjelp fra de som kjenner familien best. På den andre siden vil

jeg hevde at dersom barneverntjenesten systematisk bruker familieråd som en metode nettopp for å sikre medvirkningen til barn og familier, kan dette forstås som en strukturendring på samfunnsnivå. Tradisjonell saksbehandling i barnevernet har hatt et paternalistisk preg der saksbehandlere har fattet avgjørelser uten alltid å ta med barn, foreldre eller den utvidede familie eller nettverket. Familieråd er en ny måte å fatte beslutninger på. At familieråd tas inn i barneverntjenesten som en del av beslutningsprosessene, kan forstås som en endring beslutningsstrukturene. Og i beslutningene er det makten ligger. På denne måten kan familieråd være en del av et større samfunnsperspektiv.

Et mindretall av saksbehandlerne som er intervjuet viser til at den tjenesten de jobber i, har tatt et aktivt valg at de vil bruke familieråd som en metode i store deler av klientarbeidet. En beslutning om å alltid eller aldri bruke en metode, kan handle om det normative beslutningsperspektivet i en organisasjon. Vitenskapen knyttet til beslutninger kan nok være motstridende, men hvordan en barneverntjeneste fortolker vitenskapen, setter normene i tjenesten. De ansatte i disse barneverntjenestene har et sett av normer knyttet til medvirkning og empowerment. Slike normsett vil når det er basert på en aktiv refleksjon over vitenskap og praksis, være med på å legge til rette for en strukturell empowerment.

Når hoveddelen av informantene i undersøkelsen ikke direkte tilkjenner begrunnelse knyttet til samfunnsstrukturer, kan det ha mange ulike forklaringer. Arbeidet i en barneverntjeneste har fokus på det enkelte barnet og familien. Samfunnsstrukturene er ikke en del av klientarbeidet barneverntjenesten til daglig arbeider med. Kan barneverntjenester som ikke har slike uttalte normer for sin tjeneste også vurderes som bidragsytere for strukturell empowerment? Her er jeg noe i tvil. Hvis det er opp til enkeltpersoner å tilby familieråd eller ikke, vil det neppe komme inn under strukturell empowerment. At familierådet ikke brukes som en metode for å endre samfunnsstrukturer, er det allikevel viktige elementer som åpnes gjennom familierådet.

Her kan det være nyttig å se til Vik (2007) sin oppdeling av empowerment i individuell og systemorientert myndiggjøring eller empowerment. Han knytter systemorientert empowerment til en gruppeprosess der individet er en del av en større gruppe, og gjennom endring i rammevilkår og relasjoner vil også individet oppleve en frigjørende prosess. Dette kan sammenlignes med Bronfenbrenners mikronivå, det nivået som består av ansiktsnære relasjoner (Heggen, 2007, s. 67). Familierådet legger til rette for endringer i disse relasjonene. Gjennom denne prosessen, vil

familieråd som følger prinsippene, kunne være myndiggjørende og gi empowerment til barn og familier som deltar i prosessen.

Å nyansere på hvilket nivå empowerment skal utøves, kan være bevisstgjørende for hvilke strukturer som endres, gis makt og muligheter for endring. Familieråd har kanskje sin største styrke i å endre samhandlingsmønstre i de ansiktsnære relasjonene, der opplevelsen av fellesskap, støtte og muligheter for påvirkning helt klart er til stede.

Empowerment i et individuelt perspektiv handler om hvordan individer kan få økt sin opplevelse av å kunne påvirke egen livssituasjon uten at de ytre strukturene endres. Som jeg har vist til i kapittel 4 handler opplevelsen av empowerment om mange faktorer, både ytre og indre. Familieråd er å så måte en metode som bygges på et fundament for å gi individer mulighet til å få endret sin situasjon, men også sin forståelse av seg selv og egenrespekt. Det henger sammen med hvordan man forstår seg selv og erfaringene barn og familier opparbeider seg med hva de kan påvirke. Størsteparten av utvalget mitt viser nettopp til det at hensikten med familierådet er å styrke barnet og familien. Flere saksbehandlere har også fått tilbakemeldinger fra foreldre, barn og nettverk om at de har opplevd prosessen som positiv. Jeg tolker at alle saksbehandlerne har hatt intensjoner om at familierådet skal bidra positivt for barnet og familien.

Saksbehandlerne forventninger til hva familierådet skal medføre, er ulike. Dette kan også beskrives som en forforståelse eller for-dom for hva resultatet skal bli. I datamaterialet finner jeg at det er grovt kategorisert tre ulike forventninger: de negative, de avventende og positive.

En saksbehandler har iverksatt familieråd ikke med tanke på å styrke familien og øke ressursene, men med tanke på å legitimere et offentlig tiltak. Dette er et lite mindretall i utvalget, men peker på et interessant moment. For hva skjer dersom familierådsmetoden brukes for å diskvalifisere ressursene i familien? Empowerment er som tidligere nevnt et grunnlag for hele familierådsmetoden. Om grunnlaget blir vesentlig endret, vurderer jeg at hele metoden blir endret. Metodens grunnvilkår blir utfordret i en slik sammenheng.

Flere informanter i undersøkelsen tolker jeg i retning av å ha vært noe avventende i forhold til forventninger av resultat. Ingen av disse informantene er negative, men gruppen deler seg i to etter de

har fått erfaringer med metoden. Noen fortsetter å være avventende, mens andre forteller at de er blitt positivt overrasket over hvilke ressurser familierådet har frambrakt. Det kan synes som om en avventende forforståelse hos saksbehandlere ikke trenger å ha påvirkning på utfallet av familierådet.

Den tredje og siste gruppen saksbehandlere uttrykker verdier og normsett som er svært positive overfor familieråd. En slik utgangsposisjon hos en saksbehandler kan tolkes på samme måte som en saksbehandler med et negativt utgangspunkt, bare i positiv retning. Om saksbehandleren har en forståelseshorisont der barn og familier har kunnskap om hvilke løsninger som er best, vil det også kunne være en selvoppfyllende profeti. Familien vil kunne oppleve en stor grad av empowerment. Samtidig vurderer jeg at også denne positive utgangsposisjonen trenger refleksjon av forforståelsen og normsettet i barneverntjenesten.

I teoridelen har jeg vist til hvordan familierådet kan skape endring hos barn og familier gjennom grunnleggende prosesser knyttet til menneskets utvikling. Mange av de barna og familiene som har kontakt med barneverntjenesten har opplevd mange tillitsbrudd, krenkelser av grenser og manglende mestring. Informantene i undersøkelsen er i hovedsak opptatt av hvilke tiltak som skal komme ut av familierådet. Samtidig vil jeg hevde at selve familierådsprosessen gir barn og familier muligheter til å endre grunnleggende oppfatninger om seg selv og sin verdi. Gjennom disse ulike prosessene som handler om tillit, tro på endringsmuligheter og kontroll over eget liv, kan familieråd gi en mulighet til empowerment for både barn og familier. Dette er prosesser som kan oppstå som en sideeffekt gjennom en familierådsprosess, uten at saksbehandleren tenker over dette. Samtidig vil en reflektert holdning til denne type endringer kunne legge bedre til rette for slike prosesser.

Oppsummert vurderer jeg at saksbehandlers holdninger, forståelse for familierådsmetodens ideologi samt normsettet i barneverntjenesten påvirker hvordan familieråd blir en myndiggjørende praksis der empowerment skjer hos barn og familier. Uansett hvilket utgangspunkt man som saksbehandler har til familieråd, er det viktig å ha et reflektert forhold til metoden for nettopp å kunne høste de effektene som er mulige å høste.

Makt

Barnevernsarbeid i Norge inneholder både frivillighet og tvang. Dette er ikke størrelser som er separate, men kan kanskje ses som et kontinuum. Makten ligger i lovverk, i generelle oppfatninger i

samfunnet, i fordommer og forforståelser både hos familier som har kontakt med barneverntjenesten og andre. Dette perspektivet er viktig å ha med i analysen knyttet til makt og begrunnelser for familieråd.

Som jeg har vist i den første analysen, tilhører de saksbehandlerne jeg har intervjuet et lite mindretall av alle saksbehandlere i barneverntjenestene i Norge. For de fleste saksbehandlere i Norge bruker ikke familieråd. I det å ha gitt mulighet til familien å ta del i beslutningsprosessene, har mine informanter gitt familien del i makten knyttet til beslutningene.

Om jeg legger til grunn at saksbehandlingen i barneverntjenesten følger en lineær prosess, er det interessant å se på når i saksbehandlingen familieråd blir foreslått for familien. I datagrunnlaget kan det se ut til at mange familieråd blir foreslått tidlig i et saksbehandlingsforløp. I andre saker blir familieråd foreslått som en siste løsning før eventuelle tvangstiltak eller fordi andre tiltak fra barneverntjenesten har vært fånyttede. I et maktperspektiv tolker jeg at tidspunktet for introduksjon av familieråd har noe å si. Dette kan nok henge sammen med også hvilken forforståelse saksbehandler har til familien som gode beslutningstakere. Om familieråd blir introdusert tidlig i et samarbeid, tolker jeg det som at makten velvillig kan overføres til familien, mer enn motvillig som et siste forsøk før eventuelle tvangstiltak. Blir makten mindre viktig om den overføres motvillig? Kanskje ikke, men som jeg har vist til tidligere, tolker jeg det slik at saksbehandlers holdninger og kanskje også selvoppfyllende profetier vil få innvirkning på hva familierådet kommer fram til. Det kan være nærliggende å anta at saksbehandlers tro på endring hos familien kanskje reduseres dersom det har vært flere mislykkede tiltak i familien tidligere.

Videre kommer makten fram gjennom spørsmålsstillingene som familierådet skal ta stilling til. I spørsmålene tydeliggjøres det for alle parter hvor mye og hvilken type makt barneverntjenesten vil gi til familierådet. Familieråd handler om utjevning av makt der barneverntjenesten ved saksbehandler gir familierådet ansvar og myndighet til å finne gode løsninger for barnet. Er spørsmålene lukkede, åpne, begrensende eller utvidende, viser dette hvor mye som skal besluttes i familierådet. Interessene til både barneverntjenesten og familien skal ivaretas i denne problemstillingen, og begge parter skal være enige. I en asymmetrisk relasjon som det vil være mellom en saksbehandler og en forelder eller et barn, blir makten tydeliggjort. I datamaterialet henger spørsmålene til familierådet sammen med kategoriseringen jeg har gjort mellom de ulike variantene av familieråd – om det er med hensikt å

finne løsning i en akutt situasjon, om det er for å finne hjelpetiltak, fosterhjem eller ut fra institusjon. Av disse variantene av familierådsmetoden, er familierådene med tanke på å finne hjelpetiltak de mest utforskende. De andre typene familieråd har mer begrensede tema, og kan tolkes som mindre maktoverføring. På den andre siden er det svært alvorlige situasjoner for dem det gjelder når barneverntjenesten foreslår bruk av familieråd for å unngå hasteflytting eller for å finne fosterhjem. Alvorligheten i situasjonen gjør makten desto viktigere når den overføres.

I familierådsmetoden ligger det en mulighet for barneverntjenesten å godkjenne eller underkjenne den handlingsplanen som familierådet kommer fram til. I møtets del tre, skal familierådet presentere løsninger og forslag de har kommet fram til. Om ikke planen ivaretar sikkerheten til barnet godt nok, er det mulig for barneverntjenesten å sette planen til side. Saksbehandler kan også forklare hvorfor den ikke kan godkjennes, og be om en revidert plan. I et slikt perspektiv har barneverntjenesten en legitim makt til å bestemme om handlingsplanen er god nok eller ikke. Blant de familierådene som har vært gjennomført i undersøkelsen, kommer det ikke fram at noen saksbehandlere har underkjent planen fra familierådet.

I all mellommenneskelig samhandling følger makt i følge Foucault (Askheim, 2012, s. 85). Mikromakten som er i samhandlingen mellom saksbehandler og familie kan også ses i en sammenheng der menneskelige relasjoner er med på å komplisere beslutninger i barnevernet. Beslutningene som skal fattes blir påvirket av relasjonen, sympatiene og grunnholdningen. Om en saksbehandler har en grunnholdning preget av tillit eller mistillit, vil dette kunne påvirke samhandlingen og maktfordeling i relasjonen. Mange av saksbehandlerne i undersøkelsen har vært opptatt av relasjonelle sider ved familierådet samt det å få flere med på laget til barnet og familien. Makt kan slik jeg har vist til tidligere, ta form gjennom det å isolere familien, eller å dele opp flokken (Aakvaag, 2008, s. 320), en såkalt panoptisk makt. Familierådet er med på å redusere makten som ligger i denne panoptiske maktformen nettopp ved å samle viktige personer rundt barnet og familien. Dette forutsetter at det også er åpenhet og informasjon, noe jeg vil komme tilbake til under deliberativ praksis.

Familierådene som er beskrevet i undersøkelsen, er i ulike faser. Noen ble avsluttet etter at familien trakk samtykket sitt, andre var pågående prosesser og andre var gjennomført. Av de gjennomførte familierådene var det noen som hadde hatt oppfølgende familieråd, andre var avsluttet. I etterkant av

familierådet viser forskningen kommet fram at det er ulik opplevelse av oppfølging av handlingsplanen. En av de kritiske bemerkningene som kommer fram i ulike undersøkelser, er at handlingsplanen ikke blir fulgt opp. I artikkelen til Saus m.fl. (Saus, Jensen, & Strandbu, 2017) kan manglende oppfølging av handlingsplanen være et uttrykk for saksbehandlerens passive motstand, at det er en måte å ta tilbake makten. De finner at dette ikke er tilfelle i sin undersøkelse. I min undersøkelse kan det se ut som om det blant de familierådene som er avsluttet, ikke er bevisste forsøk på å ta makten tilbake gjennom manglende oppfølging av handlingsplanen.

Makt gjelder også internt i barneverntjenestene. Flere saksbehandlere forteller at beslutningsprosessen om å iverksette familieråd, ikke er tatt av dem, men andre i tjenesten. Beslutningstaker er ikke samme person som følger opp familierådet. I mange av barneverntjenestene ser det ut til å være en saksbehandlingsstruktur som følger av områder i loven; meldinger og undersøkelser, hjelpetiltak og barn som er under omsorg. Beslutningsmyndigheten er ulikt delegert i ulike tjenester. Organiseringen er en del av systemkompleksitet i barneverntjenestene. En saksbehandler forteller at hun skulle følge opp en familie med hjelpetiltak. Undersøkelsen var gjennomført av andre saksbehandlere, og det var konkludert med blant annet familieråd. Det var også satt mål for hva familierådet skulle oppnå. Familierådet ble etter hvert avsluttet uten at målsetningene var oppfylt. I slike situasjoner tolker jeg det som at makt og innflytelse henger sammen. En saksbehandler som ikke har et eierforhold til familierådet, vil muligens være i en situasjon der opplevelsen av egen påvirkning er liten. Dersom ikke saksbehandler opplever makt og myndighet i beslutningsarbeidet, kan det være vanskelig å utjevne maktbalansen mellom barneverntjenesten og familien.

Et annet maktperspektiv på systemnivå er forholdet mellom ulike nivåer i barnevernet i Norge. Flere saksbehandlere har som også tidligere nevnt uttrykt at de opplever et visst press eller forventning fra Bufetat om å ta i bruk familieråd. Dette er særlig i familieråd med hensikt å rekruttere fosterhjem. Selv om barneverntjenestene har beslutningsmakten i alle barnevernssaker, er samspillet mellom kommunal barneverntjeneste og Bufetat også komplekst. I en situasjon der saksbehandlere blir oppmuntret, anbefalt og opplever et visst press til å bruke familieråd fra Bufetat, kan samme opplevelse av avmakt oppstå som jeg har vist til ovenfor. Samtidig er det to faktorer som kan redusere effekten: den ene faktoren er at i disse familierådene som omhandler tvangssaker finnes makten ikke bare i samarbeidet mellom familie og barneverntjeneste, men også hos fylkesnemnda for

sosiale saker. Barneverntjenesten har gitt et forslag til omsorgsovertakelse, men beslutningen blir tatt av denne tredje instansen. Saksbehandler har ikke beslutningsmakt i denne situasjonen. Det andre argumentet er slik jeg har vist til tidligere, nemlig at disse saksbehandlerne opplever at familieråd har hatt en svært positiv effekt. Om det er mulig å sette likhetstegn mellom saksbehandlers opplevelse av familierådet og opplevd påvirkning på situasjonen, vil ikke systemkompleksiteten i stor grad spille inn på maktutjevning.

Skjønn

Som jeg har antydnet i teorikapittelet, henger makt sammen med utøvelse av skjønn. Strukturelt skjønn er som nevnt tomrommet i ”smultringen” der lover og forskrifter danner rammeverket. Epistemisk skjønn kan også forstås som praktisk resonnering som gjennom normer styrer mot riktige handlinger.

I beslutningen om å iverksette familieråd, har alle saksbehandlerne jeg har intervjuet brukt skjønn. Skjønnen er utøvd på bakgrunn av lovhjemler, forskrifter og veiledere. Familieråd er ikke en metode som er hjemlet i barnevernloven. Som vist i presentasjon av data, handler de aller fleste familieråd om å finne fram til hjelpetiltak, og hjelpetiltak er omtalt i loven i en ikke uttømmende liste. Sett i en slik sammenheng kan saksbehandleres skjønn forstås som et strukturelt skjønn der iverksettelse av tiltaket er styrt av ytre rammer. Hvis man ser hen til beslutningen om å iverksette familieråd som metode i et prosessuelt perspektiv, er det ikke samme rammeverk av lover og forskrifter. Riktignok finnes det en ”oppskrift” for hvordan man skal gjennomføre et familieråd, men bruken av skjønn knyttet opp mot beslutningen om familieråd som metode kan også forstås som epistemisk skjønn. Normene i barneverntjenesten spiller inn på om det blir iverksatt familieråd eller ikke. Likeledes hvilke normer og verdier en saksbehandler har med seg inn i arbeidet. At familieråd sett som en prosessuell metode gir grunnlag for epistemisk skjønn, gir åpning for stor variasjon i beslutninger. Ikke fordi beslutningene fattes etter dårlige vurderinger, men fordi rommet der skjønnen utøves er stort.

Bjørnebekk (2010) hevder slik jeg har gjort rede for, at beslutninger i barnevernet bærer preg av naturvitenskapelige og byråkratiske diskurser. I slike diskurser kan beslutningene om tiltak og metoder kanskje ha større fokus på målinger, måloppnåelse og problemløsning. Familieråd er som jeg har vist til en metode som skal bidra til å finne fram til tiltak. Samtidig er hovedfokus i metoden på prosesser i relasjoner, mestring og å øke ressurser til familien. Her ligger en mulig kilde til spenning

mellom prosess og måloppnåelse. Besluttet bruk av familieråd ut fra en naturvitenskapelig diskurs, vil kanskje de prosessuelle sidene ved metoden ikke bli vektlagt i særlig grad. I datagrunnlaget for undersøkelsen min er det mange som bruker familieråd for å oppnå en målsetning. I særlig grad er det for å få gjort en kartlegging, men også for å finne fram til egnede tiltak. Få saksbehandlere har sitt primære fokus på det prosessuelle i beslutningsprosessen. Dette kan forstås på ulike måter. Den ene forklaringsmodellen kan være at saksbehandlere jobber i en kultur som preger normer, forståelseshorisont og forforståelse. Om denne kulturen er preget av en naturvitenskapelig diskurs, er det forståelig at familieråd blir et middel mot målet. På den andre siden kan måten data er innhentet på være til hinder for å finne ut hvilken diskurs skjønnet saksbehandlerne er basert på.

Om jeg fortolker begrunnelsene på tvers, vurderer jeg at det er flere måter å tolke bruken av skjønn på. Noen saksbehandlere bruker familieråd for å oppnå en målsetning. Målsetningen kan være å finne et tiltak eller få gjort en kartlegging. Andre saksbehandlere har i begrunnelsene brukt et skjønn som også inneholder de prosessuelle sidene av metoden. Sett opp mot Backe-Hansens beskrivelse av skjønn som et intuitiv, delvis ikke-reflektert handlingsmønster (Backe-Hansen, 1995, s. 149), vurderer jeg at graden av refleksjon er forskjellig mellom begrunnelser som handler om å oppnå et mål og begrunnelser som handler om prosess. Saksbehandlere som har tatt innover seg metodens ideologi og verdier, vurderer jeg å trekke flere elementer inn i bruken av skjønnet, og kan forstås som en dypere refleksjonsprosess.

Samtidig vil jeg trekke fram en hermeneutisk forståelse av hvordan skjønnet utvikles i samspillet mellom saksbehandlere og familien som er i kontakt med barnevernet. Gjennom familierådet får saksbehandler innspill fra barn, familie, slekt og nettverk som igjen er med på å forme beslutninger som saksbehandler skal ta. Sett på denne måten, vil familieråd være en metode som gir saksbehandler mulighet til å utvide skjønnet, til å ta stilling til hva det private nettverket sier og legge det til grunn for en ny forståelse av situasjonen. En av saksbehandlerne jeg har intervjuet, viser nettopp til det jeg forstår som en hermeneutisk spiral. Gjennom en prosess der familien har hatt flere oppfølgende familieråd, forteller saksbehandleren at problemstillingene har endret seg, og det er nye tema som kommer fram. Gjennom denne prosessen blir de prosessuelle sidene av familierådsmetoden ivaretatt, og ny forståelse har muligheter til å forme skjønnet til saksbehandler. På den andre siden kan man også se for seg en hermeneutisk sirkel eller spiral hos barnet, familien og nettverket der de får uttalt seg om det som er viktig for dem, få oppleve at det blir tatt med i beslutninger og dermed få en

opplevelse av muligheter for påvirkning og empowerment i eget liv. Hvordan skjønnnet formes hos en saksbehandler kan altså ha stor betydning for hva som kommer ut av familierådet.

Både Grimen og Molander (2008) samt Bjørnebekk (2010) viser til at den måten man kan utvise skjønn på en så god måte som mulig, er gjennom bevisstgjøring og åpen refleksjon. At beslutninger i barnevernet er kompliserte har jeg vist på flere måter, og skjønnnet har en stor plass i beslutningsprosessene. For å kunne fatte gode beslutninger i alt barnevernsarbeid, er refleksjon et viktig verktøy for saksbehandlerne.

Deliberativ teori

Deliberativ teori handler om måten beslutningene blir tatt. Jenssen m.fl. (Jenssen, Strandbu, Thørblad, & Holtan, 2014) hevder at familieråd er en deliberativ metode ettersom den i stor grad legger opp til medvirkning i selve beslutningsprosessen. Å fatte beslutninger i et landskap der skjønnnet er en viktig del og det er mange subjektive oppfatninger om hva barnets beste er, er deliberative beslutningsprosesser en kvalitetssikring for å vurdere om beslutningen er god. Læret og Skivenes (2016) har listet opp fire punkter som må være til stede for at en prosess kan kalles deliberativ, og jeg vil se på om begrunnelsene saksbehandlerne har gitt for å iverksette familieråd har disse kjennetegnene.

Første punkt for å kunne vurdere om det har vært en deliberativ prosess, er om de berørte partene har blitt involvert og hørt. Alle familierådene som jeg har hørt om i intervjuene oppfyller dette punktet. Samtidig er det noen familieråd, særlig når det gjelder ungdom, der det kan se ut som om foreldre og ungdom ikke alltid er enige. Kan man da si at prosessen oppfyller kravet om involvering og det å bli hørt? Familieråd er i all hovedsak en frivillig metode for partene å delta i, og det er nødvendig med et samtykke. Ungdom over 15 år har samtykkekompetanse, og skal høres på lik linje som foreldre. Mitt inntrykk fra intervjuene, er at saksbehandlerne ivaretar kravene til samtykke fra alle parter. Et familieråd ble etter en tid avsluttet nettopp på grunn av at en ungdom trakk samtykket til å fortsette. Noen ganger kan nok også barn og familier oppleve et visst press om å takke ja til familieråd. På den ene siden kan det forstås som press, på den andre siden ligger det i barneverntjenestens mandat å sørge for at det er endring i familiens måte å håndtere utfordringer på. I dette skjæringspunktet mellom frivillighet og tvang ligger i dag alt arbeidet i barneverntjenesten, også familieråd som beslutningsmetode.

Andre punkt som skal ivaretas i en deliberativ prosess er at relevant informasjon og kunnskap skal konsulteres. Familierådsmodellen ivaretar dette gjennom første del av selve familierådsmøtet. Her skal barneverntjenesten og andre relevante instanser så som skole, barnehage, helsestasjon eller andre ha et innlegg slik at de inviterte til familierådet skal være mest mulig i stand til å fatte beslutninger som handler om barnet. Flere av informantene viser til at det har vært et arbeid med å skrive innlegg til familierådet, og også at det har vært andre informanter til stede. I all vurdering knyttet til informasjon, kan den som sitter med formell makt vurdere hvilken type informasjon som skal vektlegges og hva som skal legges mindre vekt på. Et prinsipp i familierådsmetoden er at barn og foreldre skal godkjenne hvem som blir invitert til å ha innlegg. Innlegget skal også gjennomgås med den det gjelder slik at det ikke skal komme noen overraskelser for barnet eller foreldrene i selve møtet. En slik åpenhet er viktig, for det er gjennom den informasjonen som blir gitt at grunnlaget for handlingsplanen blir lagt.

Tredje punkt som gjelder deliberativ prosess handler om at det skal være tid og rom for drøfting og vurdering av den informasjonen som er kommet fram. Andre del i familierådet ivaretar dette. Et familierådsmøte er ikke ferdig før diskusjonen er sluttført. Dette medfører at noen familieråd tar lang tid, andre mindre. Samtidig er det et viktig tidsrom før selve møtet. Familierådsmetoden anbefaler at det går cirka seks uker fra oppstart til selve familierådet avholdes. Dette er for at den uavhengige koordinatoren skal ha mulighet til å få kontakt med alle som skal delta og forberede dem på metoden. Denne perioden har en saksbehandler vist til som kanskje viktigere enn selve familierådsmøtet. Min tolkning av dette, er at her er det flere uker der de inviterte til familierådet kan tenke, drøfte og diskutere. I noen familieråd jeg har fått innblikk i fra intervjuene, har denne forberedelsesfasen vært betydelig kortere. Dette er de familierådene som handler om akutte situasjoner. Flere av disse familierådene har vært avholdt i løpet av en ukes tid. Mulighetene for å kunne ha tid nok til å drøfte og diskutere blir da mindre. I en overveielse mellom behovet for å finne løsninger umiddelbart og behovet for gjennomdrøfting, har valget blitt å finne løsninger. Dette er i henhold til metodekravene for denne typen familieråd. Handlingsplanen i slike familieråd kan bære preg av at det nettopp var en akutt situasjon. Det er derfor anbefalt at man i løpet av to til tre uker har et oppfølgende familieråd med tanke på å finne mer varige løsninger.

Fjerde og siste punkt som følger for å kunne kalle en prosess deliberativ, handler om åpenhet. Blant informantene i undersøkelsen, har mange vært opptatt av åpenhet og mulighet for å kunne gi informasjon og å få informasjon. Familierådet skaper et treffpunkt mellom privat nettverk og barneverntjenesten, mellom livsverden og systemverden. I dette møtepunktet må også grunnlaget for å kunne gi og få informasjon være avklart. Å samtykke til familieråd innebærer også å samtykke til at informasjon blir gitt. Samtidig er det også muligheter for at åpenheten blir hindret. Blant informantene i undersøkelsen er en begrunnelse knyttet opp mot å ekskludere familie, at det gjennom familierådet heller skulle komme fram til en aksept for et offentlig tiltak. Uten å vite hva som er formulert av problemstillinger til dette familierådet, tror jeg det kan være nærliggende å anta at dette kan være som en skjult agenda. Grunnlaget for en deliberativ prosess, er da ikke til stede. Samtidig vil jeg understreke at dette er et lite mindretall av informantene. De aller fleste har stort fokus på åpenhet og ser det som hensiktsmessig og nyttig både for familien og for barneverntjenesten.

Gjennom disse punktene har jeg både sett på metodekravene og på informasjon fra intervjuene. Mitt inntrykk når jeg ser alle begrunnelsene på tvers, er at de aller fleste familierådene jeg har fått høre om, har en deliberativ prosess. Her kan det være at selve metodekravene i stor grad sikrer delaktighet i beslutningsprosessen. På den andre siden er det ingen forutsetning av alle saksbehandlere følger oppskriften. Mitt inntrykk er at saksbehandlere i stor grad følger metoden, og at det derigjennom er sikret en deliberativ prosess som gir grunnlag for å vurdere om beslutningen var god.

Etikk

Etisk refleksjon er alltid viktig, og inngår i alle punktene jeg har i analysen. Uten å gjøre noen full analyse av begrunnelser for familieråd i et etisk perspektiv, vil jeg allikevel trekke fram de to elementene jeg har nevnt i teorikapittelet.

I de yrkesetiske retningslinjene som er utarbeidet av Fellesorganisasjonen for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere (heretter kalt FO), kommer det tydelig fram at som yrkesutøver har man et ansvar for ikke å umyndiggjøre brukere og klienter. På langt nær alle som arbeider som saksbehandlere i barneverntjenestene har denne type utdanning eller er organisert i FO, men som fagpolitisk organisasjon spiller allikevel FO en viktig rolle. De fleste ansatte i barneverntjenestene i Norge har en utdanningsbakgrunn fra FOs yrkesgrupper. Gjennom utdanningen påligger det også et ansvar for å sørge for at brukere og klienter får hjelp til mestring av problemer og

utfordringer. Datamaterialet inneholder ingen henvisninger til yrkesetiske retningslinjer, men jeg tolker allikevel at flere av begrunnelsene henger sammen med dette perspektivet.

Det andre elementet jeg har tatt med i teorikapittelet, handler om holdninger. Holdninger har jeg flere ganger vært innom i analysen og viser til at holdninger og verdisett, normer og forforståelse er med på å forme beslutningene som blir tatt av saksbehandlere. Vik hevder at en forutsetning for å lykkes med familieråd er at saksbehandlerne har en tro på endring og utvikling hos brukerne eller klientene (Vik S. , 2009).

En oppsummering av analyse 2 viser at det er mange nyanser i bruken av familieråd, og ikke alle begrunnelsene viser et tydelig samsvar med metodens kjerneverdier. Allikevel er selv en overflatisk bruk av familieråd en deliberativ prosess som er med på å gi barn og familier delaktighet i beslutningene.

Svaret som mangler

I en hver analyse er det spennende å se hva data sier. Samtidig kan det være like spennende å se hva datamaterialet et ikke sier noe om.

Ressurssituasjonen i barnevernet er et viktig tema. I dag oppleves det nok for mange saksbehandlere at det er for få tiltaksvalg, for få ansatte, for knappe budsjetter samtidig som antall barn som skal ha hjelp øker. Ingen av begrunnelsene jeg har fått i undersøkelsen handler om disse økonomi eller ressurstilgang. Det synes jeg er svært interessant. Nå kan det selvsagt handle om at jeg har intervjuet saksbehandlere. Om jeg hadde intervjuet barnevernledere med budsjettansvar, kunne kanskje denne typen begrunnelser bli lagt til grunn. Økonomiske motiver er en av de viktigste motargumentene mot bruk av familieråd, at det er en ansvarsfraskrivelse fra det offentlige og en måte å spare penger på. Dette er i mine øyne en snever kritikk, for selv om det kan være økonomiske motiver som ligger i bakkant, er metoden slik jeg har vist, fremdeles godt egnet for å fatte beslutninger, til å øke grad av empowerment og gi muligheter for familier til å mestre utfordringer på egenhånd. God økonomistyring og gode metoder kan være to sider av samme sak.

8. Konklusjon

Oppsummering av resultatene

Mitt overordnede spørsmål er hvilke begrunnelser brukes når ansatte i barneverntjenesten iverksetter familieråd. I presentasjonen av data har jeg gitt en redegjørelse for hvordan intervjuobjektene fortolker seg selv.

Første analyse er knyttet til om det er samsvar mellom begrunnelser for bruk av familieråd og sentrale styringsdokumenter. Kun en liten andel av de barna som får tiltak fra barneverntjenestene i Norge, får sitt eget familieråd. Metoden brukes i henhold til de områdene som styringsdokumentene anbefaler. Styringssignalene tolker jeg å ha et hovedfokus på mål, måling og måloppnåelse. Hoveddelen av begrunnelsene fra informantene handler om måloppnåelse, både målsetninger for barnet, for familier og for barneverntjenesten.

Andre analyse er knyttet til om det er samsvar mellom begrunnelser for bruk av familieråd og metodens sentrale kjerneverdier. Jeg har valgt å fokusere på verdier som empowerment og makt. Resultatene viser at de fleste saksbehandlere arbeider mer eller mindre bevisst opp mot de kjerneverdiene som metoden er bygget på. I teorien vises det til at verdiene og ideologien i familierådsmetoden er handler både om prosessene familieråd setter i gang hos barn og familier, og om hvilke mål man skal oppnå. Endringspotensialet i familieråd ligger i prosessene. Selve prosessen i familierådet kan gi grunnlag for endring hos barn og familier i måten man opplever økt mestring, styrke og makt. Resultatene fra undersøkelsen kan tolkes som at det ikke alltid er et bevisst forhold til hvilket potensiale som ligger i familierådsmetoden.

To spørsmål jeg har stilt meg i løpet av dette arbeidet er: dersom en saksbehandler følger metodens struktur til punkt og prikke, vil da metodens kjerneverdier og ideologi automatisk aktiveres som en følge av selve metoden? Og det andre spørsmålet blir da: dersom en saksbehandler iverksetter familieråd med hensikt å utforske de prosessuelle sidene av metoden, vil da målet bli nådd? Jeg vil her se på noen sider ved dette.

Jeg er usikker på om verdier og ideologi aktiveres som en automatisk følge av at saksbehandlere bruker familieråd. Diskurser som omtaler empowerment, myndiggjøring og medvirkning uten å reflektere over hva disse begrepene betyr, kan bli tomme ord og fraser. På samme måte kan familieråd også gjennomføres helt i tråd med metodekravene, uten at verdiene eller ideologien blir vurdert. Familierådsprosessen legger til rette for at barnet og familien kan oppleve større makt, innflytelse, opplevelse av sammenheng og muligheter for påvirkning. Hvis en saksbehandler gjennomfører en familierådsprosess uten refleksjon over hvilke muligheter for endring som metoden kan medføre, vil kanskje ikke potensialet bli utnyttet maksimalt. Samtidig har jeg vist at familieråd er en metode som følger en deliberativ prosess. Metoden fyller kravene til deliberasjon selv uten at saksbehandler reflekterer over metodens grunnleggende verdier. Refleksjon over verdier og ideologi henger også sammen med refleksjon over egen forståelse, forforståelse og forståelseshorisont. Å se sin egen rolle i samspillet med barn og familier er viktig for å kunne identifisere roller, makt og hvilken myndiggjøring man er villig til å gi familien. Gjennom en aktiv refleksjon ligger også potensialet til å utøve skjønn i beslutninger på en grundigere måte.

Motspørsmålet jeg stiller meg, vil målet bli nådd dersom familierådet iverksettes med tanke på å utforske de prosessuelle sidene ved metoden? For hva er målet med tiltakene og arbeidet med familier som har ulike problemer og utfordringer, og hvem definerer hva målet skal være? Kravene til saksbehandlingen i kommunale barneverntjenester er formet av loven, av rutiner, av ressurser og målsetninger. På samme måte som styringsdokumentene handler om målene som kan måles, skal også arbeidet i barneverntjenesten oppfylle flere krav. Tiltakene er lettere å måle enn det at mennesker opplever større kraft og makt i eget liv. I en hverdag som saksbehandler i en barneverntjeneste er det en rekke krav og forventninger til måloppnåelse. Kanskje blir de prosessuelle sidene ved familierådmetoden mindre synlige? Også her vil aktiv refleksjon være viktig for å synliggjøre hva endring betyr for mennesker, og hvordan endring skjer i samhandling mellom saksbehandlere, barn og familier.

Familieråd er også en metode som kan utvikle skjønn. I en hermeneutisk sammenheng vil en spiral mellom ny forståelse og ny innsikt kunne gi saksbehandler nye redskaper i arbeidet med barn og familier. Samtidig er aktiv refleksjon viktig for å kunne ta i bruk familieråds spekter av muligheter for endring.

Oppsummert vurderer jeg at familieråd brukes mer stykkevis og delt enn fullt og helt. Men selv stykkevis og delt, har familierådsmetoden en metodikk som sørger for at medvirkning finner sted.

Refleksjon rundt forskningsprosessen

Jeg har gjennomført en kvalitativ undersøkelse med mange informanter og få spørsmål. Informantene danner etter min vurdering, et representativt utvalg av saksbehandlere fra barneverntjenester i hele landet. Jeg har brukt en temasentrert analytisk framgangsmåte i et hermeneutisk perspektiv. Hensikten med å lage forskningsopplegget på denne måten, var å få fram hvilket spekter av begrunnelser som ligger bak beslutningen om å iverksette familieråd. Jeg har lyktes i å få fram et stort spekter av begrunnelser. Det finnes nok flere begrunnelser for hvorfor saksbehandlere iverksetter familieråd, for hver saksbehandler er unik, hver familie likeså. Forskningsprosessen gir på dette viset en overflatisk kunnskap, noe jeg har vært klar over helt fra starten.

Ved veis ende, er jo nysgjerrigheten min blitt større enn i starten, for hva ligger under dette spekteret av begrunnelser? Om jeg skulle gjort undersøkelsen på nytt, ville jeg kanskje valgt et annet design. Dypere kunnskap om begrunnelsene ville vært svært interessant å se på, og utforske kompleksiteten i beslutninger. Men kanskje det har vært nødvendig å ha en overflatekunnskap før eventuell dypere kunnskap kan utforskes.

Oppgavens tema

I starten av oppgaven hadde jeg et sett med undringer. Hvorfor holder vi på med familieråd, hva legges til grunn når det blir besluttet å iverksette familieråd, blir oppdraget om implementering gjennomført og brukes familieråd i henhold til metodens kjerneverdier? Gjennom oppgaven har jeg søkt å finne svaret på disse undringene. Jeg ser at de familierådene jeg har fått informasjon om, i all hovedsak er i henhold til styringssignalene som er gitt. Samsvaret mellom metodens grunnleggende verdier og ideologi, og de begrunnelsene som kommer fram er mindre synlige. Samtidig ser jeg at styringssignalene i liten grad tydeliggjør verdier og ideologi. Metoden brukes kanskje på en overflatisk måte. En overflatisk bruk av familierådsmetoden vil allikevel kunne gi mange gode effekter, og sikre en deliberativ prosess. Men uten refleksjon rundt potensialet for endring og utvikling som ligger i metoden, kan potensialet forbli et potensiale som ikke blir utnyttet.

Hvem som har eierskap til metoden, vil kanskje være avgjørende for hvordan metoden blir brukt. Undersøkelsen jeg har gjort har ikke hatt fokus på barneverntjenesten saksbehandler arbeider i, men hovedsakelig saksbehandler. Samtidig er ikke en saksbehandler alene om beslutningen, men i et samspill med sin organisasjon der kultur, normer og føringer i stor grad vil være med på å danne grunnlaget for beslutningene som blir tatt.

I en ”top-down”-implementering, vil kanskje ikke alle barneverntjenestene føle et eierskap til metoden. I et organisasjonsteoretisk perspektiv, vil det ha vært interessant å se på hvordan implementering av en metode fungerer i et ”top-down”-perspektiv. Kanskje har en ”top-down”-implementering et grunnlag i organisasjonsteori som forutsetter en overføring av kunnskap som ikke lar seg gjøre i komplekse organisasjoner. I et slikt perspektiv vil det være vanskelig å få tatt i bruk metodens fulle potensiale. Samtidig er det endringer i mange barneverntjenester. Verdisyn, medvirkning og brukererfaringer er viktige elementer i arbeidet med barn og familier. Bruken av familierådmetoden vil kanskje øke, like mye som følge av disse nye verdiene som at det kommer instruksjer i en styringslinje. For det er barneverntjenestene i kommunene som beslutter om det skal iverksettes familieråd eller ikke.

Det første spørsmålet mitt der jeg undrer meg over hvorfor holder vi på med familieråd, kan kanskje oppsummeres med at vi gjør det fordi det er bestemt. Men minst like mye fordi det er en velegnet metode til å få barn og familier til å ha reell mulighet for medvirkning i sitt eget liv, gitt at metodens struktur og verdier ivaretas.

Betydning for praksis

Denne undersøkelsen har sin styrke i at spekteret av begrunnelser kommer fram. Svakheten er at kompleksiteten rundt begrunnelsene ikke kommer fram i like stor grad. Saksbehandlerne er ikke alene om beslutninger. Samtidig kan denne undersøkelsen være nyttig for praksisfeltet, og da tenker jeg særlig på implementeringsansvaret som ligger til Bufetat. Denne undersøkelsen kan også bidra til refleksjon rundt hvordan man bruker metoden, hvilket potensiale metoden har for grunnleggende endringer i tillegg til å finne løsninger og tiltak. Om metodens potensiale skal utnyttes bedre, må det kanskje legges mer vekt på verdier og holdninger samt synliggjøring av potensialet for mestring og myndiggjøring som ligger i metoden.

Implementeringen knyttet til familieråd viser noe av dilemmaene knyttet til målstyring og tall. Å kvantifisere kvalitativt materiale er ikke bare problematisk innen metodefaget, men også i organisasjoner som styres med tall på måloppnåelse. Hva man teller gjenspeiler ikke hva metoden har gjort for barn og familier. Som jeg har vist i oppgaven, er familierådene ulike og basert på ulik forståelse. Tallene viser trender og tendenser, men kan i liten grad vise til hva som har skjedd av endringer.

Videre forskning

Ettersom de fleste barn og familier ikke har familieråd, ville det også vært interessant å forske på spørsmålet om hvorfor saksbehandlere ikke iverksetter familieråd. Samtidig er det ikke sikkert en slik forskning vil gi større forståelse. For som jeg har vist, er beslutninger i barnevernet komplekse. I så måte er det et annet tema som kunne vært interessant å se nærmere på, nemlig hvordan kan man ivareta verdier og ideologi i familierådmetoden i en implementeringsprosess. Implementering av ulike metoder i offentlige virksomheter, er i seg selv et interessant tema. Ved implementering av metoder som er tuftet på et verdisett, kreves det mer enn en manual for gjennomføring. Hva dette kan være, synes jeg er et svært interessant spørsmål.

Referanseliste

- Aadnanes, P. M. (2007). Den uavhengige avhengige. I T.-J. Ekeland, & K. Heggen (Red.), *Meistring og myndiggjering* (ss. 223-245). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Aakvaag, G. C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Aase, T., & Fossåskaret, E. (2007). *Skapte virkeligheter*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Antonovsky, A. (2000). *Helbredets mysterium*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Askheim, O. (2012). *Empowerment i helse og sosialfaglig arbeid. Floskel, sytringsverktøy eller frigjøringsstrategi?* Oslo: Gyldendal akademisk.
- Backe-Hansen, E. (1995). *Til barnets beste : beslutninger og beslutningsprosesser i barnevernet*. Oslo: Tano.
- Bjørnebekk, W. (2010). Utfordringer for utviklingen av et kunnskapsbasert barnevern. *Fontene Forskning*(1), ss. 91-110.
- Brown, L. (2003). Mainstream or margin? The current use of family group conference in child welfare practice in the UK. *Child and Family Social Work*(8), 331-340.
- Bufdir. (2017, Januar 25). *Barnevernsstatistikk*. Hentet April 23, 2017 fra https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/
- Bufdir. (u.d.). *Vil du være støttepersonen min?* Hentet april 27, 2017 fra Bufdir: https://www.bufdir.no/global/nbbf/Barnevern/En_brosjyre_om_stotteperson.pdf
- Bukve, O. (2016). *Forstå, forklare, forandre. Om design av samfunnsvitenskaplege forskningsprosjekt*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Christiansen, Ø., & Kojan, B. H. (Red.). (2016). *Beslutninger i barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Den nasjonale forskningsetiske komite for samfunnsvitenskap og humaniora. (2016, april). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Hentet april 17, 2017 fra Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi: https://www.etikkom.no/globalassets/documents/publikasjoner-som-pdf/60125_fek_retningslinjer_nesh_digital.pdf
- Eide, H., & Eide, T. (2007). *Kommunikasjon i relasjoner*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Einarsson, J. H. (2002). *Familieråd som metode i barnevernets beslutningsprosess. Rapport 9/02*. NOVA. NOVA.
- Ekeland, T.-J. (2007). Kommunikasjon som helseressurs. I T.-J. Ekeland, & K. Heggen (Red.), *Meistring og myndiggjering* (ss. 29-52). Oslo: Gyldendal akademisk.

- Ekeland, T.-J., & Heggen, K. (2007). *Meistring og myndiggjering*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Ekhaugen, T., & Rasmussen, I. (2015). *Barnevernet - et utfordrende samliv mellom stat og kommune*. Vista Analyse.
- Engebretsen, E., & Heggen, K. (2012). *Makt på nye måter*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Eriksen, E., & Molander, A. (2008). Profesjon, rett og politikk. I A. Molander, & L. Terum (Red.), *Profesjonsstudier* (ss. 161-176). Oslo: Universitetsforlaget.
- Erikson, E. H. (2000). *Barndommen og samfunnet*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Falck, S. (2006). *Hva er det med familieråd? Rapport 18/06*. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. NOVA.
- Falck, S., & Vik, S. (2006). Fra reslutat til veien videre. I S. Falck (Red.), *Hva er det med familieråd?* (ss. 286-296). Oslo: NOVA.
- Falck, S., Havnen, K., Vik, S., Hyrve, G., & Figenschow, W. (2006). *Hva er familieråd? NOVA rapport 18/2006*. I S. Falck (Red.), *Hva er det med familieråd?* NOVA.
- Fangen, K. (2010). *Deltagende observasjon*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Fellesorganisasjonen. (2015, mars). Yrkesetisk grunnlagsdokument. *Vedtatt på FOs 6.kongress*.
- FGC European network*. (2016, Oktober 21). Hentet fra FGC European network: <http://www.fgcnetwork.eu/en/home/>
- Frost, N., Abram, F., & Burgess, H. (2013b). Family group conferences: evidence, outcomes and future research. *Child & Family Social Work*, ss. 501-507.
- Frost, N., Abram, F., & Burgess, H. (2014(a)). Family group conferences: context, process and ways forward. *Child and Family Social Work*(19), 480-490.
- Giddens, A. (1997). *Modernitetens konsekvenser*. Oslo: Pax Forlag.
- Grimen, H. (2008). Profesjon og tillit. I A. Molander, & L. I. Terum (Red.), *Profesjonsstudier* (ss. 197-215). Oslo: Universitetsforlaget.
- Grimen, H., & Molander, A. (2008). Profesjon og skjønn. I A. Molander, & L. Terum (Red.), *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Havnen, K. (2006). Kva er det egentleg med familieråd? I S. Falck (Red.), *Hva er det med familieråd?* (ss. 105-166). Oslo: NOVA.
- Havnen, K. J., & Christiansen, Ø. (2014). *Kunnskapsstatus om familieråd, erfaringer og effekter*. Regionalt kunnskapssenter for barn og unge (RKBU vest). Uni research helse.
- Heckhausen, J., & Schulz, R. (1995). Life-span theory of control. *Psychological Review Vol. 102, No. 2*, ss. 284-304.

- Heggen, K. (2007). Rammer for meistring. I T.-J. Ekeland, & K. Heggen (Red.), *Meistring og myndiggjering* (ss. 64-82). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Heino, T. (2009). *Family Group Conference from a Child Perspective*. Jyväskylä: Nordic Research Report.
- Helsedirektoratet. (2016). *forebygging.no er en kunnskapsbase for rusforebyggende og helsefremmende arbeid*. (B. Steinkjer, Redaktør) Hentet Oktober 27, 2016 fra <http://www.forebygging.no/Ordbok/A-E/Empowerment/>
- Helsetilsynet. (2011). *Oppsummering av landsomfattende tilsyn i 2011 med kommunalt barnevern – undersøkelse og evaluering*. Statens helsetilsyn.
- Hennum, N. (2015). Makten i barnet. *Norges barnevern*, 92(2), ss. 124-138.
- Hyrve, G. (2006). Familieråd sett ut fra saksbehandlers ståsted. I S. Falck (Red.), *Hva er det med familieråd?* Oslo: NOVA.
- Jakobsen, D. (2010). *Forståelse, beskrivelse og forklaring*. Kristiansand: Høyskoleforlaget .
- Jenssen, T., Strandbu, A., Thørnblad, R., & Holtan, A. (2014). Saksbehandlers dilemmaer - utfordringer vedrørende barns deltakelse i familieråd om fosterhjem. *Fontene forskning*, 7(1), 69-81.
- Johansen, I. (2014). *Turnover i det kommunale barnevernet*. SSB. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2012). *Det kvalitative forskningsintervjuet*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Læret, O. K., & Skivenes, M. (2016). Kvalitet og legitimitet i barnevernets beslutninger. I Ø. Christiansen, & B. H. Kojan (Red.), *Barnevernets beslutninger* (ss. 34-47). Oslo: Universitetsforlaget.
- Madssen, K.-A. (2007). Språk og kommunikasjon: Myndiggjering eller umyndiggjering? I T.-J. Ekeland, & K. Heggen (Red.), *Meistring og myndiggjering* (ss. 165-183). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Malterud, K. (2011). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Natland, S., & Malmberg-Heimonen, I. (2016). Familieråd - frigjørende sosialt arbeid innenfor en manualbasert modell? *Tidsskrift for velferdsforskning*, 19(1), 44-61.
- Røvik, K. (2007). *Trender og translasjoner*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Samordna opptak. (2016, april). *Søkertall fordelt på utdanningsområde og kjønn*. Hentet april 20, 2017 fra Søkertall fordelt på utdanningsområde og kjønn: <https://www.samordnaopptak.no/tall/2016/mai/so49/kjonn/>

- Saus, M., Jensen, T., & Strandbu, A. (2017). Mellom entusiasme og anvendelse. *Norges barnevern*, 94(01), ss. 54-70.
- Schaanning, E. (1997). *Vitenskap som skapt viten. Foucault og historisk praksis*. Oslo: Spratacus.
- Sending, V. J., Strandbu, A., & Thørnblad, R. (2015). *Familieråd i fosterhjemsarbeid. Presentasjon av utvalg, datamateriale og prosedyrer for datainnsamlingen*. Universitetet i Tromsø.
- Skagen, K. (2011). *Kunnskap og handling i pedagogisk veiledning*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Skjervheim, H. (1992). Det instrumentalistiske mistaket. I H. Skjervheim, *Filosofi og dømmekraft*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Slettebø, T. (2000). Empowerment som tilnærming i sosialt arbeid. *Nordisk sosialt arbeid*(2), ss. 75-85.
- Strandbu, A. (2006). Barneperspektivet som familierådets femte hjørnestein. I S. Falck (Red.), *Hva er det med familieråd? NOVA rapport 18/2006*. NOVA.
- Strandbu, A. (2008). *Hvordan legge til rette for barns deltakelse i familierådets beslutningsprosess?* Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.
- Strandbu, A. (2011). *Barnets deltakelse. Hverdagslige og vanskelige beslutninger*. Universitetsforlaget.
- Sundell, K., & Hægghman, U. (1999). *Familjerådslag i Sverige. En utvärdering av Svenska Kommunförbundets försöksverksamhet*. Stockholm: Forsknings- och Utvecklingsenheten, Stockholms stad.
- Sundell, K., Vinnerljung, B., & Ryburn, M. (2001). Social workers' attitudes towards family group conferences in Sweden and the UK. *Child and Family Social Work*(6), 327-336.
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Thørnblad, R., Strandbu, A., Holtan, A., & Jenssen, T. (2015, Sep 25). Family group conferences: from Maori culture to decisio-making model in work with late modern families in Norway. *European Journal of Social Work*, 1-12.
- Thornquist, E. (2003). *Vitenskapsfilosofi og vitenskapsteori for helsefag*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Tveiten, S., & Boge, K. (2014). *Empowerment i helse, ledelse og pedagogikk*. (S. Tveiten, & K. Boge, Red.) Oslo: Gyldendal akademisk.
- Vaage, S. (. (1998). *Å ta andres perspektiv*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Vik, L. J. (2007). Makt og myndiggjering - utfordringer for helse- og sosialarbeidarar. I T.-J. Ekeland, & K. Heggen (Red.), *Meistring og myndiggjering* (ss. 83-101). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Vik, S. (2009). Familieråd i Norge - fra trylleformel til realisme. *Norges barnevern*, 86(3), ss. 172-182.

Weber, M. (2000). *Makt og byråkrati*. (D. Østerberg, Overs.) Oslo: Gyldendal norsk forlag.

Offentlige dokumenter

- Tildelingsbrev fra Barne- og likestillingsdepartementet i perioden 2008-2016
- Disponeringsbrev fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet i perioden 2008-2016
- Årsmeldinger fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet i perioden 2008-2016
- Melding til Stortinget nr 17 (2015-2016) Trygghet og omsorg – fosterhjem til barnets beste.
- Proposisjon til Stortinget 106L (2013-2013): Endringer i barnevernloven
- Proposisjon til Stortinget 73L (2016-2017): Endringer i barnevernloven (barnevernsreform).
- Høringsnotat: Forslag til endringer i barnevernloven. Kvalitets- og strukturereform (mars 2016)
- Rutinehåndbok for barneverntjenesten i kommunene Q-1101 (mars 2006)
- Lov om barneverntjenesten (1992)
- FNs konvensjon om barnets rettigheter (2000)
- NOU 1998:18 Det er bruk for alle. Styrking av folkehelsearbeidet i kommunene.

Vedlegg

1. Godkjenning fra NSD
2. Informasjonsbrev til informantene
3. Intervjuguide
4. A-tabell. Begrunnelser
5. B-tabell. Tilføyelser

Vedlegg 1

Kåre Heggen
Avdeling for kurs-, etter- og videreutdanning Høgskulen i Volda
Postboks 500
6101 VOLDA

Vår dato: 09.12.2016

Vår ref: 50834 / 3 / AGH

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 31.10.2016. Meldingen gjelder prosjektet:

50834	<i>Brukes familieråd i samsvar med intensjoner for implementering og verdier i metoden? En undersøkelse av bakgrunn av hvorfor saksbehandlere i barneverntjenesten iverksetter familieråd</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Høgskulen i Volda, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Kåre Heggen</i>
Student	<i>Randi Mortveit</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstillter kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 30.06.2017, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Kjersti Haugstvedt

Agnete Hessevik

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Vedlegg 2

SKRIFTLIG INFORMASJON TIL DELTAKERNE I STUDIEN

Jeg er student ved Høgskulen i Volda, og holder på med mastergrad i faget ”Meistring og Myndiggjering”. Mastergradsprogrammet er under Høgskulen i Volda som er ansvarlig for prosjektet. Veileder er professor Kåre Heggen.

Formålet med prosjektet er å se på hvilke årsaker og begrunnelser som ligger til grunn for å iverksette familieråd i barnevernet. Jeg ønsker å analysere om begrunnelsene er i tråd med de faglige føringene fra direktoratet samt grunnleggende verdier i selve metoden.

Jeg har fått ditt navn, mailadresse og telefonnummer fra Bufetat som har tildelt familierådskoordinator til barneverntjenesten etter henvisning. Du er plukket ut blant en av dem som sist iverksatte familieråd.

Å delta i prosjektet betyr at du er villig til å delta som en av 50 informanter. Informantene hentes fra hele landet. Å delta i studien innebærer at du vil bli oppringt til et kort telefonintervju på 5-10 minutter. Intervjuet vil bli tatt opp på en lydfil, og deretter transkribert. Lydfil og transkripsjon vil bli oppbevart innelåst, og vil bli slettet etter gjeldende regler ved prosjektets slutt. I tillegg til intervjuet, vil jeg også spørre om det er mulig å få tilsendt en anonymisert versjon av begrunnelsen i det vedtaket som barneverntjenesten har fattet om familieråd. Denne begrunnelsen må være fullstendig anonymisert, dvs at den ikke må inneholde navn eller fødselsdato eller andre identifiserbare opplysninger.

Prosjektet foregår våren 2017, og skal være avsluttet innen 30.06.17. Dataene vil etter dette bli slettet. Dataene vil bli brukt i en masteroppgave og eventuelt andre fagartikler. Enkelt personer vil ikke kunne bli gjenkjent i oppgaven eller i publikasjoner.

Prosjektet er godkjent av Nors senter for forskningsdata AS (NSD og Personvernombudet for forskning.

Det er helt frivillig å delta i undersøkelsen, og det er mulig å trekke seg fra datainnsamlingen på et hvert tidspunkt uten noen begrunnelse.

Om du har spørsmål, vennligst ta kontakt:

Randi Mortveit, student, mail: randimortveit@gmail.com og telefon 415 16 305.
Kåre Heggen, veileder, mail: khe@hivolda.no og telefon 70075216.

Jeg håper du ønsker å delta i studien!

Med vennlig hilsen

Randi Mortveit
Mastergradsstudent

Vedlegg 3: Intervjuguide

INTERVJUGUIDE

Navn:

Arbeidsplass:

Stilling:

Hvilken type sak hadde du familieråd i?

(alternativer; hjelpetiltakssak, akuttsak, rekruttering av fosterhjem, institusjon, annet)

Hvorfor ble det iverksatt familieråd i denne saken?

Har du anledning til å sende begrunnelsen i vedtaket (anonymisert) til meg? Anonymisert både i innhold og med navn.

Har du noen spørsmål eller noe du ønsker å tilføye?

Vedlegg 4: A-tabell. Begrunnelser

	Saks- behandler	Type FR	Begrunnelse 1	Begrunnelse 2	Begrunnelse 3	Begrunnelse 4
1	mann	Hjelpetiltak	Alle får tilbud om familieråd uansett sak.	Familiene kan rydde opp best.	Familiene skal prøve først	
2	kvinne	Hjelpetiltak	Vi hadde ikke flere alternativer til hva vi skulle hjelpe dem med	Neste alternativ var å flytte ungene ut av hjemmet.		
3	kvinne	Rekruttering fosterhjem	Vi tenkte at det ville være godt både for barnet og familien å ta del i prosessen.	Det gjelder deres liv	Kanskje kunne være mulighet for at barnet kunne bo hos noen som de hadde kjennskap til fra før.	
4	kvinne	Hjelpetiltak i et fosterhjem	Det var uavklart hvordan man skulle ha kontakt med biologisk familie, og kunne systematisere hvordan.	Man ble enige om at det kanskje kunne være en ide for fosterhjemmet, og de syntes det var en god ide og dermed satte vi i verk familieråd.		
5	kvinne	Hjelpetiltak	Det var det eneste vi fikk samtykke til.	Det var mange bekymrede rundt denne familien, blant annet de i familierådet.		
6	mann	Hjelpetiltak	Å få sikret at familien kunne støtte opp med det de kunne støtte opp med.			
7	kvinne	Rekruttering fosterhjem	Det er veldig fokus på familieråd i plassering.	Det skal være gode grunner til for at vi ikke skal sette inn familieråd for det er jo ofte masse ressurser i familien som gjerne ikke er kommet skikkelig fram	Det var masse ressurser i familien. Men også andre ting som støtte til familien i den prosessen de var i.	På grunn av situasjonen til Bufetat [...] så skal vi sjekke ut.
8	kvinne	Akutt familieråd	For å få klarhet i praktiske ting, for det var en del praktiske utfordringer som ikke lot seg løse.	Måtte et samarbeid til for å få informert nettverket rundt dem,	brakte dem på banen, de som fantes.	
9	kvinne	Hjelpetiltak	Vi har jo prøvd tiltak over en lengre periode.	Så konkluderer man med at tiltakene ikke er tilstrekkelige nok [...] så da kom vi fram til familieråd.	For å opplyse om hvordan situasjonen er, og hva familien kan gjøre for å hjelpe.	
10	kvinne	Rekruttering fosterhjem	Vi trengte fosterhjem til dette barnet.	Det beste for gutten er egentlig at det (fosterhjemmet) er i nettverket.	Vi synes det var viktig å kartlegge i slekt og nettverk.	Det var positivt for alle involverte egentlig.
11	kvinne	Hjelpetiltak	Mor trengte hjelp for å ivareta ungene, og hvordan familien kan stille opp når far er på sjøen.	Det var en familie som ikke var særlig interessert i tiltak fra barneverntjenesten.	En familie som ønsker å prøve å ordne opp selv, sterk familie.	Vi har ingen gode tiltak som de lokalt kunne sette inn.

12	kvinne	Akutt familieråd	Vi kunne mobilisere noe i nærmiljøet og familien.	I stedet for at ungdommen eventuelt måtte ut av kommunen og bort fra skolen.		
13	kvinne	Hjelpetiltak i et fosterhjem	Det er mer fokus på det nå [...] at biologisk familie skal være involvert i beslutningsprosesser.	Det å få fram eventuelle ressurser i familien.	Familien skulle få møte fosterfamilien for første gang (i familierådet).	Det var det som var hovedpoenget til jenta, at hun ønsket å være "normal".
14	kvinne	Tilbakeføring fra beredskapshjem	Vi visste at hun hadde et stort nettverk rundt seg av familie og venner.	Mange som hadde prøvd å hjelpe, men opplevde å ikke komme i posisjon til mamma som skjøv dem vekk.	Vi tenkte at det var viktig at familien og nettverket hennes fikk vite hva som var skjedd.	Vi så at det her var ressurser som kunne være til hjelp for mor og den jenta.
15	kvinne	Ut fra institusjon	Familierådet kunne jobbe med å finne ut hvor det var best for gutten å være nå.	At det i fortsettelsen skulle være et samarbeid med familien.	Familierådet ble en løsning for å finne ut på hvilken måte blir den gutten godt nok ivaretatt.	I et samarbeid med barneverntjenesten og i et samarbeid med mor.
16	kvinne	Som del av statlig tiltak, barne- og familiehjem	For å vurdere hvilke hjelpetiltak som trengs og hvilke ressurser som finnes i familien.	Både mor og barneverntjenesten er opptatt av at nærmeste familie skal være hjelpere for ungene.	Mor selv har sagt at det er store oppgaver å være alenemor, og at hun da trenger støtte.	Det var noe som var med i spørsmålsstillingen som mor var med å utforme i lag med barneverntjenesten.
17	kvinne	Hjelpetiltak i fosterhjem/ emablog	Det var et ønske om å få til en relasjon mellom foreldre [...] og barn.			
18	mann	Rekruttering fosterhjem	Om noen i familie eller nettverk som kunne være aktuelle.	Hvordan familien skulle ivaretas etter omsorgsovertakelsen og hvilken kontakt det skulle være.	Det har vært veldig mye fokus på familieråd.	Familien kan jo være med som et talerør [...] og kan få et bedre samarbeid og forståelse begge veier.
19	mann	Ut fra institusjon	De tenkte at her måtte det flere folk til, flere enn mor og stefar.	Her er det viktig å få på plass de som er rundt.		
20	mann	Hjelpetiltak	For å vurdere om det var ressurser i familien som kunne bistå mor i forbindelse med avlastning som var en av bestillingene hennes.	Det var også en tanke om at man eventuelt kunne utelukke kandidater fra nær familie [...] jeg var usikker på om familie og nettverk ville kunne stille med fast avtalt avlastning til mor.	Hvis de sa nei, at de ikke kunne stille, så ville de kanskje se mer positivt på at barnevernet satte inn ekstern hjelp til avlastning.	
21	kvinne	Hjelpetiltak	Det skulle mobilisere kreftene som allerede er i nettverket.	At de selv [...] skal kunne løse problemene sine, men da med systemhjelp rundt seg.		
22	kvinne	Rekruttering fosterhjem	Det var for å unngå plassering utenfor nettverk.	Det var greit å sjekke ut.		
23	kvinne	Akutt familieråd	Vi ønsket at barnet skulle ha en plass i nære relasjoner, i nettverket.			

24	kvinne	Hjelpetiltak	Vi tenker at familie og nettverk kan være med aktive.	Begge to (foreldrene) snakket om at de hadde nettverk rundt seg som de hadde mye kontakt med.	Her var det en sak som gjorde at dersom nettverk var mer på banen, så kunne de være til støtte til både barn og foreldre.	
25	kvinne	Hjelpetiltak	så er det noen til å bistå henne når vi ikke er der.	Det var [...] et ønske fra mor å spille på det nettverket hun hadde.	Vi så at det var flere rundt henne som kan bistå henne mer enn det de har gjort nå.	Før henne var det [...] viktig å få nettverket til å forstå hvordan hun har det og hvorfor ting er som det er.
26	kvinne	Akutt familieråd	Familieråd for å få [...] hjelp fra familien, for å høre hva de kunne bidra med, og det var essensielt å ha familien med.	Kriteriet for at barnet skulle tilbake til biologiske foreldre var at familien skulle trø til.	Familien hadde på forhånd signalisert sterkt at de ville hjelpe, sånn at vi var klar over at de ville stille opp.	
27	kvinne	Hjelpetiltak	Vi så [...] at det var en familie som var veldig opptatt av denne her ungdommen.	Det var en del ressurser der.	Ungdommen var veldig glad i familien sin og ønsket at de skulle stille opp.	Så handlet det om å gi litt informasjon til familien.
28	kvinne	Hjelpetiltak	Vi tenkte at denne jenta trengte mer kontakt med familien og nettverket.	Jenta sitt behov for voksne, støttende voksne rundt seg.		
29	kvinne	Hjelpetiltak	Begrunnelsen [...] var å få avlastning til mor litt mer planlagt [...] altså mer i fast form.	Vi visste det var mye ressurser, men at det ikke var satt i plan.	Det var [...] for å avlaste mor i forhold til det å gå og spørre.	Det var litt mer forpliktende [...] når de ble innkalt og måtte [...] inngå en avtale på det.

Vedlegg 5: B-tabell. Tilføyelser

	Tilføyelse 1	Tilføyelse 2	Tilføyelse 3	Tilføyelse 4	Tilføyelse 5
1	Vi vurderer ikke hvorfor de skal ha familieråd, heller hvorfor ikke.				
2					
3	Veldig fin arbeidsmetode.	Dette var mitt første familieråd			
4	jeg har hatt ganske mange familieråd	Vi har satset på familieråd.	Det å bruke det som allerede er, det er en utrolig fin ting	jeg har veldig tro på at det vi har fått gjennomført og evaluert har hatt veldig god effekt	De ungene vi gjør det i forhold til opplever jeg får en helt annen knytning til de personene, det er jo folk som er i nettverket og har naturlig kontakt.
5					
6					
7	Jeg har endret tankegangen knyttet til familieråd de siste årene.	har blitt overrasket over de erfaringene vi har, det er ofte veldig masse ressurser innad i familien.	Familieråd er et verktøy som vi bruker, og har god erfaring med.		
8	Dette var mitt absolutt første familieråd.	Det fungerte jo bra.	De fikk jo løst de utfordringene som fantes.	Og så har vi hatt et oppfølgende familieråd som har dreid seg om litt andre ting.	
9					
10	Det fungerte veldig bra i dette tilfellet.				
11					
12	Vi prøver å bruke familieråd i stor grad i de fleste sakene, både når vi snakker om hasteflytting og andre saker.	Vi ønsker jo å prøve å mobilisere familien og nettverk, og tror det kan være mye bedre enn at vi skal komme og fortelle dem hva de skal gjøre.			
13					
14	når vi satte oss ned for å finne ut hvem som skulle være med i det familierådet, så dukker det opp flere som vi ikke hadde tenkt på eller visste at fantes.	Far også kom på banen.	Det var en positiv prosess i forkant som jeg tror kan være vel så viktig som selve familierådet, faktisk.	De [familierådet] faktisk fikk lov til å samle seg og fikk lov å høre fra oss hva vi gjorde, fordi de var jo der uvitende og bekymra.	Jenta opplevde at det var mange som hadde lyst til å komme til familierådet hennes.

15	Jeg tenker bare at familieråd er et godt tiltak.	Så er det viktig å skulle fortsette det samarbeidet i familien tenker jeg er veldig viktig og bra, så det knytter familie litt mer sammen.			
16	Det eldste barnet som var skolestarter, var deltaker i deler av familierådet.	Det ble tilrettelagt i familieårdet at ungen var deltaker.	Et viktig element [...] at en er deltaker i sitt eget liv.		
17	I studietiden min så hadde jeg forelesninger om familieråd og ble veldig fascinert av det.				
18					
19					
20					
21	Jeg har et veldig positiv inntrykk av familieråd.	Dette er første gangen jeg prøver det.	Det er liksom noe som setter i gang krefter som de har i seg selv i stedet for at man måtte hente ressurser utenfra.		
22	Men det er jo det de (fylkesnemnda) kjører ganske hardt på [...] i forhold til at nettverk kanskje ikke kan brukes, så må det være noen gode begrunnelser for det.				
23	Med håp om at familien kunne ordne opp.				
24	Det var jo en positiv opplevelse	Familien var veldig fornøyd, og de takket veldig [...] og syntes det var et positivt tiltak.	Det tar tid til å vise om det har noen effekt, rett og slett.		
25					
26	Familien har veldig lyst til å hjelpe [...], men det er ikke alltid de kjenner til utfordringen, og foreldre sitter ofte med tanker om at de ikke har lyst til å plage andre.	Vi var trygge på at det var flere samarbeidspartnere å spille på lag med. Og ikke minst som foreldrene kan spille på lag med.	Jeg er veldig for familieråd, og [...] tenker familieråd i alle sakene mine for å [...] kartlegge om det er muligheter til å få på banen.	Jeg skulle ønske jeg hadde kjent til effekten av det på et tidligere stadium i arbeidet mitt.	
27	Det er nyttig å gjenta det flere ganger.	Vi må jo ha familien med på laget, det er en kjemperessurs for den ungdommen, og for oss også.	Vi ser at det er nyttig for dem å gjenta det så får de en rød tråd i alt.		

28	Jeg tror noe av grunnen til at det ble vanskelig var at foreldrene mistet motivasjonen. Det tok så lang tid fra vi avtalte det [...] til å skulle treffe koordinator.				
29	Det har vært et veldig vellykket tiltak.	Barna opplever at de har fått mer kontakt med fars familie. Og det har de tilbakemeldt som veldig positivt.			